

วารสารสังคมภิวัตน์

Journal of Social Synergy

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565) Vol.12 No.3 (September- December 2022)

คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น

โดย ใจชนก เศษศรี และ วิไลลักษณ์ อยู่สำราญ

ความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

โดย เสาวนีย์ ศรีสุวรรณ

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง: ภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมและการทำความเข้าใจพฤติกรรม

ของบุคคลผ่านมุมมองทางสังคมสงเคราะห์

โดย นาวัน บุญนำมา

สังคมสงเคราะห์กับการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย

โดย พิทธิพิชัย ธรรมอุดม

การสร้างโอกาสเข้าถึงอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 :

กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครัวเรือนชุมชนเกาะบางฝาด

ต.ศรีษะจรจะเข้ใหญ่ อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ

โดย นวลใย วัฒนกุล และ ยุพเรศ พรประดิษฐ์

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ : กรณีศึกษาการฝึกภาคปฏิบัติทางสังคมสงเคราะห์

โดย นุชนาฏ ยูฮันเงาะ

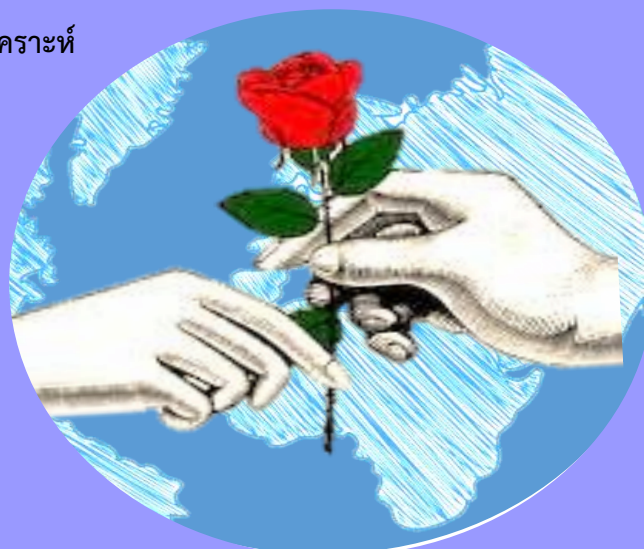
กระบวนการจัดการรายกรณี : ทางออกในการปรับพฤติกรรมเด็ก

ในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน

โดย กฤษฏา สุขพัฒน์

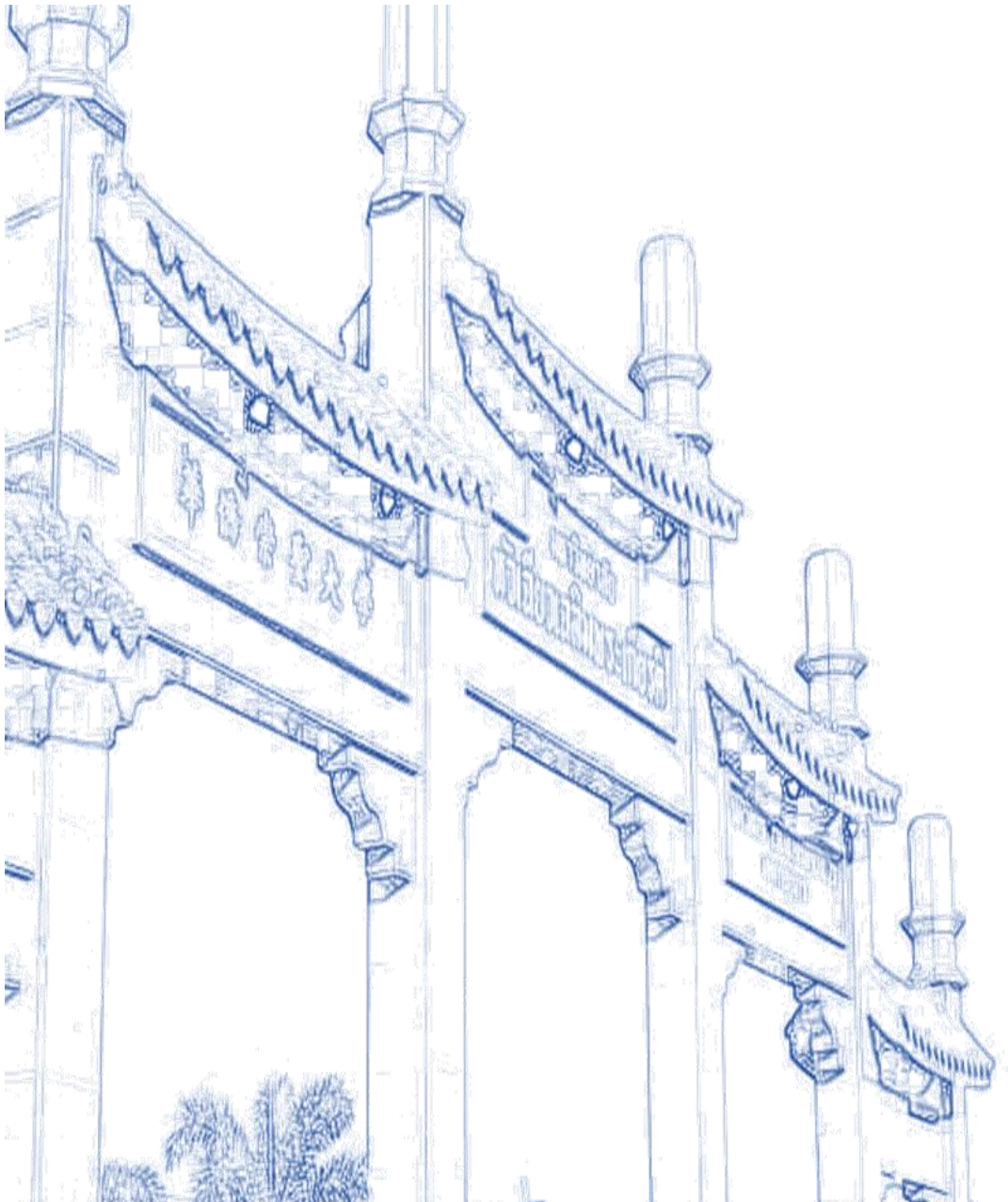
Book Review: Social Rights in the Welfare State Originals and Transformations

โดย พัทยาพร สังข์รัตน์ นักสังคมสงเคราะห์แคมป์แม่หละ จ.ตาก

สังคมวิวัฒน์

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

วารสารสังคมภิวัตน์

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

ปีที่ 13 ฉบับที่ 3	กันยายน – ธันวาคม 2565	
ISSN	1906-8980	
วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมนักศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศนำผลงานทางวิชาการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะชน	
	2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ศาสตร์	
	3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนานโยบายใหม่ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความมั่นคงทางสังคมโดยส่วนรวม	
กำหนดการเผยแพร่	ปีละ 3 ฉบับ	ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
		ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม
		ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
เจ้าของ	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	
ที่ปรึกษา	คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม	
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร	
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาวจันทิมา ไกรทอง นางสาวยุพเรศ พรประดิษฐ์ นางสาวจิรีนาถ ลำพา	
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ยุพา วงษ์ไชย	นักวิชาการอิสระ
	ศาสตราจารย์ ดร. จรรยา สุวรรณทัต	นักวิชาการอิสระ
	ศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์	นักวิชาการอิสระ
	ศาสตราจารย์ ดร. สุพล ปธานวนิช	นักวิชาการอิสระ
	ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร	นักวิชาการอิสระ
	ศาสตราจารย์ ระพีพรรณ คำหอม	นายกสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์
	บาทหลวง ดร.พิชาญ ใจเสรี	อธิการเจ้าคณะพระมหาไถ่แห่งประเทศไทย
	ด้านสังคมสงเคราะห์	
	บาทหลวง ดร.พิชาญ ใจเสรี	อธิการเจ้าคณะพระมหาไถ่แห่งประเทศไทย
	ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร	นักวิชาการอิสระ
Peer Review Committee	ศาสตราจารย์ ระพีพรรณ คำหอม	นายกสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์
	รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญประภา ภัทรานุกรม	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
	รองศาสตราจารย์ ดร. ทวี เชื้อสุวรรณทวี	วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล
	รองศาสตราจารย์ อภิญญา เวชยชัย	ที่ปรึกษากสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์

	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญมณี บุณณกานนท์	นักวิชาการอิสระ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โสภา อ่อนโอภาส	นักวิชาการอิสระ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี ลิ้มมณี	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณปกร ลีวีโรจน์	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการ สังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
	อาจารย์ ดร.นุชนาฏ ยูอันเงะ	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการ สังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
	อาจารย์ ดร.ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการ สังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
	อาจารย์ ดร.กฤตวรรณ สาหร่าย	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการ สังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
	ดร. สุภธรรม มงคลสวัสดิ์	มูลนิธิพระมาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ
	ดร. หทัยรัฐณ์ วารินทร์	โรงพยาบาลศรีธัญญา
	ดร.กมลพรรณ พันพื้ง	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งชาติ (สวทช.)
	ดร. สุญา เทียรแสงทอง	มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ
	ด้านสวัสดิการสังคม	
	ศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมเดช	นักวิชาการอิสระ
	ศาสตราจารย์ ดร. นฤมล นิราธร	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	รองศาสตราจารย์ ดร. สถาพร เริงธรรม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
	รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.ภูซังค์ เสนานุช	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัย. ธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ โคตรบึงแก	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยนิม	สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยฉัตร กลั่นสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
	ดร. โชคชัย สุทธาเวช	นักวิชาการอิสระ
	อาจารย์ ดร.น้ำผึ้ง มีศีล	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการ

		สังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
	นายแพทย์ประพจน์ ภูตราภาศ	มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ
สถานที่ติดต่อ	กองบรรณาธิการวารสารสังคมวิวัฒน์	
	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม	
	18/18 ถ.เทพรัตน์ ก.ม.18 ต.บางโหลง	
	อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	
	โทรศัพท์ 0-23126300 ต่อ 1109, 1177, 1483	
	E-mail: chantima1221@gmail.com : yupares2731@gmail.com : chirinat13098@gmail.com URL : https://www.tci-thaijo.org/index.php/thaijss/about	

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	
คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น	1
โดย ใจชนก เศษศรี และ วิไลลักษณ์ อยู่สำราญ	
ความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี	14
โดย เสาวนีย์ ศรีสุวรรณ	
ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง: ภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมและการทำความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลผ่านมุมมองทางสังคมสงเคราะห์	27
โดย นาวัน บุญนำมา	
สังคมสงเคราะห์กับการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย	43
โดย พิทธิชัย ธรรมอุดม	
การสร้างโอกาสเข้าถึงอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19: กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครัวเรือนชุมชนเกาะบางฝาด ต.ศิระจรระเข้ใหญ่ อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ	60
โดย นวลใย วัฒนกุล และ ยุพเรศ พรประดิษฐ์	
การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ : กรณีศึกษาการฝึกภาคปฏิบัติทางสังคมสงเคราะห์	73
โดย นุชนาฏ ยูอันเงาะ	
กระบวนการจัดการรายกรณี : ทางออกในการปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน	89
โดย กฤษฎา สุขพัฒน์	
Book Review: Social Rights in the Welfare State Originals and Transformations	105
โดย พัทยาพร สังขรัตน์ นักสังคมสงเคราะห์แคมป์แม่หละ จ.ตาก	

บรรณาธิการ

วารสาร “สังคมวิวัฒน์” ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2565) เป็นฉบับสุดท้ายของปี บทความในวารสารสังคมวิวัฒน์ ฉบับนี้ เป็นบทความที่มาจากงานวิจัยภายนอก 2 เรื่อง คือ (1) คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น (2) ความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี บทความวิชาการจากภายนอกอีก 2 เรื่อง คือ (1) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง: ภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมและการทำความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลผ่านมุมมองทางสังคมสงเคราะห์ (2) สังคมสงเคราะห์กับการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย บทความวิชาการจากภายใน 4 เรื่องคือ (1) การสร้างโอกาสเข้าถึงอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19: กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครัวเรือนชุมชนเกาะบางฝาด ต.ศิระชะจะระเข้ใหญ่ อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ (2) การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ : กรณีศึกษาการฝึกภาคปฏิบัติทางสังคมสงเคราะห์ (3) กระบวนการจัดการรายกรณี : ทางออกในการปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน และ (4) Book Review: Social Rights in the Welfare State Originals and Transformations

กองบรรณาธิการหวังว่าความหลากหลายเชิงเนื้อหาของบทความในวารสาร “สังคมวิวัฒน์” ฉบับนี้จะทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ที่สามารถนำไปสู่ข้อถกเถียงทางวิชาการ รวมทั้งการนำไปอ้างอิงหรือการทำวิจัยต่อยอดองค์ความรู้ต่อไปในอนาคตได้ สุดท้ายนี้ ใคร่ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยประเมินบทความอย่างเข้มข้น พร้อมนี้ใคร่ขอเชิญชวนนักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัยส่งบทความวิชาการ บทความวิจัย หรือการวิจารณ์หนังสือ มาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมวิวัฒน์” โดยท่านสามารถศึกษาคำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับจากเว็บไซต์ของวารสาร

บรรณาธิการ

คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น

ใจชนก เศษศรี*

วิไลลักษณ์ อยู่สำราญ**

Received 6th November, 2022Revised 9th December, 2022Accepted 10th December, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างในระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ปู่ หรือ ย่า หรือ ตา หรือ ยาย ของเด็กไทยที่มีอายุ 6-12 ปี ในครอบครัวข้ามรุ่น และมีสมาชิกกลุ่มหลานศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลภายในอำเภอรัฐประเทศ จำนวน 139 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ f-test

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นปู่ หรือ ย่า หรือ ตา หรือ ยาย ของเด็กไทยที่มีอายุ 6-12 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 74.1 มีอายุเฉลี่ยที่ 64.14 ปี มีความสัมพันธ์เป็นยายของเด็ก ร้อยละ 41.0 ประกอบอาชีพพนักงาน-ลูกจ้างเอกชน (รับจ้าง) ร้อยละ 41.0 และมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 56.8 โดยความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายายที่มีต่อระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในระยะเวลาที่อยู่ในความดูแลของตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.35 โดยมีความคิดเห็นว่าการได้รับการเสริมสร้างศักยภาพมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.40 รองลงมาเป็นการได้รับการคุ้มครอง ค่าเฉลี่ย 4.37 และการได้รับการจัดสวัสดิการ ค่าเฉลี่ย 4.28 ทั้งนี้ด้านความสามารถของสมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว และความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายายต่อนโยบายของรัฐบาลด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบายในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ปกครองครอบครัวข้ามรุ่นในการเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือสื่อสารสำหรับเด็ก การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพื่อเฝ้าระวังการใช้สื่อและการเสพติดที่ไม่เหมาะสม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียนควรมีนโยบายในการสำรวจครอบครัวข้ามรุ่นที่อยู่ในภาวะขาดแคลน จำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของเด็กวัยเรียน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการให้การสนับสนุนสิ่งของหรือบริการ ตามโอกาสต่าง ๆ, และโรงเรียนควรมีนโยบายในการให้การบ้านที่เป็นลักษณะของการสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวในเชิงทักษะทางการใช้ชีวิต เพื่อตอบสนองต่อประเด็นของการสร้างช่วงเวลาคุณภาพ ระหว่างผู้ปกครองและเด็กใน

*นักศึกษาลัทธิศาสตร์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา นโยบายและสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** อาจารย์ประจำคณะ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

SOCIAL WORK AND SOCIAL WELFARE FACULTY, HUACHIEW CHALERMPRAKIET UNIVERSITY

ครอบครัวข้ามรุ่น เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการให้ความสำคัญกับบทบาทของการเป็นผู้ดูแลเด็กของผู้ปกครอง

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตเด็กวัยเรียน, เด็กวัยเรียน, ครอบครัวข้ามรุ่น

Quality of life of school-age children in cross-generational families

Jaichanok Sessri
Wilailak Yoosamran, Ph.D.

Abstract

This research studied quality of life levels among school-aged children in cross-generational families and factors affecting quality of life differences among school-aged children in cross-generational families. Quantitative research was done with data collected by questionnaire. Samples were grandparents of 139 children aged six to twelve in cross-generational families studying in Aranyaprathet District government schools, Thailand. Data was analysed descriptively by frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and inferential statistics, including f-test.

Results were that most (74.1%) samples were grandmothers with an average age of 64.14 years old. 41.0% of samples worked as private employees with 56.8% earning average monthly incomes under 5,000 baht. Sample views on quality of life of school-age children under their care was at the highest level with a mean of 4.35; those believing that school-age children were most empowered at a mean of 4.40, followed by protections with a mean of 4.37, and receiving child welfare with a mean of 4.28. Quality of life of different school-aged children was affected by availability of grandparents to perform family duties and understanding by grandparents of state policies promoting quality of life for school-aged children at a statistical significance of 0.05.

These findings suggest that local government organizations should participate in policy design to meet individual needs, including policies to promote awareness among parents of cross-generational families for monitoring communication device use by children and digital media literacy and local governments and schools should survey cross-generational families in need to meet basic caring needs for school-age children through a support-provision database. Policies encouraging parental involvement may also be designed by asking for participation. Schools should also have a homework policy involving family participation in life skills to provide quality time shared by parents and children.

Keywords: Quality of life, School-age children, Cross-generational families

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกของมนุษย์ ทำหน้าที่เป็นแหล่งสนับสนุนความต้องการพื้นฐานในทุก ๆ ด้านที่มนุษย์พึงจะได้รับ เป็นแบบจำลองในการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมให้กับเด็ก เป็นพื้นที่แรกเริ่มที่ทำให้มนุษย์เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว การอยู่ร่วมกันในสังคม การแบ่งหน้าที่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทรัพยากร การรับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องพึ่งพาสมาชิกในครอบครัวในการถ่ายทอดพฤติกรรม องค์ความรู้ ซึ่งต่อมาพฤติกรรมต่าง ๆ ก็ส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศ โดยในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อม ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม หมายรวมถึงสถานการณ์ครอบครัวด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในครอบครัว ขนาดของครอบครัว รูปแบบของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

การย้ายถิ่นของประชากรวัยแรงงานเป็นหนึ่งในความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ครอบครัว เนื่องจากความจำเป็นที่ต้องหาเงินเลี้ยงดูปากท้องของตนเองและครอบครัว ทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องย้ายถิ่นจากบ้านเกิดเพื่อแสวงหาโอกาสในการประกอบอาชีพตามเมืองเศรษฐกิจ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ประเทศไทยมีสถานการณ์การย้ายถิ่นของประชากรวัยแรงงานสูงขึ้นทุกปี ส่งผลต่อลักษณะของครอบครัวในชนบทที่ทำให้เกิดเป็น “ครอบครัวข้ามรุ่น” ซึ่งหมายถึง การที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ด้วยกันสองรุ่น ได้แก่ รุ่นปู่ย่าตายายเป็นผู้ดูแลหลักของรุ่นหลาน ส่วนรุ่นพ่อแม่หรือวัยแรงงานเป็นรุ่นที่ต้องย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ และส่งเงินกลับไปที่บ้านเพื่อจุนเจือครอบครัว

ปู่ย่าตายาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในพื้นที่ชนบท มักไม่ค่อยได้ติดตามข้อมูลข่าวสาร

เกี่ยวกับเด็กและวัยรุ่นที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้ปู่ย่าตายายอาจประสบกับความท้าทายในการเลี้ยงดูเด็กในโลกที่ทันสมัยมากขึ้น ทั้งนี้มักพบว่าปู่ย่าตายายต้องเผชิญกับความเครียดเนื่องจากความต้องการ ความคาดหวัง และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหลานเข้าสู่วัยรุ่น (Darawuttimaprakorn & Punpuing, 2010; Abas et al., 2009 อ้างถึงใน Caspar Peek et al., 2015) สอดคล้องกับงานวิจัยการศึกษาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนและผู้สูงอายุในครอบครัวแห่งกลางในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย ที่พบว่าเด็กและผู้สูงอายุในครอบครัวข้ามรุ่นมีปัญหาด้านด้านคุณภาพชีวิต ไม่ว่าจะเป็น IQ ต่ำ ผลการสอบต่ำ ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ปัญหาการสื่อสาร ความเครียดและวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตของหลานของผู้สูงอายุที่ต้องเลี้ยงดูหลาน (อุไรวรรณ รุ่งไธรัฐ, 2561)

การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และองค์การยูนิเซฟ (2563) พบว่าร้อยละของเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับแม่และผู้ดูแลหลักเป็น ปู่/ย่า/ตา/ยาย คิดเป็นร้อยละ 72.8 ตัวเลขร้อยละดังกล่าวนี้เป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงและมีความน่ากังวลถึงคุณภาพของเด็กที่อยู่ในความดูแลของรุ่นปู่ย่าตายายในแง่ของสภาพความเป็นอยู่ ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การให้ความรักความอบอุ่น การอบรมสั่งสอน พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละช่วงวัยที่จำเป็นจะต้องมีครอบครัวเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนา

สถานการณ์ทั่วไป หรือแม้แต่สถานการณ์การระบาดของโรค ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบในระยะยาวสำหรับคุณภาพชีวิตของเด็กที่ในอนาคตจะกลายเป็นทุนมนุษย์อันสำคัญของประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างในระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัย

เรียนในครอบครัวข้ามรุ่นในประเด็นของการได้รับการเสริมสร้างศักยภาพ การได้รับการจัดสวัสดิการ และการได้รับการคุ้มครอง เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดบ้างที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตเด็ก ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยด้านความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในฐานะผู้เลี้ยงดูหลักของสมาชิกในครอบครัว รวมถึงปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่นต่อนโยบายและโครงการของรัฐที่ส่งเสริมต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน ทั้งนี้เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อสนับสนุนให้เด็กวัยเรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ถึงแม้จะอาศัยอยู่ในครอบครัวรูปแบบใดก็ตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างในระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้า รวบรวมเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาทบทวนประกอบการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ของครอบครัว นโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน และคุณภาพชีวิตสำหรับเด็ก ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของครอบครัว

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักรายการรัฐมนตรี (2537: 45-55 อ้างถึงใน ผกามาศ นันทจิรวรรณ์, 2554) เสนอแนวคิดว่าการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่นับว่าเป็นลักษณะที่เด่นที่สุดในครอบครัวทุกรูปแบบคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยจาก

การนำเสนอหน้าที่ของครอบครัวของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ พบว่ามีการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนโดยตรงอยู่ 5 ประการด้วยกัน ได้แก่

1) การดูแลและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุตรและสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว เป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของครอบครัว การเลี้ยงดูบุตรเป็นความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานของครอบครัวที่เป็นที่ยอมรับกันมากที่สุด เนื่องจากทารกจำเป็นต้องอาศัยการเลี้ยงดูเป็นอย่างมากกว่าจะอยู่รอด พัฒนาการของมนุษย์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งด้านอารมณ์และจิตใจ และการมีปฏิริยาโต้ตอบกับเด็ก พอ ๆ กับการดูแลทางกายภาพ การทำหน้าที่พ่อแม่จึงมีความสำคัญตลอดช่วงอายุของบุตร ตั้งแต่วัยทารก ช่วงหลังอายุก่อนวัยเรียน ช่วงวัยเด็ก วัยรุ่นหรือหลังจากนั้นก็ตาม

2) การเรียนรู้กระบวนการทางสังคมและการศึกษาของบุตร ครอบครัวมีภาระที่จะต้องให้การศึกษและการเรียนรู้กระบวนการทางสังคมให้แก่บุตร เนื่องจากการศึกษาเป็นวิถีทางหลักที่จะเสริมสร้างอนาคตของเด็กและสังคม นอกจากการศึกษาในระบบแล้ว ครอบครัวยังต้องดูแลบุตรทางด้านสังคมและจิตใจอีกด้วย เด็กต้องอาศัยครอบครัวในการพัฒนาความเข้าใจและความนับถือตนเอง และครอบครัวยังต้องรับผิดชอบในการถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

3) การคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของครอบครัวคือ การคุ้มครองสมาชิกของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อ่อนแอ และไม่มีอำนาจต้านทานความทารุณโหดร้ายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านจิตใจ กายภาพ ทางเพศ หรือสังคม การคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวนั้นพ้องต้องกันกับอนุสัญญาสิทธิเด็ก (2532) ที่เชื่อว่าครอบครัวในฐานะเป็นกลุ่มพื้นฐานของสังคมและเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสำหรับการ

เจริญเติบโตและความอยู่ดีกินดีของสมาชิกทุกคน โดยเฉพาะเด็กควรจะได้รับ การคุ้มครองและการช่วยเหลือที่จำเป็นเพื่อที่จะสามารถมีความรับผิดชอบในชุมชนของตนได้อย่างเต็มที่ (สหประชาชาติ, 2532 อ้างถึงใน สำนักงานส่งเสริมสันติภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, ม.ป.ป.)

4) การดูแลด้านอารมณ์และจิตใจและการพักผ่อนหย่อนใจของสมาชิกครอบครัว ครอบครัวมีความแตกต่างไปจากกลุ่มคนอื่น ๆ ในแง่ของความผูกพันทางจิตใจ สำหรับคนจำนวนมากแล้ว บ้าน คือสถานที่หลักที่ให้การดูแลทางอารมณ์และจิตใจ ความใกล้ชิดสนิทสนม ความเข้าใจและการช่วยเหลือหากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะเป็นศัตรูเข้าหากัน หรือเป็นเจ้าเข้าเจ้าของกันมากเกินไป หรือเต็มไปด้วยความตึงเครียดแล้ว ปัญหาอันหนักหน่วงต่าง ๆ ก็อาจจะ เป็นผลที่ตามมา

5) การแลกเปลี่ยนด้านวัตถุและการบริการ สำหรับคนส่วนใหญ่แล้ว ครอบครัวเป็นผู้ให้บริการพื้นฐานที่สำคัญหลายประการ เช่น การประกอบอาหาร การซักล้างและดูแลเสื้อผ้า และการเป็นแหล่งทุนสำหรับชีวิตประจำวัน การศึกษานันทนาการ ทรัพยากรด้านวัตถุ ซึ่งรวมทั้งที่อยู่อาศัย แหล่งพักผ่อน เป็นต้น

นโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

1) นโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้รัฐจะต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงเท่าเทียมและเป็นธรรมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 12 ปีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดังนั้นรัฐบาลซึ่งมีความตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ เพื่อขยายโอกาสแก่เด็กยากจน เด็ก

ด้อยโอกาส และผู้เรียนทั่วประเทศให้สามารถเข้าถึง การได้รับการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังคงมีการกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

2) โครงการอาหารเสริม (นม) เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2535 เพื่อแก้ปัญหาการขาดสารอาหารและภาวะทุพโภชนาการในเด็ก ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้แนะนำให้เด็กได้ดื่มนม ซึ่งเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง อันจะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ (ธีรวัฒน์ ปิตกัฏฐการ, 2562)

3) โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เป็นโครงการอาหารกลางวันซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (คนละ 20 บาทต่อวัน) เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนประถมศึกษา จัดทำอาหารกลางวันให้กับนักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างมีคุณภาพ ถูกหลักโภชนาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2559)

คุณภาพชีวิตสำหรับวัยเด็ก

กรมกิจการเด็กและเยาวชน (2560) เสนอแนวคิดคุณภาพชีวิตสำหรับวัยเด็ก เพื่อให้ครอบครัว การดูแลเด็กในทุกมิติ มุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตเติบโตเข้าสู่วัยของการทำงานอย่างมีคุณภาพ พบว่ามีการนำเสนอการดำเนินการกิจอย่างบูรณาการอยู่ 3 มิติด้วยกัน ได้แก่

1) มิติการเสริมสร้างศักยภาพ : มุ่งให้เด็กและเยาวชนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามสมควรแก่วัย

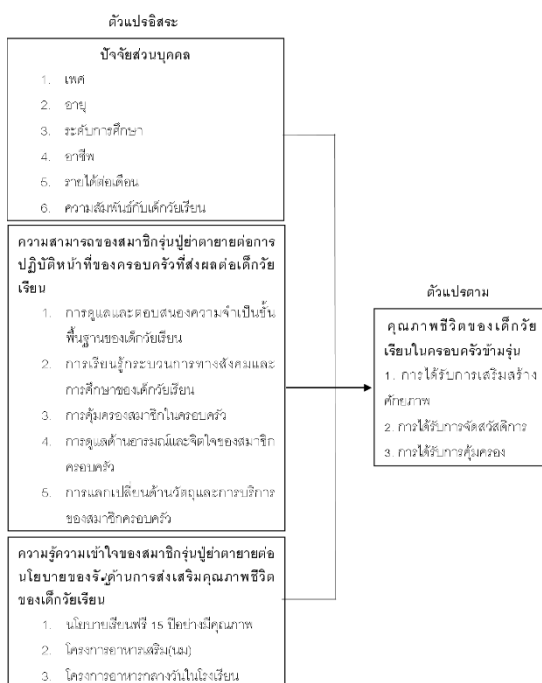

จริยธรรม และคุณธรรม รู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน และให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดยมีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร

2) มิติการจัดสวัสดิการ : จัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัวในรูปแบบระบบความมั่นคงทางสังคม (Social Security) ในลักษณะการช่วยเหลือ/สงเคราะห์ และการสงเคราะห์ครอบครัว อาทิ เงินช่วยเหลือและการดูแลสุขภาพและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น

3) มิติด้านการคุ้มครอง : มีการป้องกันและจัดการเด็ก เยาวชนและสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กและเยาวชนหลุดจากสภาพการณ์หรือภัยอันตราย ที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข (Well-being)

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ปู่ หรือ ย่า หรือ ตา หรือ ยาย ของเด็กไทยที่มีอายุ 6-12 ปี ในครอบครัวข้ามรุ่น ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอรัฐประเทศ และมีสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลภายในอำเภอรัฐประเทศ ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณขนาดตัวอย่างจากกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran, (1997 อ้างถึงใน มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิ์สรณ์, ม.ป.ป.) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนทั้งสิ้น 139 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเลือก 2 โรงเรียน รัฐบาลภายในอำเภอรัฐประเทศ ถัดจากนั้น ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตาแบ่งศึกษาในกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่ 1 จำนวน 69 ครอบครัว และ โรงเรียนที่ 2 จำนวน 70 ครอบครัว และในขั้นตอนสุดท้ายทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงอีกครั้ง โดยการขออนุญาตโรงเรียนในการคัดเลือกครอบครัวที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษา กรณีเด็กนักเรียนมากกว่า 1 คน ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันให้นับเป็น 1 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และความสัมพันธ์กับเด็กวัยเรียน ซึ่งเป็นคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด

ส่วนที่ 2 ระดับความสามารถของสมาชิกในครอบครัวต่อการปฏิบัติหน้าที่หน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียน

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่นต่อนโยบายและ

โครงการของรัฐที่ส่งเสริมต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

ส่วนที่ 4 คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด และให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

โดยลักษณะของคำถามส่วนที่ 1 – ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายปิด และใช้การประเมินค่าแบบลิเคิร์ต สเกล (Likert scale) กำหนดมาตรวัดแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ช่วงคะแนน 4.21-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด, ช่วงคะแนน 3.41-4.20 อยู่ในระดับมาก, ช่วงคะแนน 2.61-3.40 อยู่ในระดับปานกลาง, ช่วงคะแนน 1.81-2.60 อยู่ในระดับน้อย และช่วงคะแนน 1.00-1.80 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา บรรยายคุณลักษณะทั่วไปของข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปร โดยใช้ f-test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างรายกลุ่มโดยวิธีของ LSD

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.1 ส่วนเพศชายร้อยละ 25.9 มีช่วงอายุตั้งแต่ 46 ปี จนถึง 83 ปี และในส่วนของความสัมพันธ์กับเด็กวัยเรียน มีความสัมพันธ์เป็นยาย ร้อยละ 41.0 ย่า ร้อยละ 33.1 ตา ร้อยละ 14.4 และปู่ ร้อยละ 11.5 และมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มากที่สุด ร้อยละ 44.6

ประกอบอาชีพพนักงาน-ลูกจ้างเอกชน มากที่สุด ร้อยละ 41.0 และรายได้ต่อเดือน(รวมรายได้ของทั้งครัวเรือน) ต่ำกว่า 5,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 56.8

2. ความสามารถของสมาชิกในป๋ายาตาทายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียน

ความสามารถของสมาชิกในป๋ายาตาทายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียน พบว่า มีความสามารถด้านการดูแลด้านอารมณ์และจิตใจของสมาชิกครอบครัวมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.26 รองลงมาเป็นด้านการเรียนรู้กระบวนการทางสังคมและการศึกษาของเด็กวัยเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.57, ด้านการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุและการบริการของสมาชิกครอบครัว มีค่าเฉลี่ย 3.52, ด้านการดูแลและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของเด็กวัยเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.49, และด้านการคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว มีค่าเฉลี่ย 2.92 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถของสมาชิกในป๋ายาตาทายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียน

ความสามารถของสมาชิกในป๋ายาตาทายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
การดูแลและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของเด็กวัยเรียน	3.49	1.06	มาก
การเรียนรู้กระบวนการทางสังคมและการศึกษาของเด็กวัยเรียน	3.57	0.97	มาก
การคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว	2.92	1.20	ปานกลาง
การดูแลด้านอารมณ์และจิตใจของสมาชิกครอบครัว	4.26	0.64	มากที่สุด
การแลกเปลี่ยนด้านวัตถุและการบริการของสมาชิกครอบครัว	3.52	1.23	มาก
รวม	3.55	1.02	มาก

3. ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่ม ผู้ถ่ายทอดนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริม คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน พบว่ามีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.05 รองลงมาเป็นโครงการอาหารเสริม (นม) มีค่าเฉลี่ย 3.29 และโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.76 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ
ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอด
นโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ
เด็กวัยเรียน

ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดนโยบายของรัฐ ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
นโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ	3.05	1.17	ปานกลาง
โครงการอาหารเสริม(นม)	3.29	1.11	ปานกลาง
โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน	3.76	1.09	มาก
รวม	3.37	1.12	ปานกลาง

4. คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดที่มีต่อระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในระยะเวลาที่อยู่ในความดูแลของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.35 จัดอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการได้รับการเสริมสร้างศักยภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.40 จัดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นการได้รับการคุ้มครอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.37 จัดอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับสุดท้ายคือการได้รับการจัดสวัสดิการ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.28 จัดอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ
ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดที่มีต่อ

ระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในระยะเวลาที่
อยู่ในความดูแลของตนเอง

ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดที่มีต่อ ระดับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน ในระยะเวลาที่อยู่ในความดูแลของตนเอง	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
การได้รับการเสริมสร้างศักยภาพ	4.40	0.71	มากที่สุด
การได้รับการจัดสวัสดิการ	4.28	0.86	มากที่สุด
การได้รับการคุ้มครอง	4.37	0.82	มากที่สุด
รวม	4.35	0.80	มากที่สุด

5. การทดสอบสมมติฐาน

5.1 ปัจจัยความสามารถของสมาชิกกลุ่ม
ผู้ถ่ายทอดต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่
ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน พบว่า
ความสามารถของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอดต่อการ
ปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิต
ของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ 0.05($p=0.000^*$) รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว
ระหว่างระดับความสามารถของสมาชิกกลุ่มผู้ถ่ายทอด
ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อ
เด็กวัยเรียนกับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

คุณภาพชีวิตของ เด็กวัยเรียน	ระดับ ความสามารถ	SS	df	MS	F	P
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	15.668	2	7.834	17.668	0.000*
	ภายในกลุ่ม	60.303	136	0.443		
	รวม	75.971	138			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่า f -test = 17.668
 $P = 0.000^*$ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากนั้นจึงทำการทดสอบเพื่อ
หาความแตกต่างรายคู่แบบ LSD พบว่า สมาชิกกลุ่ม
ผู้ถ่ายทอดที่มีระดับความสามารถต่อการปฏิบัติ
หน้าที่ของครอบครัวที่ต่างกัน มีความเห็นต่อ
คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนแตกต่างกัน อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 คู่
รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน จำแนกตามความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียนเป็นรายคู่

ความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว	$\bar{x}$	ระดับความสามารถน้อย	ระดับความสามารถปานกลาง	ระดับความสามารถมาก
ระดับความสามารถน้อย	1.1429	-	-0.6409* (0.003)	-1.0617* (0.000)
ระดับความสามารถปานกลาง	1.7838	-	-	-0.4208* (0.002)
ระดับความสามารถมาก	2.2045	-	-	-

5.2 ปัจจัยความรู้ความเข้าใจของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน พบว่า ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05($p=0.000^*$) รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนกับคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน	ระดับความรู้ความเข้าใจ	SS	df	MS	F	P
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	10.741	2	5.370	15.421	0.000*
	ภายในกลุ่ม	47.360	136	0.348		
	รวม	58.101	138			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่า f -test = 15.421 ค่า $P = 0.000^*$ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากนั้นจึงทำการทดสอบเพื่อหาความแตกต่างรายคู่แบบ LSD พบว่าสมาชิกรุ่นปู่ตาตายที่มีระดับความรู้ความเข้าใจ

ของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน จำแนกตามความรู้ความเข้าใจของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนเป็นรายคู่

การอภิปรายผล

ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน	$\bar{x}$	ระดับความรู้ความเข้าใจน้อย	ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง	ระดับความรู้ความเข้าใจมาก
ระดับความรู้ความเข้าใจน้อย	1.4286	-	-0.3282 (0.116)	-0.8896* (0.000)
ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง	1.7568	-	-	-0.5614* (0.000)
ระดับความรู้ความเข้าใจมาก	2.3182	-	-	-

จากการศึกษา เรื่อง “คุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนในครอบครัวข้ามรุ่น” โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นปู่ หรือ ย่า หรือ ตา หรือ ยาย ของเด็กไทยที่มีอายุ 6-12 ปี ในครอบครัวข้ามรุ่น ที่มีสมาชิกรุ่นหลานศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลภายในอำเภอรัฐประเทศ จำนวน 139 คน โดยจากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกัน ได้แก่ (1) ปัจจัยความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว และ (2) ปัจจัยความรู้ความเข้าใจของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน อภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. ปัจจัยความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ตาตายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่แตกต่างกัน

กันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของของ Strom(2000 อ้างถึงใน พัฒนพร ไทยพิบูลย์, 2560) ที่ว่าปู่ ย่า ตา ยายส่วนมากไม่แน่ใจว่า ครูคาดหวังให้พวกเขาสนับสนุนการเรียนของเด็กในชั้นเรียนอย่างไร นอกจากนี้งานวิจัยของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (2559) ที่ทำการศึกษาผลกระทบการย้ายถิ่นภายในประเทศที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยพบว่าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ค่อยปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กบางกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ (เช่น ร้องเพลง เล่นิทาน อ่านหนังสือ) จำเป็นต้องมีการจัดการปัญหาด้านคุณภาพ ทักษะการเลี้ยงดูเด็ก และความรู้ความเข้าใจของผู้ดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลที่เป็นผู้สูงอายุหรือปู่ย่าตายาย ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าเป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยจะประสบความยากลำบากในการสอนการบ้านหรือบทเรียนทางวิชาการแก่เด็กเนื่องจากข้อจำกัดด้านความสามารถของสมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายาย และข้อจำกัดในการใช้เวลาคุณภาพร่วมกันของเด็กวัยเรียนและสมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายาย อันเนื่องมาจากความแตกต่างกันของช่วงวัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุภติ สงวนพงษ์(2563) ที่พบว่าผู้ปกครองจะให้เด็กดูโทรทัศน์หรือโทรศัพท์มือถือทุกวัน โดยไม่มีการกำหนดเวลาที่เด็กอยู่กับสื่อ ในขณะที่ผลของการวิจัยชิ้นนี้พบว่าอายุของผู้ดูแลเด็กวัยเรียนมีค่าเฉลี่ยที่ 64 ปี อยู่ในวัยผู้สูงอายุซึ่งจะมีข้อจำกัดในการเรียนรู้และการรู้เท่าทันด้านสื่อดิจิทัลเทคโนโลยี ตามผลการวิจัยของ อธิชา วุฒิรังษี(2564) ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องการใช้สื่อดิจิทัล(ออนไลน์) กับสมาชิกในครอบครัวมีระดับความบ่อยครั้งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีความสามารถในการทำความเข้าใจเนื้อหาของสื่อดิจิทัล มีความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินโดยรวมอยู่ในระดับน้อย

2. ปัจจัยความรู้ความเข้าใจของ

สมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายายต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อนโยบายของรัฐด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่แตกต่างกัน จากงานวิจัยพบประเด็นที่เป็นข้อสังเกตว่าสมาชิกครอบครัวกลุ่มปู่ย่าตายาย มีระดับการรับทราบและเข้าใจต่อนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.05 มีระดับการรับทราบและเข้าใจต่อโครงการอาหารเสริม(นม)ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.29 และมีความรู้ความเข้าใจถึงรายละเอียดว่าโรงเรียนจะได้รับการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลอาหารกลางวันให้กับหลานของท่านในอัตรา 20 บาท/คน/วัน ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.08 จากผลการวิจัยผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าการที่สมาชิกกลุ่มปู่ย่าตายายมีความรู้ความเข้าใจที่จำกัดเกี่ยวกับรายละเอียดของการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพของการดำเนินกิจกรรมโครงการ ซึ่งอาจส่งผลต่อความครบถ้วนของการได้รับสวัสดิการตามนโยบาย/โครงการได้ อาจกระทบต่อความโปร่งใสในกระบวนการจัดการของโรงเรียน ทำให้งบประมาณของนโยบายดังกล่าวไม่ถูกใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่กลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ว่าการที่ในปัจจุบันครัวเรือนมีความรู้ที่ค่อนข้างจำกัดเกี่ยวกับเรื่องของเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจนมีผลกระทบต่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบในระดับท้องถิ่นและลดอัตราการเข้าเรียนและการคงอยู่ของนักเรียนในระบบโรงเรียน ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเหล่านี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียนควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจได้

โดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงสร้างกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กวัยเรียน ซึ่งกระบวนการตรวจสอบโดยการมีส่วนร่วมนี้ถือเป็นการบริหารสาธารณะแบบระบบธรรมาภิบาลที่องค์กรหน่วยงานสาธารณะจำเป็นต้องจัดขึ้นอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการออกแบบนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ควรมีนโยบายในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ปกครองครอบครัวข้ามรุ่นในการเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือสื่อสารสำหรับเด็ก การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพื่อเฝ้าระวังการใช้สื่อและการเสพสื่อที่ไม่เหมาะสมอันเป็นผลต่อการคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว สืบเนื่องจากผลการศึกษา ระดับความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ย่าตายายต่อการคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียนควรมีนโยบายในการสำรวจครอบครัวข้ามรุ่นที่อยู่ในภาวะขาดแคลน จำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของเด็กวัยเรียน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการให้การสนับสนุนสิ่งของหรือบริการ ตามโอกาสต่าง ๆ สืบเนื่องจากผลการศึกษา ระดับความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ย่า

ตายายต่อการดูแลและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของเด็กวัยเรียนของกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย

3. โรงเรียนควรมีนโยบายในการให้การบ้านที่เป็นลักษณะของการสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวในเชิงทักษะทางการใช้ชีวิตเพื่อตอบสนองต่อประเด็นของการสร้างช่วงเวลาคุณภาพระหว่างผู้ปกครองและเด็ก เช่น ให้นักเรียนและผู้ปกครองอัดคลิปวิดีโอการเล่นทาน ประสบการณ์ชีวิต ลักษณะอาชีพของผู้ปกครอง เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการให้ความสำคัญกับบทบาทของการเป็นผู้ดูแลเด็กของผู้ปกครอง สืบเนื่องจากผลการศึกษาความสามารถของสมาชิกรุ่นปู่ย่าตายายด้านการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งครอบครัวที่ส่งผลต่อเด็กวัยเรียน ด้านการเรียนรู้กระบวนการทางสังคมและการศึกษาของเด็กวัยเรียนของกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนที่อยู่ในนอกระบบการศึกษาที่อาศัยอยู่ในครอบครัวข้ามรุ่น เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายในการให้ความช่วยเหลือเด็กวัยเรียนที่อยู่ในนอกระบบการศึกษาได้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาและมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมตามช่วงวัย

2. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในข้อคิดเห็นของสมาชิกรุ่นปู่ย่าตายายที่มีต่อการเลี้ยงดูหลานในครอบครัวข้ามรุ่น เพื่อให้ทราบถึงแรงจูงใจ ข้อกังวล ความพร้อมในการเลี้ยงดูหลานในครอบครัวข้ามรุ่น

บรรณานุกรม

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2560). แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นจาก http://tpso4.msociety.go.th/images/DatabaseTPSO4/About_TPPO/strategy_V.1.pdf
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). การดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). คู่มือการดำเนินงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน.

- กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. ธีรวัฒน์ ปิตกภักธารกร. (2562). การประเมินโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียนในสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดบึงกาฬ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 25(4), 165-166.
- ผกามาต นันทจิรวรวัฒน์. (2554). การศึกษาและพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวอย่างประสบความสำเร็จด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. (ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณติต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัฒนาพร ไทยพิบูลย์. (2560). แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัวแห่งกลางเพื่อส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของเด็กภายใต้ความคิดครอบครัววินเวศ. (ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณติต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.
- มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิสรพ์. (ม.ป.ป.). การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย. สืบค้นจาก <http://www.fsh.mi.th/km/wp-content/uploads/2014/04/resch.pdf>
- ยุภติ สงวนพงษ์. (กันยายน-ธันวาคม 2563). คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัยอายุ 2-4 ปี ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 ปีที่ 14 ฉบับที่ 35, 389-409.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2559). ผลกระทบของการย้ายถิ่นภายในประเทศที่มีต่อสุขภาวะและพัฒนาการเด็กปฐมวัย. สืบค้นจาก <https://www.unicef.org/thailand/media/396/file/>
- ผลกระทบของการย้ายถิ่น ภายในประเทศที่มีต่อสุขภาวะ%20และพัฒนาการเด็กปฐมวัย.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). โครงการการสำรวจและติดตามการใช้จ่ายภาครัฐของโครงการเรียนฟรี 15 ปีในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.unicef.org/thailand/media/301/file/รายงานโครงการการสำรวจติดตามการใช้จ่ายภาครัฐของโครงการเรียนฟรี%2015%20ปีในประเทศไทย.pdf>
- สำนักงานส่งเสริมสันติภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. (ม.ป.พ.). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER23/DRAWER053/GENERAL/DATA0000/00000643.PDF>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย. (2563). รายงานผลฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย
- อริชา วุฒิรังษี. (มกราคม-มิถุนายน 254). การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ. วารสารสหศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีที่ 21 ฉบับที่ 1, 90-106
- อุไรวรรณ รุ่งไธรัฐ. (2561). การศึกษาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนและผู้สูงอายุในครอบครัวแห่งกลางในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย. สถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Caspar Peek et al. (2015). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 โฉมหน้าครอบครัวไทย ยุคเกิดน้อยอายุยืนสืบค้นจาก http://countryoffice.unfpa.org/thailand/drive/ebook_th-1.pdf

ความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

เสาวนีย์ ศรีสุวรรณ

Received 29th November, 2022

Revised 20th December, 2022

Accepted 30th December, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการ ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการ และศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ คนพิการทุกประเภทความพิการที่จดทะเบียนคนพิการแล้ว และอาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จำนวน 152 ราย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด การทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-Square และ Correlation ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ได้ประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่ หมู่ 3 ชุมชนคลองระแหงพัฒนา โดยมีช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 0 – 19 ปี และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย 2) ผลการศึกษาความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคาดหวังในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) และผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการศึกษา (Education) 3) ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ร้อยละ 12.50 โดยแบ่งตามด้านสวัสดิการสังคม ดังนี้ 1. ด้านสุขภาพอนามัย (Health) – การมีกิจกรรมการออกกำลังกายของคนพิการ 2. ด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance) – ต้องการให้มีการสร้างอาชีพให้กับคนพิการ เช่น ช่างเสื้อผ้า ช่างซ่อมรถ การทำขนมหวาน การคัดแยกขยะสร้างรายได้ เป็นต้น และควรจัดหางานให้คนพิการทำมีกฎหมายหรือตลาดรองรับคนพิการในการเข้าทำงาน 3. ด้านบริการสังคม (Social Service) – การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการ และการให้ความช่วยเหลือโดยให้ส่วนราชการเป็นตัวกลางประสานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานต่างๆ

คำสำคัญ: ความคาดหวัง , คนพิการ , การจัดสวัสดิการสังคม , องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

EXPECTATION OF PERSONS WITH DISABILITIES ON SOCIAL WELFARE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS, A CASE STUDY OF RAHAENG SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, LAT LUM KAO DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

Saowanee Srisuwan

Abstract

This study aims to study expectation of social welfare for persons with disabilities, personal factors related to expectation of social welfare for persons with disabilities and recommendations on expectation of social welfare for persons with disabilities in Rahaeng Sub-district Municipality, Lat Lum Kao District, Pathum Thani Province.

In this survey research, the samples, a total of 152, covered all types of persons with disabilities registering the disabilities and residing in Rahaeng Sub-district Municipality, Lat Lum Kao District, Pathum Thani Province. The tool was questionnaire and the statistics for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum, maximum, Chi-Square and Correlation. The study results were summarized as follows. 1) Most of the samples were male, aged 60 years and over, had a lower secondary education, were unemployed, resided in Village No. 3, Khlong Rahaeng Pattana Communities, lived in communities for 0-19 years, and had physical or mobility disabilities. 2) Regarding a study on expectation of social welfare for persons with disabilities in Rahaeng Sub-district Municipality, Lat Lum Kao District, Pathum Thani Province, it was found that most samples had high overall expectation (mean = 3.83). Regarding a study on personal factors related to expectation of social welfare for persons with disabilities in Rahaeng Sub-district Municipality, Lat Lum Kao District, Pathum Thani Province, it was found that the educational level had relationships with expectation of educational welfare of local administrative organizations. 3) Regarding a study on recommendations on expectation of social welfare for persons with disabilities in Rahaeng Sub-district Municipality, Lat Lum Kao District, Pathum Thani Province, it was found that (12.50%) had idea. Classified by social welfare, the ideas are as follows: 1. Health-exercise activities for persons with disabilities, 2. employment and Income maintenance-occupations for persons with disabilities such as tailors, vehicle mechanics, pastry chefs, waste traders, etc., and legal conditions or job markets supporting occupation for persons with disabilities, 3. social service-information, public relations of persons with disabilities and assistance, provided that authorities are coordinators between the public and organizations.

Keywords: Expectation, Persons with Disabilities, Social Welfare, Local Administrative Organizations

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด การดำเนินงานหรือการให้บริการด้านต่างๆขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นการปฏิบัติงานร่วมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย แต่ในทุกกลุ่มเป้าหมายนี้ย่อมมีกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางอยู่ ด้วยเหตุนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “คนพิการ” ผ่านแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ซึ่งเทศบาลตำบลระแหง อำเภอตลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ได้กำหนดบทบาทหน้าที่/ภารกิจไว้อย่างชัดเจน เพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบและการให้บริการอย่างครอบคลุมตามแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ที่กำหนดบทบาทหน้าที่/ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานหรือการให้บริการแก่กลุ่มคนพิการ สำหรับข้อมูลคนพิการที่ได้รับการจดทะเบียนคนพิการและได้รับเบี้ยความพิการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลระแหง อำเภอตลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ประจำปี พ.ศ.2563 มีจำนวนทั้งหมด 248 ราย และมีแนวโน้มหรือทิศทางเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคนพิการส่วนใหญ่ตระหนักในการจดทะเบียนคนพิการและการรับเบี้ยความพิการที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมคนพิการ หากเทียบกับสิทธิคนพิการตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 รวมถึงแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังมีสิทธิประโยชน์อีกมากมายที่ส่งเสริมให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข ถือได้ว่า “สวัสดิการสังคมของคนพิการ” มีความสำคัญอย่าง

ยิ่งต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่คนพิการต้องได้รับอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญเนื่องจากมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และจึงต้องคำนึงถึงประชาชนเป็นสำคัญ กองสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบลระแหง อำเภอตลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี อยู่ภายใต้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือตามนโยบายของผู้บริหารหน่วยงาน ซึ่งแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 – 2570 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ โดยยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคมได้กำหนดเป้าประสงค์และกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานหรือการให้บริการด้านต่างๆของกองสวัสดิการสังคมไว้อย่างกว้างๆ ระบบการให้บริการจึงยังเน้นสวัสดิการในมุมที่แคบ และที่ไม่ครอบคลุมในทุกมิติของการให้บริการและไม่สามารถตอบสนองความต้องการแก่ทุกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้บริการได้ ผู้ใช้บริการจึงไม่ได้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงาน รวมถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาจไม่ตรงประเด็นปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์และสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ ทั้งนี้คนพิการยังมีสิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับตามกฎหมายอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งแม้ว่าสิทธิและสวัสดิการเหล่านั้นอาจไม่ได้อยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนให้คนพิการสามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมและสิทธิประโยชน์ต่างๆตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเพื่อให้ทราบว่าคนพิการมีความคาดหวังต่อการจัด

สวัสดิการสังคมของคนพิการอย่างไร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการหรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการประสานเชื่อมต่อกับระบบสวัสดิการสังคมของคนพิการในระดับอื่นๆต่อไป รวมทั้งทราบปัญหาและอุปสรรคของคนพิการและครอบครัวในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของคนพิการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Study) ประชากร คือ คนพิการทุกประเภทความพิการที่จดทะเบียนคนพิการแล้ว และอาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 248 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร ทาโร ยามาเน (Yamane, 1973 อ้างถึงใน ภัทรานิษฐ์ เหมะทอง, 2560 : 2) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 152 ราย กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) จำแนกตามประเภทความพิการ โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นคนพิการทุกประเภทความพิการที่จดทะเบียนคนพิการแล้วทุกราย (กรณีที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพ

หรือทางการรู้คิด ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากผู้ดูแลหลักหรือครอบครัวที่สามารถให้ข้อมูลแทนคนพิการได้) 2) มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 3) มีความสนใจให้ข้อมูล เกณฑ์การคัดออก คือ เป็นคนพิการทุกประเภทความพิการที่จดทะเบียนเป็นคนพิการ และมีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่ แต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และเกณฑ์การถอน คือ กรณีที่มีเหตุจำเป็นหรือเหตุฉุกเฉินที่ไม่สามารถให้ข้อมูลจนจบกระบวนการได้ สำหรับจำนวนคนพิการหรือกลุ่มเป้าหมายที่ไม่แน่นอน จึงทำให้ต้องกำหนดช่วงเวลา ณ ตอนเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีลักษณะของแบบสอบถามประกอบด้วย คำถามแบบปลายปิด (Closed-Ended) และแบบปลายเปิด (Opened – Ended) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ปัจจุบัน ชุมชนที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประเภทความพิการ และสาเหตุความพิการ อาสาสมัครจะตอบคำถามโดยการเลือกคำตอบที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุดหรือเดิมข้อความลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 7 ข้อ คือ 1. การศึกษา (Education) 2. สุขภาพอนามัย (Health) 3. ที่อยู่อาศัย (Housing) 4. การทำงาน และการมีรายได้ (Employment and Income maintenance) 5. ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) 6. บริการสังคม (Social Services) 7.

นันทนาการ (Recreation) โดยสร้างคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 6 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ไม่คาดหวัง โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก

และขอเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ให้ตอบแบบอิสระ

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไปตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านและตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient)

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package to the Social Sciences) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยหรือมัธยฐานเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาระดับความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยหรือมัธยฐานเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ 2 ส่วน ได้แก่

1) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1 คาลบ ว่ามีทิศทางความสัมพันธ์อย่างไร และมีความสัมพันธ์ว่าอยู่ในระดับใด โดยแปลความหมายค่า r หรือ ค่า absolute เป็น 5 ระดับ ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 144)

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .81 ขึ้นไปมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .61 - .80 มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .41 - .60 มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .20 - .41 มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างต่ำ

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าต่ำกว่า .20 มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

พร้อมทั้งทดสอบสถิติโดยหาค่าความสัมพันธ์ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ที่ระดับนัยยะสำคัญ 0.05

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ Chi-square ที่ระดับนัยยะสำคัญ 0.05

จริยธรรมในการศึกษาวิจัยในคน
การวิจัยในครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาและได้รับการอนุมัติด้านจริยธรรม การวิจัยในคน ณ วันที่ 22 พฤษภาคม 2563 – วันที่ 22 พฤษภาคม 2564 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2 สาขาสังคมศาสตร์ รหัสโครงการวิจัย 036/2563

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 55.26 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 44.74 ส่วนใหญ่ มีช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 48 ซึ่งมีอายุต่ำสุด 6 ปี อายุมากที่สุด 103 ปี โดยอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 53.71 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 32.89 จบการศึกษายู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 57.89 อีกทั้งไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 78.95 ซึ่งอาศัยอยู่ที่ หมู่ 3 ชุมชนคลองระแหงพัฒนา ร้อยละ 18.42 และมีช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 0 – 19 ปี ร้อยละ 43.42 ซึ่งระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากที่สุด 103 ปี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยที่สุด 3 เดือน โดยระยะเวลาเฉลี่ยของกลุ่มเป้าหมาย 21.18 ปี และ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.11 มีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย มีสาเหตุความพิการเกิดขึ้นภายหลัง ร้อยละ 80.92 โดยแบ่งออกเป็น 3 สาเหตุ ได้แก่ ภาวะเจ็บป่วยหรือโรคต่างๆ ร้อยละ 32.89 อุบัติเหตุ ร้อยละ 25 และแพทย์ไม่ระบุ ร้อยละ 23.03 รองลงมา ร้อยละ 15.79 มีสาเหตุความพิการแต่กำเนิด และร้อยละ 3.29 ไม่ทราบสาเหตุความพิการ

สำหรับระดับความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้าน ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) โดยมีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมด้านบริการสังคม (Social Service) (ค่าเฉลี่ย 4.13) รองลงมา การจัดสวัสดิการสังคมด้าน ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) (ค่าเฉลี่ย 4.08) การจัดสวัสดิการสังคมด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and

Income maintenance) (ค่าเฉลี่ย 3.89) การจัดสวัสดิการสังคมด้านนันทนาการ (Recreation) (ค่าเฉลี่ย 3.88) การจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย (Health) (ค่าเฉลี่ย 3.75) การจัดสวัสดิการสังคม ด้านที่อยู่อาศัย (Housing) (ค่าเฉลี่ย 3.66) และการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) (ค่าเฉลี่ย 3.42) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ความคาดหวัง	$\bar{X}$	SD	ระดับการปฏิบัติ
ด้านบริการสังคม (Social Service)	4.13	0.57	มาก
ด้านความมั่นคงทางสังคม (Social Security)	4.08	0.92	มาก
ด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance)	3.89	0.74	มาก
ด้านนันทนาการ (Recreation)	3.88	0.77	มาก
ด้านสุขภาพอนามัย (Health)	3.75	0.82	มาก
ด้านที่อยู่อาศัย (Housing)	3.66	0.98	มาก
ด้านการศึกษา (Education)	3.42	0.97	มาก
รวม	3.83	0.55	มาก

ตารางที่ 1

ภาพรวมการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า อายุกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p=0.500$) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Correlation ได้ค่า -0.055 ซึ่งแสดงว่าอายุกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ และภาพรวมการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กันในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p=0.594$) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Correlation ได้ค่า -

0.044 ซึ่งแสดงว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก

นอกจากนี้ยังมีภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 7 ด้าน พบว่า ระดับการศึกษา**มีความสัมพันธ์**กับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการศึกษาเพียงด้านเดียว และภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างประเภทความพิการกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 7 ด้าน พบว่า ประเภทความพิการ**ไม่มีความสัมพันธ์**ต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 7 ด้าน

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่แสดงความคิดเห็นจำนวน 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.50 และแสดงความคิดเห็นจำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.50 โดยแบ่งตามด้านสวัสดิการสังคม ดังนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัย (Health)

- การมีกิจกรรมการออกกำลังกายของคนพิการ

2. ด้านการทำงานและการรายได้

- ต้องการให้มีการสร้างอาชีพให้กับคนพิการ เช่น ช่างเย็บผ้า การทำขนมหวาน การคัดแยกขยะสร้างรายได้ ช่างซ่อมรถ อาหารตามสั่ง น้ำปั่น ลูกชิ้นปิ้ง การทำดอกไม้จัน ช่างไฟฟ้า การทำขนมข้าวโพด การตัดต้นไม้/ตัดหญ้า ขับรถรับจ้าง ทำอาหาร ขายของชำ การทำตบแต่ง เป็นต้น

- ควรจัดหางานให้คนพิการทำ มีกฎหมาย

หรือตลาดรองรับคนพิการในการเข้าทำงาน

3. ด้านบริการสังคม

- การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการ

- การให้ความช่วยเหลือโดยให้ส่วน

ราชการเป็นตัวกลางประสานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานต่างๆ

การอภิปรายผล

จากการศึกษา กล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างหลากหลาย ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ชุมชนที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ประเภทความพิการ และสาเหตุความพิการ เป็นต้น มีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้านคือ 1) ด้านสุขภาพอนามัย (Health) 2) ด้านการศึกษา (Education) 3) ด้านที่อยู่อาศัย (Housing) 4) ด้านการทำงานและการราย ใ ด ใ (Employment and Income maintenance) 5) ด้านความมั่นคงทางสังคม (Social Security) 6) ด้านบริการสังคม (Social Service) และ 7) ด้านนันทนาการ (Recreation) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีในการจัดสวัสดิการสังคม ทั้ง 7 ด้านอย่างชัดเจน จากความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่นั้น โดยเฉพาะความคาดหวังที่มีต่อการจัดสวัสดิการสังคมด้านบริการสังคม (Social Service) มากที่สุด ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่เน้นเกี่ยวกับการบริการ การอำนวยความสะดวกต่างๆถึงที่บ้านของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ เช่น การประสานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี เพื่ออำนวยความสะดวกในการขึ้นทะเบียนคนพิการ(ทำ

บัตรประจำตัวคนพิการ), ที่บ้านการอำนวยความสะดวกในการขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยความพิการที่บ้าน และการประสานงานกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้การสนับสนุนเงินสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในการพิทักษ์สิทธิของตนเองของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ รวมถึงการดูแลเอาใจของครอบครัวหรือผู้ดูแลของกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย และความคาดหวังที่มีต่อการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) น้อยที่สุด ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง เช่น การเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี สื่อ เป็นต้น, การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับ คนพิการ, การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะรายสำหรับคนพิการตามความเหมาะสมทั้งในสถานศึกษาเฉพาะและในสถานศึกษาทั่วไป, การจัดครูการศึกษาพิเศษที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาสำหรับคนพิการในสถานศึกษาทั่วไปในพื้นที่ และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น สื่อ ทางลาด ลิฟต์ ผู้ดูแล เป็นต้น

อย่างไรก็ดี กลุ่มตัวอย่างและครอบครัวหรือผู้ดูแลของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่นั้นมีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) น้อยที่สุดในการจัดสวัสดิการสังคมทั้ง 7 ด้าน ซึ่งในความเป็นจริงจากการศึกษาพบว่า ครอบครัวหรือผู้ดูแลของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่นั้นไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) มากเท่าที่ควร โดยมีความคิดเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างนั้น มีความพิเศษที่จะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และความเข้าใจมากกว่านักเรียนปกติทั่วไป จึงไม่สามารถเข้าเรียน

ร่วมกับนักเรียนปกติคนอื่นได้ ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดคุณครูที่มีความรู้เฉพาะด้านยังไม่มีในโรงเรียนปกติทั่วไปใกล้บ้านสำหรับโรงเรียนการศึกษาพิเศษที่ตั้งอยู่ไกลจากที่อยู่อาศัย จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการเข้ารับการศึกษา เนื่องจากเป็นโรงเรียนการศึกษาพิเศษของเอกชน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของครอบครัวหรือผู้ดูแลของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานที่กลุ่มตัวอย่างควรจะได้รับอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง หากมองอีกมุมของครอบครัวหรือผู้ดูแลของกลุ่มตัวอย่างสำหรับกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่คนอื่นหรือรุ่นหลัง มีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) อย่างมาก เพื่อการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของประมวล พันผักหวาน และ ชนะพล ศรีฤๅชา (2560) ที่พบว่า ระดับความต้องการรับสวัสดิการสังคมของผู้พิการจากหน่วยงานของภาครัฐ เมื่อพิจารณาความต้องการรับสวัสดิการทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการรับสวัสดิการทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.23 (S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความต้องการรับสวัสดิการด้านบริการสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.46 (S.D. = 0.50) รองลงมาคือ ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.31 (S.D. = 0.50) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดโดยมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความต้องการด้านนันทนาการ ค่าเฉลี่ย 2.04 (S.D. = 0.20) รองลงมาคือ ความต้องการด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุข มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.15 (S.D. = 0.43) และมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ จักรภพ ดุลศิริชัย และ วิภาวี กฤษณะภูติ (2556) ที่พบว่า ความต้องการใช้

สิทธิของคนพิการและการขอรับสิทธิของคนพิการ ความต้องการใช้สิทธิของคนพิการและการขอรับสิทธิของคนพิการในการบริการสวัสดิการสังคม นั้นสามารถจำแนกตามมาตรา 20 ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) ด้านการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดย กระบวนการทางการแพทย์คือ คนพิการส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะได้รับสวัสดิการสังคมด้านการรักษาพยาบาลฟรีและต้องการความสะดวกในการเข้ารับบริการ เช่น ช่องทางของคนพิการ ผู้ช่วย นำพาไปยังขั้นตอนต่าง ๆ เป็นต้น 2) ด้านการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการคือ 1) ด้านงบประมาณ เพื่อให้เพียงพอในการจัดการศึกษา ซึ่งมากกว่าการจัดการศึกษาของบุคคลทั่วไป และ 2) ด้านบุคลากร บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อ คนพิการ 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ สำหรับคนพิการคือ 1) คนพิการต้องการความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่ครบวงจร ที่คนพิการสนใจและมีความถนัด เช่น นวดแผนไทย เกษตรกรรม หัตถกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ คนพิการต้องมีอาชีพ เสริมเพื่อเพิ่มสร้างรายได้ให้กับครอบครัว 2) คนพิการบางรายต้องการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างโอกาสและความเข้มแข็งในกลุ่มของคนพิการเอง 4) ความต้องการด้านการช่วยให้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร นโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมอันเป็นสาธารณะคือ 1) ต้องการความต่อเนื่องของการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการได้ติดตามอย่าง สม่าเสมอ และทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งในรูปของทางการและไม่เป็นทางการ และ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการควรคำนึงถึงการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จริง โดยให้คนพิการทุกประเภทสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้ส่วนการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก

เช่น คอมพิวเตอร์ผ่านทางเว็บไซต์นั้นให้สามารถอ่านข้อมูลไฟล์ที่เป็นรูปภาพได้ 5) ด้านเครื่องช่วยความพิการหรืออุปกรณ์นำทาง คือ ความต้องการให้ภาครัฐแก้ไขระเบียบกฎหมายให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนพิการ และเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ทำงานได้ง่ายขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติในการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคม 6) ด้านการรับเบี้ยความพิการ คือ คนพิการต้องการความรวดเร็วในการเบิกจ่ายเงินให้กับคนพิการและต้องการให้ได้รับเมื่อคนพิการไปขึ้นทะเบียนขอรับเลย เพื่อไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวันต่อไป 7) ด้านการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย คือ คนพิการต้องการได้รับบริการโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และต้องการให้ทุกภาคส่วนในสังคมดำเนินงานโดยการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อความโปร่งใสในการทำงานและเพื่อป้องกันปัญหาการเลือกปฏิบัติต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณ ด้านการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ทุกราย (คนพิการทุกคนที่ไปขอรับสิทธิ)

นอกจากนี้ยังศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและประเภทความพิการ เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษา พบว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance) มีความสัมพันธ์กัน และมี

ความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก จึงเห็นได้ว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างมีอายุที่เพิ่มมากขึ้นหรือมีช่วงอายุระหว่าง 15 – 59 ปี จะมีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance) เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

การจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance) จึงมีความสำคัญต่อกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อย่างมาก เนื่องจากการทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance) เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะกลุ่มตัวอย่างบางรายเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวที่จะต้องเลี้ยงดูอีกหลายชีวิต และกลุ่มตัวอย่างบางรายที่มีความสามารถ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพในด้านต่างๆ แต่ขาดโอกาสในการเข้าถึงการประกอบอาชีพทั้งหน่วยงานของภาครัฐบาลและภาคเอกชน จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างไม่มีรายได้และครอบครัวมีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการศึกษา (Education) เป็นเพียงด้านเดียวที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านอื่นๆนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างของแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาย่อมมีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้าน

การศึกษา (Education) เพิ่มขึ้นแต่ละระดับการศึกษานั้นๆไปด้วย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก รวมทั้งการพิจารณารายด้านเช่นเดียวกัน ซึ่งเห็นได้ว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างนั้น ไม่ว่าจะกลุ่มตัวอย่างจะมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากหรือน้อยเพียงใด ก็ส่งผลต่อ ความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ของกลุ่มตัวอย่างในระดับน้อยมาก หรือแทบจะไม่มี ความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้านเลย จึงมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทความพิการกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี 7 ด้าน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีประเภทความพิการที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่ส่งผลต่อความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านใด ด้านหนึ่ง

และอีกทั้งยังศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น สามารถแบ่งตามด้านสวัสดิการสังคม คือ 1. ด้านสุขภาพอนามัย (Health) - การมีกิจกรรมการออกกำลังกายของคนพิการ 2. ด้านการทำงานและการรายได้ (Employment and Income

maintenance) - ต้องการให้มีการสร้างอาชีพให้กับผู้พิการ เช่น ช่างเสื่อผ้า การทำขนมหวาน การคัดแยกขยะสร้างรายได้ ช่างซ่อมรถ อาหารตามสั่ง น้ำปั่น ลูกชิ้นปิ้ง การทำดอกไม้จัน ช่างไฟฟ้า การทำขนมข้าวโพด การตัดต้นไม้/ตัดหญ้า ขับรถรับจ้าง ทำอาหาร ขายของชำ การทำตัวอย่าง เป็นต้น และควรจัดหางานให้คนพิการทำมีกฎหมายหรือตลาดรองรับคนพิการในการเข้าทำงาน 3. ด้านบริการสังคม (Social Service) - การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการและการให้ความช่วยเหลือโดยให้ส่วนราชการเป็นตัวกลางประสานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานต่างๆ จากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและครอบครัวหรือผู้ดูแลกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ สามารถสะท้อนความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลละหาน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งยังคงเป็นความคาดหวังด้าน การทำงานและการรายได้ (Employment and Income maintenance) และความคาดหวังด้านบริการสังคม (Social Service) เป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น การศึกษาความคาดหวังของคนพิการต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลละหาน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี นั้น สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการประสานเชื่อมต่อกับระบบสวัสดิการสังคมของคนพิการในระดับอื่นๆ รวมถึงทราบปัญหาและอุปสรรคของคนพิการและครอบครัวในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของคนพิการ เพื่อเป็นการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้และได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ด้วยการพัฒนาที่คำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างเป็นหลักภายใต้ศักดิ์ศรีความ

เป็นมนุษย์ ความแตกต่างหลากหลายและความเสมอภาคเท่าเทียม

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 55.26 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 44.74 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 48 มีช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีสถานภาพโสด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ได้ประกอบอาชีพ อาศัยอยู่ที่ หมู่ 3 ชุมชนคลองระแหงพัฒนา โดยมีช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 0-19 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.11 มีความพิการทางการเคลื่อนไหว หรือทางร่างกาย สามารถแบ่งออกเป็น 3 สาเหตุ ได้แก่ ภาวะเจ็บป่วยหรือโรคต่างๆ ร้อยละ 32.89 อุบัติเหตุ ร้อยละ 25 และแพทย์ไม่ระบุร้อยละ 23.03 รองลงมาร้อยละ 15.79 มีสาเหตุความพิการแต่กำเนิด และร้อยละ 3.29 ไม่ทราบสาเหตุความพิการ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลละหาน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้านในระดับมากนั้น อาจเนื่องด้วยการเข้าไม่ถึงสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้และไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ จากการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการคำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างในอนาคต เพื่อที่จะสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้และได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้เหมือนกับคนปกติทั่วไปได้อย่างปกติสุข เสมอภาคและเท่าเทียม

สำหรับภาพรวมผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของ กลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลละหาน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีทั้ง 7 ด้านพบว่า อายุและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของ

กลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 7 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้าน พบว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการศึกษา (Education) เพียงด้านเดียว โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประเภทความพิการของกลุ่มตัวอย่างกับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 ด้าน พบว่าประเภทความพิการของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดหลักสูตร “การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมของคนพิการในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน” เพื่อนำองค์ความรู้และความเข้าใจมาใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมแก่คนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างครอบคลุมทุกมิติและสามารถตอบสนองความต้องการของคนพิการได้ตลอดจนการแก้ไขปัญหาให้แก่คนพิการได้อย่างตรงประเด็น

2) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีกำหนดข้อระเบียบ/กฎหมายและแนว

ทางการปฏิบัติงานในการจัดสวัสดิการสังคมของคนพิการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งได้อีกปฏิบัติอย่างชัดเจน เพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกันในการปฏิบัติงาน

3) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมแก่ คนพิการในทุกมิติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานควรได้รับการฝึกอบรม การศึกษาฐานเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมของคนพิการในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานได้รู้และเข้าใจถึงสวัสดิการสังคมของคนพิการอย่างถูกต้องและชัดเจน ที่สำคัญในการจัดอบรมให้ความรู้ นั้นควรมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจใหม่ๆ

2) ควรส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานในพื้นที่ เช่น ชมรมคนพิการในระดับตำบล อาสาสมัครต่างๆในชุมชน เพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของคนพิการ

3) ควรจัดให้มีการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การจัดตั้งกลุ่มไลน์ (Line) เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการสังคมของคนพิการ หรือข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่คนพิการ และลดภาระในการเดินทางมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งเดียวเท่านั้น ควรมีการศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่น เพื่อนำผลการศึกษามาประกอบการกำหนดแนว

ทางการปฏิบัติงานในการจัดสวัสดิการสังคมแก่คน
พิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

ระบบบริการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้
อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกมิติ

2) ควรมีการศึกษาเรื่องการเข้าถึง
สวัสดิการสังคมของคนพิการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา

บรรณานุกรม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2561).

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.
2556 (ฉบับอ้างอิง ปรับปรุงครั้งที่ 13) (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.

กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ. (2564).

แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

จักรภพ ดุลศิริชัย และ วิภาวี กฤษณะภูติ. (2556). การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการในจังหวัดขอนแก่น:

กรณีศึกษา บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประมวล พื้นผิวหวาน, และชนะพล ศรีฤชา. (2560). แนวทางการพัฒนาด้านสวัสดิการสังคมของ
คนพิการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงนางบัว อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. วารสาร
มหาวิทยาลัย ราชภัฏร้อยเอ็ด.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. สำนักทดสอบทาง
การศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2562). รายงานข้อมูลสถานการณ์คนพิการ.

สืบค้นจาก <https://dep.go.th/th/Content/View/4232/1>

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2562). แผนพัฒนาคุณภาพชีวิต

คนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER28/DRAWER042/GENERAL/DATA0000/00000138.PDF>

ภัทรานิษฐ์ เหมาะทอง, วนิดา ทองโคตร และ สุพรรณิ อึ้งปัญสัตวงศ์. (2563). การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร
Yamane. สืบค้นจาก

http://sc2.kku.ac.th/stat/statweb/images/Eventpic/60/Seminar/01_9_Yamane.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษากา. (2562). พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496. สืบค้นจาก

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%B705/%B705-20-9999-update.pdf>

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง: ภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมและการทำความเข้าใจพฤติกรรม ของบุคคล ผ่านมุมมองทางสังคมสงเคราะห์

นาวิน บุญนำมา¹

Received 13th December, 2022

Revised 23rd December, 2022

Accepted 27th December, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลที่ถูกบีบคั้นและถูก
ลิดรอนสิทธิส่วนบุคคลอันนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมความรุนแรง โดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์และ
สังคมสงเคราะห์อธิบายเหตุผลของการแสดงออกทางพฤติกรรมความรุนแรง พบว่า สาเหตุของการแสดงออก
พฤติกรรมความรุนแรงเกิดจากแรงกระตุ้นโดยสภาวะแวดล้อมของบุคคล รวมถึงความรู้สึกไม่ปลอดภัยของบุคคลที่มี
ต่อตนเอง บุคคลอื่น และสังคม โดยพยายามทำความเข้าใจผ่านกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ และนำไปสู่การ
ออกแบบแนวทางการซ่อมสร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยไร้ความรุนแรงได้ ทั้งนี้ บุคคลเพียงคนเดียว หรือมุมมองเพียง
ด้านเดียวไม่สามารถช่วยยกระดับสังคมได้แต่ต้องได้รับการช่วยเหลือและระดมทุนทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วมใน
การแก้ไขปัญหาเพื่อลดความรุนแรงทางสังคมให้มีแนวโน้มลดลงร่วมกัน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์เป็นสำคัญ เพื่อเสริมสร้างสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง, การแสดงออกทางพฤติกรรม, ทรัพยากรมนุษย์

¹ เจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 กลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ กองคุ้มครองเด็ก
และเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ Email: nawin.bnm@gmail.com
โทร. 09-5295-9765 ID Line: toontylandner

Quality of life of school-age children in cross-generational families

Nawin Boonnumma

Abstract

This article aims to understand the behavioral expressions of people who are oppressed and deprived of their privacy which lead to violent behaviors. The cases are studied by applying the behavioral science theory and social work theory in order to describe the reasons for the expressions of violent behaviors. It was found that the violence is impulse by the surroundings of a person including a person's feelings of insecurity towards themselves, people, and society. Therefore, it is essential to understand them through social work perspectives to design guidelines for repairing Thai society to be safe and non-violent. Nevertheless, a single point of view cannot enhance society; we must receive social assistance and fundraising from all sectors. So, there will be mutual problem-solving, which helps reduce social violence and support the development of human resources as a key to a better version of Thai society.

Keyword: Structural Violence, Behavior, Human Resources

บทนำ

สถานการณ์ความรุนแรงปัจจุบันของสังคมไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เหตุการณ์ 5 ครั้ง ภายในระยะเวลาเพียง 2 ปี ที่ซึ่งนับได้ว่าเป็นระเบิดเวลาของชนชั้นผู้น้อย หลังจากการถูกกดขี่เชิงโครงสร้าง และการรู้สึกไร้ค่าจากกระบวนการเบียดขับทางสังคมที่รู้สึกได้ว่าตนเองนั้นแปลกแยกไปจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ความรุนแรงล่าสุด อย่างการกราดยิงศูนย์เด็กเล็กแห่งหนึ่งที่จังหวัดหนองบัวลำภู นับได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความโศกเศร้าให้กับสังคมเป็นอย่างมาก การสูญเสียเด็กและผู้บริสุทธิ์โดยพฤติกรรมความรุนแรงของบุคคลที่เป็นความปลอดภัยของชาติยิ่งสร้างความบาดหมางและความเคลือบแคลงใจของประชาชนต่ออาชีพนี้มากยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างนั้น ทุกพฤติกรรมของมนุษย์ล้วนมีสาเหตุมาจากแรงขับเคลื่อนบางอย่าง ไม่ว่าทางใดก็ตาม

อาจกล่าวได้อีกว่า เหตุการณ์ทั้ง 4 ดังกล่าวล้วนเป็นภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่ตนเองได้รับ ผ่านการแสดงออกหรือพฤติกรรมบางประการที่ช่วยตอบสนองความต้องการในด้านที่ลึกที่สุดของศีลธรรมและจริยธรรม หรืออาจเป็นระเบิดเวลาของอารมณ์อ่อนไหวของมนุษย์ ซึ่งในที่สุดแล้วการแสดงออกมักจะไม่เหมือนกัน จากการสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลา 2 ปี ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เองจะพบว่า การแสดงออกของพฤติกรรมที่ไม่สามารถอดทนได้อีกต่อไป มักจะเป็นความรุนแรงรวมถึงเป็นผลเชื่อมโยงจากโครงสร้างของระบบและสังคมที่บีบบังคับให้บุคคลต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้น ในบทความนี้จะเป็นการกล่าวถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมบุคคล ภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมของระบบเชิงโครงสร้างที่มีปัญหา รวมถึง

การทำความเข้าใจพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ภายหลังจากการอดทนทางความรู้สึกทะลุขีดจำกัด อันนำไปสู่แนวทางการซ่อมสร้างสังคมให้ปลอดภัยไร้ความรุนแรงผ่านมุมมองกระบวนการทางสังคม สงเคราะห์ และอาจเป็นข้อเสนอแนะเชิงโครงสร้างและระบบได้บ้าง ในด้านการทำความเข้าใจมนุษย์ด้วยกันเองอย่างถ่องแท้ เพื่อยกระดับสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

สถานการณ์ความรุนแรงทางสังคมในปัจจุบัน

หากกล่าวถึงความรุนแรง บุคคลมักจะนึกถึงความรุนแรงเชิงกายภาพ และส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงก้าวร้าว ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ และใช้กำลังกายในการรวบรวมพลังกำลังเพื่อปลดปล่อยพันธุนาการทางจิตใจที่ถูกเก็บสะสมมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยความรุนแรงดังกล่าวมักเป็นการแสดงออกของผู้ที่รู้สึกว่าตนเองมีอำนาจเหนือกว่าอีกฝ่าย อาทิ สามเณรและภรรยา อันนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความรุนแรง หมายถึง การกระทำทั้งที่เจตนาและไม่เจตนาต่ออีกฝ่ายที่สร้างปฏิสัมพันธ์ทางลบในการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกทุกข์ใจ ซึ่งหมายรวมถึงความรุนแรงทางธรรมชาติต่อมนุษย์ หรือมนุษย์ต่อธรรมชาติ ความรุนแรงมนุษย์ต่อมนุษย์ และความรุนแรงมนุษย์ต่อสิ่งมีชีวิตอื่นที่มีจิตใจ อาทิ สัตว์ป่า ถึงอย่างนั้น คำว่า ความรุนแรง มักจะนำมาใช้นิยามสำหรับมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันเองเสียมากกว่า เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนของอีกฝ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งการทำให้ทุกข์ทรมาน เสียซึ่งทรัพย์สินและลดทอนศักดิ์ศรีหรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Dehumanization) โดยความรุนแรงที่กล่าวไปข้างต้นนั้นมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นตามยุคสมัย และมนุษย์อาจต้องเผชิญกับความรุนแรงรอบด้านต่อไปอีกหลายศตวรรษ

การทวิความรุนแรงของมูลค่าความเสียหายที่ทั้งประเมินได้และประเมินไม่ได้ อันเป็นผล

จากสถานการณ์ความรุนแรงของมนุษย์นั้นมามากมายหลายประการ ตั้งแต่ สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 สงครามเย็นหรือสงครามตัวแทน รวมถึง สงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นมากมายหลายต่อหลายครั้ง โดยชนวนเหตุมักเป็นเหตุผลและค่านิยมทางการเมืองที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกัน นำไปสู่ความขัดแย้งภายในและความรุนแรงในเวลาต่อมาปรากฏการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าผลจากความรุนแรงเหล่านั้นมักมีมูลเหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดพัฒนาการทางความคิด และสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นจากสภาวะกดดันภายใต้ความต้องการเอาชนะ แต่หากมองย้อนกลับไปในมิติด้านความเสียหายทางสังคม หรือผลกระทบต่อมนุษย์ด้วยกันเอง ก็ยังถือได้ว่าเป็นการลงทุนที่ขาดทุนอย่างย่อยยับในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

จากสถิติความรุนแรงของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า ความรุนแรงเป็น 1 ใน 10 สาเหตุของการเสียชีวิต โดยผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายของความรุนแรงในประเภทต่าง ๆ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กและเยาวชนสตรี ผู้สูงอายุ รวมไปถึงกลุ่มผู้เปราะบางทางสังคมต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญกับความรุนแรงทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ อีกทั้งการถูกระงับเสริมจากยุคโลกาภิวัตน์ หรือช่วงเวลาของการสื่อสารไร้สายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เข้าถึงได้สะดวกรวดเร็วกว่าในอดีต พบว่ามีประเภทของความรุนแรงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อหลายมิติเพิ่มมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมทางสังคมในการนิยมบริโภคสื่อหรือวัตถุนิยมเป็นอีกแรงเสริมหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนให้รูปแบบของความรุนแรงทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น เป็นแรงหนุนสำคัญในการผลักดันให้บุคคลเข้าไปอยู่ในวัฏจักรความรุนแรงทางสังคมโดยไม่รู้ตัว

ประเภทของความรุนแรงทางสังคม

ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่า รูปแบบของความรุนแรงมีความเป็นพลวัตสูง และได้รับอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงมาจากมนุษย์โดยตรง ส่งผลให้ความรุนแรงทวีความซับซ้อนของปัญหา อีกทั้งขยายวงกว้างของการได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ผ่านการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น มิติด้านการเมือง มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะ มิติสุขภาพซึ่งเป็นส่วนย่อยแต่กลับส่งผลกระทบต่อมหาดลต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และวิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลกเพียงเพราะไวรัสที่มองไม่เห็น และเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้รูปแบบของความรุนแรงสร้างผลกระทบต่อมนุษย์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งได้ให้กำเนิดความรุนแรงประเภทใหม่และประเภทเดิมให้กลับมาวนเวียนในวัฏจักรทางสังคมอีกครั้ง หมุนเวียนเปลี่ยนผ่านความรุนแรงอย่างไม่รู้จบ ซึ่งการยกตัวอย่างดังกล่าวเป็นเพียงประเภทของความรุนแรงเพียงเท่านั้น ในบทความนี้จะพิจารณาประเภทของความรุนแรง โดยสามารถสรุปรวบยอดใจความสำคัญได้ดังนี้

1) ความรุนแรงทางสังคมของ Johan Galtung (1995, Page 35 – 40)

John Galtung นักทฤษฎีด้านสันติภาพได้จำแนกความรุนแรงทางสังคมออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1.1) ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence)

ความรุนแรงทางตรง หมายถึง การกระทำของบุคคลที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อกายภาพหรือจิตใจ เป็นความรุนแรงประเภทแรกที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน และอาจนับได้ว่าเป็นความรุนแรงโดยธรรมชาติ กล่าวคือ ความรุนแรงทางตรงเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือการอธิบายความรู้สึกของตนเองผ่านพฤติกรรม

ที่แสดงออกมา เช่น สามีโกรธจึงตบหน้าภรรยา เป็นต้น

1.2) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence / Systematic Violence)

การถูกกดทับผ่านกลไกทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ ผ่านนโยบายหรือกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมกีดกันสิทธิในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้ตนเองรู้สึกด้อยคุณค่า หรือรู้สึกตัวตนถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียม จำกัดการเข้าถึงทรัพยากรหรือการต่อสู้กับอำนาจที่มองไม่เห็น รวมไปถึงการถูกผู้ที่มีอำนาจมากกว่ากลั่นแกล้งผ่านระบบการทำงาน จนทำให้ตนเองรู้สึกกดดันและไม่สามารถอยู่ภายใต้ขอบเขตการปกครองโดยผู้ที่มีอำนาจมากกว่าได้อีก โดยที่กล่าวมาข้างต้นคือความรุนแรงเชิงโครงสร้างเป็นความรุนแรงที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ แต่เป็นในรูปแบบของความรู้สึก อารมณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยสภาวะกดดัน มองไม่เห็นทางออกของปัญหา และการพยายามจำกัดขอบเขตการรับรู้ของบุคคล สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นภัยเงียบที่ไม่มีสัญญาณเตือนความอันตรายของผลกระทบที่จะตามมา อีกทั้งเป็นสาเหตุของความรุนแรงทางสังคมที่สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งในปัจจุบัน เช่น การเรียกร้องสิทธิทางการเมืองของประชาชนที่ถูกกีดกันคุณค่าความเป็นมนุษย์ผ่านการปลูกฝังอัตมโนทัศน์ใหม่ที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์เดิม (Brainwash)

1.3) ความรุนแรงทางวัฒนธรรม (Culture Violence)

การผสมผสานคุณค่าความเชื่อให้ควบแน่นไปกับสังคม (Social Integration) ราวกับว่าเป็นแผ่นดินผืนเดียวกัน หรือชุดความคิดเดียวกันภายในชุมชน ผ่านการส่งต่อ ถ่ายทอด และปลูกฝังตามแนวปฏิบัติ ผ่านวิถีชีวิตที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน เช่น การสืบทอดพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น หรือในบางกรณีอาจหมายถึงสัณฐานวัฒนธรรม

บางประการของมนุษย์ที่ได้รับการยอมรับได้ถึงแม้ว่าจะเป็น การควบรวมกันของความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง อาทิ รัฐสามารถใช้อำนาจกับประชาชนที่เห็นต่างได้ เพราะรัฐเป็นผู้ปกครองที่มาจากประชาชน โดยในบางบริบทหรือบางประเทศ ความรุนแรงทางวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่สามารถละเว้นได้ตามความเหมาะสม และน้ำหนักของเหตุผลในการให้การยกเว้นรายกรณี เพื่อสามารถดำเนินการต่อไปได้ถึงแม้ว่าจะเกิดความรุนแรงทางสังคม

ประเภทความรุนแรงตามความหมายของ Galtung มีความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ กล่าวคือ การยอมรับในความรุนแรงบางประเภทจะช่วยให้สังคมสามารถดำเนินการต่อไปได้ หรือความรุนแรงประเภทใดประเภทหนึ่งสามารถเป็นประเภทของความรุนแรงทั้งหมดได้ตามสถานการณ์และบริบทในขณะที่เกิดความรุนแรงขึ้น

2) ความรุนแรงทางสุขภาพ

คำนิยามของ World Report on Violence and Health โดยองค์การอนามัยโลก (Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi and Rafael Lozano, 2002, Page 3 - 18) ให้ความหมายของความรุนแรงทางสุขภาพว่า เป็นการใช้อำนาจหรือพลังต่อบุคคลอย่างมีเจตนา โดยมีมุ่งหวังการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ อันนำไปสู่ผลกระทบทางกายภาพและจิตใจของผู้ที่ได้รับความรุนแรง หมายถึง คำพูด การกระทำ หรือการกดดันสภาพแวดล้อมอันนำไปสู่ผลของการได้รับความรุนแรง จากการให้คำนิยามดังกล่าว อาจทำความเข้าใจได้ว่า ความรุนแรงทางสุขภาพ คือความรุนแรงทุกประเภท ทั้งในด้านทางตรงและทางอ้อม โดยมีวัตถุประสงค์เดียวคือการมุ่งร้ายและตั้งใจละเมิดสิทธิมนุษยชนในการดำรงชีวิต ผ่านกระบวนการทุกรูปแบบ เช่น คำพูด

การขู่คุกคามการกระทำที่ทำให้ได้รับความบาดเจ็บทั้งทางกายภาพและจิตใจ และที่สำคัญคือการสร้างสภาวะกดดันอันนำไปสู่ความรู้สึกไม่ปลอดภัยต่อตนเองและสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้คือความรุนแรงทางสุขภาพ

3) ความรุนแรงทางสังคมของ วิชัย รูปขำดี (2554, หน้า 93 - 94)

ความรุนแรงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสามารถพิจารณาจำแนกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

3.1) ความรุนแรงต่อตนเอง เป็นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ตนเองได้รับความเสียหายร้ายแรงถึงชีวิต เช่น การทำร้ายตนเองด้วยอุปกรณ์มีคมหรือด้วยสารเคมีอันตราย การฆ่าตัวตาย เป็นต้น โดยอาจมีความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจเป็นตัวกระตุ้นสำคัญในการทำให้เกิดความรุนแรงต่อตนเอง ซึ่งอาจหมายถึงการไม่สามารถควบคุมตนเองได้อีกด้วย

3.2) ความรุนแรงระหว่างบุคคล เป็นการกระทำที่มากกว่า 1 บุคคลขึ้นไป เช่น การทะเลาะวิวาทการทำร้ายร่างกาย การใช้อุปกรณ์อาวุธหรือสิ่งอื่นใดที่เป็นอันตรายระหว่างกัน เป็นต้น โดยอาจมีทั้งความรุนแรงต่อร่างกาย ต่อจิตใจ การลิดรอนสิทธิ และความรุนแรงทางเพศเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดความรุนแรงระหว่างบุคคล

3.3 ความรุนแรงระหว่างกลุ่มชน เป็นการกระทำในวงกว้าง หรือในระดับสังคม เช่น การก่อการร้ายระหว่างประเทศ เป็นต้น โดยอาจมุ่งเน้นไปที่การลิดรอนสิทธิที่นำไปสู่สาเหตุของการเกิดความรุนแรงระหว่างกลุ่มชน

จากการแบ่งประเภท การให้นิยาม และการพิจารณารูปแบบของความรุนแรงทางสังคมดังกล่าว ทำให้ได้เข้าใจว่า ความรุนแรงมี 4 ประเภทได้แก่ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ความรุนแรงทางวัฒนธรรม

และความรุนแรงทางสุขภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการทำให้อีกฝ่ายได้รับผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดการลิดรอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ อันนำไปสู่สาเหตุของการเกิดความรุนแรงทางสังคมในหลากหลายรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมบุคคล

ความรุนแรงทางสังคมที่เป็นภาพสะท้อนของสภาพบริบทยุคปัจจุบันได้ตีความที่สุด คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หรือ Structural Violence / Systematic Violence เป็นการที่บุคคลต้องเผชิญกับสภาวะกดดันอันนำไปสู่การจำยอมบางประการผ่านกระบวนการทั้งที่เป็นความรุนแรงทางตรงและทางอ้อมโดยได้รับการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อถึงจุดหนึ่งที่บุคคลไม่สามารถอดทนได้อีกต่อไป การปลดปล่อยอารมณ์ที่ถูกกดดันมาอย่างขีดสุดได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรม และบ่อยครั้งมักจะเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวที่นำไปสู่การส่งต่อในวัฏจักรความรุนแรงที่อาจกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบได้

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในบางบริบท อาจมีสาเหตุมาจากกฎหมายที่เอื้อให้เกิดการเกิดความรุนแรงทางสังคมได้ง่าย เช่น กฎหมายการครอบครองอาวุธปืนของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการบัญญัติให้เข้าถึงและครอบครองอาวุธปืนค่อนข้างอิสระและหาได้ง่ายโดยทั่วไป ส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงทางสังคมโดยอาวุธปืน รวมถึงอาชญากรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ การปล้นทรัพย์ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ระบบหรือโครงสร้างที่หละหลวมอาจเอื้อประโยชน์ให้บุคคลบางกลุ่มก่อเหตุความรุนแรงทางสังคมได้ง่ายกว่าในบริบทสังคมอื่น

สถิติเหตุการณ์ยิงในประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 3 - 5 มิถุนายน 2565 พบว่า มีเหตุการณ์ยิงอย่างน้อย 15 ครั้งทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้เสียชีวิต

อย่างน้อย 19 ราย และบาดเจ็บถึง 74 ราย ในระยะเวลาเพียง 3 วัน หากนับสถิติจากยอดผู้เสียชีวิตจากอาวุธปืนในประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 – 2565 พบว่า มีผู้เสียชีวิตสะสมอย่างน้อย 94,833 ราย และบาดเจ็บสะสมอย่างน้อย 185,480 ราย (เทียนจรัส วงศ์พิเศษกุล, 2565 ออนไลน์) จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการเข้าถึงอาวุธปืนได้อย่างเสรีภาพและไม่ถูกจำกัดขอบเขตการครอบครองอาวุธปืน ทำให้ยอดสะสมของผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับบาดเจ็บจากอาวุธปืนในประเทศสหรัฐอเมริกามียอดที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี และมีแนวโน้มว่าอาจจะสูงเพิ่มขึ้นอีกในอนาคตหากรัฐต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ยอมเปลี่ยนข้อกฎหมาย ในการจำกัดขอบเขตการครอบครองอาวุธปืน เหตุการณ์ความรุนแรงทางสังคมอันเนื่องมาจากผลพวงสะท้อนของระบบและโครงสร้างที่ไม่รัดกุมจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกทั้งสภาวะสังคมแบบทุนนิยมอย่างยิ่งยวดจะกระตุ้นความบริโภคและความรู้สึกอยากครอบครองของประชาชนได้อย่างมหาศาล โจทย์สำคัญทางการบริหารรัฐกิจ คือ วิธีการบริหารด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองรูปแบบใดที่จะสร้างความสมดุล

ความรุนแรงในประเทศไทยเกี่ยวกับเหตุการณ์ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 พบว่า มีเหตุการณ์ 5 ครั้ง ใน 5 พื้นที่ แต่มาจาก 2 อาชีพหลักที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและความมั่นคงของชาติ โดยเหตุการณ์ครั้งแรกที่สร้างความสะเทือนขวัญคนไทยมากที่สุดคือ เหตุการณ์ที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2563 โดยผู้ก่อเหตุใช้ปืนยิงผู้บังคับบัญชาและญาติถึงแก่ชีวิต หลังจากนั้นหลบหนีเข้ามาซ่อนตัวในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งใจกลางเมืองนครราชสีมา มีการจับบุคคลที่อยู่ในห้างเป็นตัวประกัน และถ่ายทอดสดตนเองขณะก่อเหตุลงบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ในท้ายที่สุดถูก

เจ้าหน้าที่วิสามัญฆาตกรรมในเช้าวันถัดมา จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีผู้เสียชีวิต 31 คน บาดเจ็บ 58 คน ซึ่งพบว่า ปัญหาการกราดยิงในครั้งนี้มาจากการตกลงในสัญญาทางธุรกิจเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ผ่านวาจาไม่สำเร็จ จนลุกลามไปสู่เหตุทะเลาะวิวาทและการก่อเหตุดังกล่าวในเวลาต่อมา (WASAWAT LUKHARANG, 2020, ออนไลน์)

ในปีต่อมา เหตุกราดยิงที่โรงพยาบาลสนามในจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2564 ผู้ก่อเหตุใช้อาวุธปืนยิงภายในโรงพยาบาลสนามแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี ทำให้ผู้ป่วยที่ติดเชื้อโควิด-19 ที่เข้ารับการรักษาดูอยู่เสียชีวิต 1 ราย โดยก่อนหน้านี้ผู้ก่อเหตุได้ยิงพนักงานร้านสะดวกซื้อย่านลาดพร้าว เสียชีวิต 1 ราย โดยสาเหตุมาจากการไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และมีการพกอาวุธปืน เมื่อได้รับความไม่พึงพอใจจึงทำการปลดปล่อยความกดดันภายในจิตใจผ่านการยิงโดยใช้อาวุธปืน (กรุงเทพธุรกิจ, 2565, ออนไลน์)

เหตุการณ์ที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ก่อเหตุบริเวณลานตลาดอุบลสแควร์ ข้างห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 2 ราย บาดเจ็บอีก 6 ราย และยังพบรถกระบะ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ได้รับความเสียหาย 5 คัน โดยเหตุการณ์ในครั้งนี้เกิดจากความคึกคะนอง รวมถึงเหตุทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นและปัญหาการครอบครองอาวุธปืนอย่างผิดกฎหมาย อันนำไปสู่ปัญหาความรุนแรง (กรุงเทพธุรกิจ, 2565, ออนไลน์)

เหตุการณ์ที่รถจักรยานยนต์เร็วกรุงเทพ-สุโขทัย เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2565 แต่ไม่มีรายงานผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต โดยผู้ก่อเหตุมุ่งทำร้ายพนักงานขับรถโดยตรง เบื้องต้นจึงได้หยุดเดินขบวนรถดังกล่าวทุกขบวน (กรุงเทพธุรกิจ, 2565, ออนไลน์)

และเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและเกิดขึ้นล่าสุด คือ เหตุการณ์ที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยผู้ก่อเหตุเข้าไปกราบยิงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 37 ราย และบาดเจ็บอย่างน้อย 10 ราย โดยเหตุการณ์ในครั้งนี้ถือได้ว่าสะท้อนขวัญต่อผู้คนทั่วโลก เนื่องจากผู้ก่อเหตุกระทำต่อเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ภายหลังได้รับการยืนยันว่าไม่พบสารเสพติดในร่างกายผู้ก่อเหตุ คาดว่าสาเหตุของการก่อเหตุมาจากภาวะความเครียดสะสมที่ตนเองตกงาน และทะเลาะกับภรรยา (บีบีซีไทย, 2565. ออนไลน์.)

จากเหตุการณ์กราดยิงทั้ง 5 เหตุการณ์ในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมาของประเทศไทย สะท้อนถึงระบบโครงสร้างที่ไม่มีการเตรียมแผนรับมือในสภาวะวิกฤติที่รัดกุมหรือเหมาะสมเพียงพอ อีกทั้งในด้านกฎหมาย ไม่มีการควบคุมการครอบครองอาวุธปืนทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมายอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ที่บ่อยครั้งมากขึ้น และมาจากอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ จึงอาจกล่าวได้อีกว่า ภายในระบบเชิงโครงสร้างดังกล่าวต้องได้รับการปฏิบัติโครงสร้างภายในใหม่ เพื่อแสดงออกถึงความโปร่งใสขององค์กร ในการแสดงความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในความเป็นจริงแล้ว องค์กรสามารถแสดงความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ แต่ในกรณีของประเทศไทยกลับถูกองค์กรต้นสังกัดเพิกเฉยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

หากจะมองในมุมทางสังคมสงเคราะห์ การกระทำของผู้ก่อเหตุมักได้รับแรงกดดันภายในอย่างยิ่งยวดโดยผู้มีอำนาจสูงกว่า ทั้งการกลั่นแกล้งทางวาจา จิตใจ และกายภาพ การใช้อำนาจที่มองไม่เห็นในการบีบคั้นสถานะของมนุษย์ให้เกิดเป็นความรู้สึกไม่ปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกระตุ้นสำคัญทำให้ผู้ก่อเหตุต้องหาทางระบายออกของความตึง

เครียดและอารมณ์ที่ไม่มีเสถียรภาพในการควบคุม ดังนั้น นอกเหนือจากการส่งเสริมให้บริบทแวดล้อมของกลุ่มผู้เปราะบางทางสังคมให้มีความปลอดภัย มนุษย์คนหนึ่งในฐานะผู้ที่มิสทิธีใช้ชีวิตก็ควรได้รับการส่งเสริมให้เกิดการปรับความคิดและกระตุนสร้างการปรับมุมมองจากภายในให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เนื่องเพราะการขาดสติอันเนื่องมาจากสภาวะบีบคั้นทางอารมณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม หากถูกปลดปล่อยออกมาแล้วมันจะมีความรุนแรงทางตรงแฝงอยู่เสมอ การเสริมสร้างการปรับมุมมองจะช่วยให้บุคคลลดอาการตึงเครียดลง สร้างพลังอันมหาศาลในการพยายามควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ให้ระเบิดออกมา อีกทั้งสังคมสงเคราะห์มีความเชื่อว่า มนุษย์สามารถปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ตลอดเวลา เพียงต้องเปิดพื้นที่และมอบโอกาสในการให้บุคคลได้ทดลองการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะถูกหรือผิด นักสังคมสงเคราะห์และบุคคลแวดล้อมควรสร้างแรงเสริมเชิงบวกในการเป็นกำลังใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ตนเองในอีกรูปแบบหนึ่งที่ดีกว่า

ภาพสะท้อนความไม่เป็นธรรมของระบบเชิงโครงสร้างที่มีปัญหา

จากการถูกบีบคั้นทางอารมณ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า อันนำไปสู่การระเบิดของอารมณ์นั้น เป็นภาพสะท้อนที่สำคัญของปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมความรุนแรงภายในระบบใหญ่ที่ดี มักจะมีระบบย่อยที่ดีกว่า การส่งเสริมระบบย่อยที่ดีกว่ามักจะทำให้กระบวนการทั้งระบบมีความเป็นระเบียบและมีการควบคุมทางสังคมแบบอัตโนมัติ ไม่จำเป็นต้องพึ่งพากลไกอื่นใด หรือแนวทางเลือกอื่นมาปรับปรุงระบบเช่นเดียวกันกับสถานการณ์ความรุนแรงทางสังคมในปัจจุบัน หากโครงสร้างให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ ปัญหาอื่นจะเกิดขึ้นน้อยลง จนอาจ

ถึงขั้นการเป็นสังคมไร้ความรุนแรง เนื่องเพราะมนุษย์ในสังคมนั้นไม่เห็นความสำคัญของการสร้างความรุนแรงทางสังคมให้เกิดขึ้น เป็นเพราะบุคคลรู้สึกวาระบบหรือโครงสร้างเป็นธรรมต่อตนเอง อีกทั้งบุคคลรู้สึกปลอดภัยต่อโครงสร้าง การต่อต้านหรือเหตุการณ์ความรุนแรงจะไม่เกิดขึ้นหากมนุษย์รู้สึกปลอดภัยในสภาพแวดล้อมที่ตนเองอยู่ การกระทำใด ๆ ที่เป็นการตั้งคำถาม หรือต่อต้านระบบและโครงสร้างเป็นเรื่องปกติจากสัญชาตญาณของมนุษย์ในการเอาตัวรอด และเพิ่มความรู้สึกปลอดภัยให้กับตนเอง

หากระบบสามารถส่งคายนานตนเองได้จะเป็นเรื่องดี การส่งคายนหรือชำระล้างทุกอย่างและดำเนินการเริ่มต้นใหม่จากรากฐานเดิม จะช่วยเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับโครงสร้าง การซ่อมเสริมส่วนที่ต้องได้รับการซ่อมแซมจะช่วยให้ระบบยังมีพลังในการดำเนินการมากขึ้น อาจเสียเวลาเพียงน้อยนิดเพื่อแลกกับการพัฒนาในระยะยาวที่ยั่งยืน แต่ในปัจจุบัน ระบบหรือผู้บริหารไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร หากส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างภายในระบบเกิดการสึกกร่อนจากความรุนแรงภายใน ในไม่นานระบบนั้นอาจถูกทำลายจากภายในสู่ภายนอกได้ การเริ่มต้นชำระล้างระบบโดยผู้มีอำนาจก่อนจึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ หากระบบโครงสร้างสามารถถูกเริ่มต้นใหม่ได้ การมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์จึงเป็นลำดับรองที่ระบบควรพึงกระทำ เพื่อลดความรุนแรงทุกประเภทที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมในระยะยาวได้ต่อไป เพราะหากเมื่อใดที่สังคมเกิดแรงกระเพื่อมดีกลับต่อระบบ เมื่อนั้นย่อมอยากต่อการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข ซึ่งอาจทำให้สังคมและระบบหยุดชะงัก ขาดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดการล่าทางวัฒนธรรมได้

แนวคิดและทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมสงเคราะห์

พฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ โดยประกอบสร้างจากสังคมวิทยา (Sociology) จิตวิทยา (Psychology) และ มานุษยวิทยา (Anthology) ที่พยายามจะทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ผ่านการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เพื่อสนับสนุนและพยากรณ์ พฤติกรรมมนุษย์ จากแรงกระตุ้นทางกายภาพหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ทางชีววิทยา เพื่อนำผลการทดลองนั้นมาคิดวิธีหรือหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมอีกด้วย อีกทั้งผลการทดลองจะทำให้ผู้วิจัยสามารถทราบได้ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของการแสดงออกทางพฤติกรรม อันนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาจากการพยายามปรับสภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อลดการเกิดปัจจัยเสี่ยงของมนุษย์ต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงลบได้

สังคมสงเคราะห์ก็นับได้ว่าเป็นวิชาชีพที่ประกอบไปด้วยทั้งศาสตร์และศิลป์ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม และศิลป์ในการปฏิบัติงานที่มีความเป็นพลวัตและลื่นไหลไปตามสายธารทางสังคมได้ การนำเอาองค์ความรู้ทางสังคมสงเคราะห์มาอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อเป็นการพยายามทำความเข้าใจมนุษย์จากการสำรวจ ลงพื้นที่ สื่อสารกับผู้ให้บริการ วางแผนการให้ความช่วยเหลือ และติดตามประเมินผล อันเป็นกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งปรัชญาของสังคมสงเคราะห์ที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้ ตลอดเวลานั้น ก็ช่วยย้ำเตือนได้ว่า การให้ความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้ทางสังคมสงเคราะห์จะสามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้ โดย

มีนักสังคมสงเคราะห์เป็นตัวกลางสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น

แนวคิดและทฤษฎีมีความสำคัญในการทำการศึกษหรือทดลองทางสังคม การนำทฤษฎีมาปรับใช้ในการทดลองหรือการศึกษาวิจัยบางอย่างจะเป็นการถือไฟฉายไว้คอยนำทางในอุโมงค์อันมืดมิด หากนักวิจัยหรือนักวิชาชีพปราศจากซึ่งแนวคิดและทฤษฎีก็จะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานได้ ในการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ในบทความนี้ก็เช่นกัน ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างแนวคิดและทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมสงเคราะห์มาใช้อธิบายเพื่อเชื่อมโยงกับเหตุผลของผู้กระทำ ความรุนแรงทางสังคมในปัจจุบัน ดังนี้

1. แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา (Ontological Security Theory) ของ Giddens

Anthony Giddens ได้นำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาของ Laing มาปรับประยุกต์ในเชิงทางสังคมวิทยา โดยความมั่นคงทางภววิทยาหมายถึง ความรู้สึกปลอดภัยของมนุษย์ที่มีต่อบุคคลและสังคม โดยความไว้วางใจนั้นจะรักษาความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตวิทยา และหลีกเลี่ยงความวิตกกังวลที่มีอยู่ โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่ยึดตามอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล (Self-Identity) คือ ศรัทธา (Faith) ชุดเรื่องเล่าทางสังคม (Social Narratives) และกิจวัตรประจำวัน (Routines) (กิตติพัฒน์ นนทปัทมดลย์, 2565. หน้า 186 - 188) ซึ่งความมั่นคงทางภววิทยาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้ผลิตสร้างอัตลักษณ์ตามแบบแผนเดิมที่มีอยู่ จึงเป็นเหตุผลว่าบุคคลบางกลุ่มไม่มีเสถียรภาพทางภววิทยา

ความมั่นคงทางภววิทยาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงตนของมนุษย์ เนื่องเพราะการสั่นไหวไปตามสายธารของเวลาในการดำเนินกิจวัตรประจำวันจะเป็นตัวบ่งชี้ว่ามนุษย์มีความปลอดภัยทางภววิทยาต่อตนเอง บุคคลอื่นและสังคม แต่

สำหรับบางบุคคลที่มีความมั่นคงทางภววิทยาต่ำหรือไม่มีเสถียรภาพ บุคคลนั้นอาจตั้งคำถามต่อการดำรงตนหรือเดินทางบนกระแสนของการดำเนินกิจวัตรประจำวัน สะสมความรู้สึกไม่ปลอดภัยต่อตนเองและสังคม อันนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงทางสังคมในเวลาต่อมา เนื่องเพราะความรู้สึกอัดอั้นต่อสังคม หรือการพยายามต่อต้านระบบที่ตนเองดำรงอยู่ จึงเป็นสาเหตุสำคัญว่าเพราะเหตุใดเราจึงต้องส่งเสริมให้มนุษย์เกิดความรู้สึกมั่นคงทางภววิทยาอย่างเร่งด่วน

2. ทฤษฎีความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice Theory) ของ John Rawls

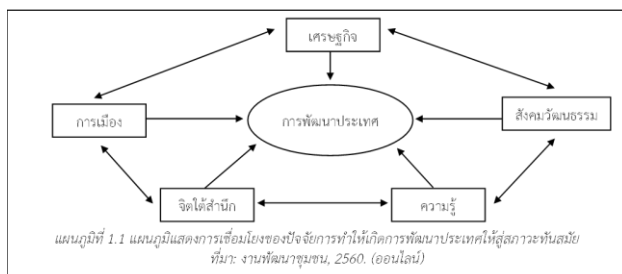
John Rawls เป็นนักปรัชญาการเมืองชาวอเมริกันที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความยุติธรรมคือความเที่ยงธรรม” อย่างเด่นชัดมากที่สุด โดยเกิดมาจากสภาพสังคมในขณะนั้นได้มีค่านิยมที่ว่า สังคมที่ดีคือการให้ประโยชน์กับคนหมู่มากในสังคม ซึ่ง Rawls ได้มองว่า ค่านิยมนี้เป็นการเบียดขับกลุ่มเปราะบางทางสังคมที่ไม่ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียม ถูกกลืนรอนสิทธิและไม่สมควรได้รับประโยชน์จากสังคมเนื่องจากมิได้เป็นคนในหมู่มากตามแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่ง Rawls พยายามแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างเสรีภาพ (Liberty) และ ความเสมอภาค (Equality) ผ่านชุดความคิดของความยุติธรรมเสมือนการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Justice as Fairness) อันนำไปสู่การพยายามแก้ไขปัญหาคือความยุติธรรมทางสังคมโดยการกระจายความยุติธรรม (Distributive Justice) ต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมทางสังคม (กิตติพัฒน์ นนทปัทมดลย์, 2565. หน้า 203 - 209)

อาจกล่าวได้ว่า ส่วนที่ยากที่สุดในการจัดความยุติธรรมคือวิธีการกระจายความยุติธรรมหรือหน่วยวัดความเป็นธรรมทางสังคมนี้ ส่งผลให้ผู้มีอำนาจบางกลุ่มใช้ช่องว่างตรงนี้เป็นตัวการสำคัญในการเอาเปรียบผู้ที่มิอำนาจน้อยกว่า อันนำไปสู่การ

ลิดรอนสิทธิ สวัสดิภาพ และการเบียดขับทางสังคม ในที่สุด แต่ถึงอย่างนั้น ผู้มีอำนาจน้อยกว่าก็มิได้ เสียเปรียบเสมอไป การรับรู้ตัวตนถูกคุกคามสิทธิ และสวัสดิภาพที่ตนเองมีอยู่อย่างน้อยนิดให้หมดไป โดยบุคคลที่ไม่หวังดีนั้น เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการ พยายามค้นหาวิธีการทำให้ได้มาซึ่งสิทธิและสวัสดิ ภาพเดิมของตน ซึ่งบ่อยครั้งอาจแสดงออกมาใน รูปแบบของพฤติกรรมความรุนแรงเพื่อแย่งชิงความ ยุติธรรมกลับคืนมา หรืออาจต่อสู้กลับด้วยวิธีอื่นที่หา ได้ที่ใช้นานวิทยาในการช่วงชิงสิทธิกลับคืน แต่หากผู้มี อำนาจสามารถตระหนักรู้และกระจายความเป็น ธรรมคืนสู่ผู้มีอำนาจน้อยได้อาจพยากรณ์ได้ว่าสังคม นั้นอาจมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม และไม่ จำเป็นต้องมีผู้ใดที่ต้องช่วงชิงอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศ

3. แนวคิดตามทฤษฎีภาวะทันสมัย (Conceptualized Frame on Modernization Theory)

ทฤษฎีภาวะทันสมัยถูกวิวัฒนาการมาจาก ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neo-Classic Economics Theory) และทฤษฎีสังคมศาสตร์ ที่ให้ ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth-Only Development Approach) โดย อาศัยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในการขับเคลื่อน หลัก (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558. ออนไลน์) โดย จุดยืนของแนวคิดนี้เชื่อว่าความสัมพันธ์ทางสังคมไม่ สามารถแยกจากกันได้ ล้วนเชื่อมโยงกันตลอดเวลา ดังแผนภูมิที่ 1.1

หากจะกล่าวถึงองค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญ ในการกระตุ้นให้แนวโน้มของสถานการณ์ความรุนแรง ทางสังคมมากยิ่งขึ้น คือ การพัฒนาประเทศให้ ทันสมัยทางด้านเศรษฐกิจ ยิ่งประเทศใดที่อยู่ในยุค การเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรม อาจจะเป็นการเพิ่ม ช่องว่างของสถานะทางเศรษฐกิจให้กับบุคคลใน สังคมนั้นได้ เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ สอดคล้องกับการเติบโตของบุคคล การขยายตัวของ ตลาดการค้าจะยิ่งสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพิ่ม มากขึ้น กล่าวคือ หากเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น แต่ผู้คนกลับยากจนลง เป็นผลพวงมาจากการ พยายามให้ประเทศก้าวเข้าสู่ภาวะทันสมัยในด้าน เศรษฐกิจ แต่กลับละทิ้งการเข้าสู่ภาวะทันสมัยด้าน ทรัพยากรมนุษย์ด้วย (งานพัฒนาชุมชน, 2560. ออนไลน์) ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ เติบโตไปพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงเป็นโจทย์สำคัญของรัฐต่าง ๆ ที่จะลดความเหลื่อม ล้ำและกระตุ้นสร้างความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจมาก ยิ่งขึ้นเพราะหากความเหลื่อมล้ำสร้างช่องว่าง ระหว่างบุคคลมากยิ่งขึ้น หรือ รวยกระจุก จน กระจาย จะเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่ พอใจต่อระบบโครงสร้าง และอาจนำมาซึ่งปัญหา ความรุนแรงทางสังคมที่ทวีความร้ายแรงมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การล่มสลายทางเศรษฐกิจและสังคมใน ที่สุด

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นจะ ทำให้เห็นได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ล้วนถูกกระตุ้น ด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ ช่วยลดช่องว่างหรือเพิ่มช่องว่างความเหลื่อมล้ำทาง สังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หากรัฐบาลไม่เร่งลดช่องว่าง นั้น จะนำไปสู่ความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อระบบและ โครงสร้างที่ช่วยพยุงให้บุคคลสามารถดำเนินกิจวัตร ประจำวันได้ การกระจายความเท่าเทียม ทั้งในด้าน

เศรษฐกิจ และการเมืองจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตหรือทำลายสภาพสังคมได้ในเวลาเดียวกัน การมุ่งสร้างความไว้วางใจของบุคคลที่มีต่อระบบโครงสร้างจึงเป็นโจทย์ที่ยากต่อการกระทำ แต่หากรัฐใดสามารถทำได้ อาจจะเป็นกุญแจสำคัญในการลดแนวโน้มของสถานการณ์ความรุนแรงทางสังคมที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

การทำความเข้าใจพฤติกรรมที่บุคคลผ่านกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์

ทุกการกระทำโดยมนุษย์มักมีที่มาและสาเหตุอย่างมีเหตุผล ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง บางครั้งอาจมีเหตุผลมากหรือน้อยตามบริบทและความรู้สึกของมนุษย์เป็นสัจสำคัญ จึงทำให้พฤติกรรมมนุษย์ล้วนมีความพิสดารและมีความปฏิทรรศน์ทางธรรมชาติสูง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบางประการอาจนำไปสู่หนทางรอดของมนุษยชาติได้ แต่ต้องมีข้อแลกเปลี่ยนที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถตัดสินใจเพียงผู้เดียวได้ มุมมองทางสังคมสงเคราะห์จึงเข้ามามีส่วนสำคัญในการพยายามทำความเข้าใจความขัดแย้งของมนุษย์ที่ไม่สามารถถูกอธิบายด้วยตัวอักษร คำพูด หรือภาพวาดได้ แต่เป็นการทำความเข้าใจระบบคิด คุณค่า ความเชื่อ โดยสามารถทำไปพร้อมกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

แนวคิดทฤษฎีที่มีความสำคัญในการพยายามอธิบายพฤติกรรมบุคคลที่แสดงออกมา นั่นคือ แนวคิดสังคมสงเคราะห์เชิงวิพากษ์ ที่พัฒนามาจากลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ทฤษฎีวิพากษ์ของสำนักแฟรงก์เฟิร์ต (the Frankfurt School of Critical Theory) และแนวคิดทางสังคมสงเคราะห์แบบถอนรากถอนโคน (Radical Social Work) ซึ่งทั้งสามแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งผลให้แนวคิดนี้วิวัฒนาการจากการต่อต้านความเหลื่อมล้ำทุกรูปแบบซึ่ง Campbel & Biekie ได้มองว่า การวิพากษ์สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ เนื่องจาก “เรื่องบุคคลเป็นเรื่อง

การเมือง” (the personal is political) ซึ่งความไม่เป็นธรรมส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล ชุมชน และสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งหนึ่งในประเด็นหลักของศูนย์ความสนใจของแนวคิดนี้ คือ ประเด็นปัญหาอาชญากรรมและความวุ่นวายทางสังคม (Social Unrest) โดยให้ความสำคัญกับปัญหาเชิงโครงสร้างมากกว่าปัญหาพฤติกรรมบุคคล หรืออาจสรุปได้ว่า แนวคิดสังคมสงเคราะห์เชิงวิพากษ์พยายามเชื่อมโยงอัตวิสัย และการรวมศูนย์ไปที่สภาพแวดล้อมทางสังคมและบริบทบุคคลทางการเมือง (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2565. หน้า 221 - 231)

โดยในหัวข้อนี้ ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างกระบวนการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ผ่านมุมมองจากแนวคิดสังคมสงเคราะห์เชิงวิพากษ์ ที่มุ่งสร้างการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมโดยยึดวิธีการสร้างการสะท้อนเชิงวิพากษ์ (Critical Reflexivity) เป็นสำคัญ ซึ่งมีสี่กระบวนการที่เชื่อมโยงถึงกันทั้งสี่กระบวนการ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2565. หน้า 232) ดังนี้

1. กระบวนการสร้างความผูกพัน (Engagement) เป็นกระบวนการเริ่มแรกที่มุ่งสร้างความประทับใจแรก (First Impression) ผ่านวิธีการสื่อสารระหว่างบุคคล เน้นกระบวนการทำความเข้าใจของความรู้สึกผู้ใช้บริการเป็นลำดับแรก เช่น การฟังอย่างตั้งใจ การยอมรับการต่อต้าน การเคารพในความแตกต่างหลากหลาย การสำรวจ การสังเกต การสนทนาอย่างปราศจากอคติส่วนบุคคล เป็นต้น ทั้งนี้ กระบวนการแรกมักมีความสำคัญเสมอ เนื่องจากหากนักสังคมสงเคราะห์แนววิพากษ์ไม่สามารถสร้างความประทับใจแรกกับผู้ใช้บริการได้ อาจส่งผลให้กระบวนการถัดไป หรือการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการในครั้งนี้อาจประสบความสำเร็จได้

2. กระบวนการเรียนรู้และการสอน

(Teaching & Learning) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ แนววิพากษ์และผู้ใช้บริการในการเรียนรู้ร่วมกัน การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบการเปิดพื้นที่ในการวิเคราะห์และวินิจฉัย รวมถึงการประเมินประเด็นสำคัญ กระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ใช้บริการรู้สึกมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และวางแผนในการให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งตรงกับค่านิยมทางสังคมสงเคราะห์ที่มุ่งเน้นความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ นักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานทรัพยากรหรือทุนทางสังคมในการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ

3. กระบวนการปฏิบัติการและการดำเนินงานร่วมกัน (Action & Accompaniment) เป็นกระบวนการที่สืบเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้และการสอน ประกอบไปด้วยการทำทลายการกดขี่แบบเอารัดเอาเปรียบ (Challenging Oppression) และการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสนับสนุนทางสังคม รวมไปถึงการวางแผนประสานทรัพยากร การจูงใจผู้มีส่วนได้เสีย การพิทักษ์สิทธิประโยชน์ การวิเคราะห์นโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการกับความโกรธแค้นและการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการหรือมุมมองเชิงโครงสร้างได้ในกระบวนการนี้ อันเป็นส่วนสำคัญของการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาตนเองของผู้ใช้บริการได้ อีกทั้งหากผู้ใช้บริการสามารถปรับเปลี่ยนความโกรธแค้นที่มีต่อโครงสร้างเป็นการพัฒนาตนเองหรือยกระดับตนเองให้อยู่เหนืออารมณ์ ความโกรธแค้นได้ จะช่วยลดสถานการณ์ความรุนแรงทางสังคม และอาจเป็นแบบอย่างให้กับกลุ่มผู้โกรธแค้นต่อโครงสร้างให้มีอัตวิสัยที่เปลี่ยนไปได้

4. กระบวนการประเมินผล (Evaluation) การสะท้อนเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection) และ การเฉลิมฉลอง (Celebration)

เป็นกระบวนการท้ายสุดที่จะใช้ในการประเมินการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ โดยใช้เครื่องมือประเมินแบบมีส่วนร่วม เช่น เครื่องมือประเมินแบบมีส่วนร่วมผ่านฐานแนวคิดเชิงวิพากษ์ จะช่วยให้ผู้ใช้บริการได้สำรวจตนเองผ่านมุมมองคำถามแบบเปิด ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์แนววิพากษ์จะนำเอาข้อเสนอเหล่านั้นไปปรับปรุงในการบริการครั้งต่อไป และผู้ใช้บริการจะสามารถสำรวจตนเองได้ผ่านแนวคำถามที่เปิดโอกาสและให้อิสระอย่างยิ่งในการออกความคิดเห็นและประเมินแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีการชื่นชมกับผู้ที่มีส่วนได้เสียจากการมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ ผู้ประสานทรัพยากรหรือผู้เป็นเจ้าของทุนทางสังคมที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการนี้ ทั้งนี้ การเฉลิมฉลองโดยการชื่นชมดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงและผสานเครือข่ายในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการโดยนักสังคมสงเคราะห์แนววิพากษ์ต่อไปได้ในอนาคต

จากมุมมองทางสังคมสงเคราะห์แนววิพากษ์ดังกล่าวข้างต้น อาจทำให้เข้าใจได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีเหตุผลในการแสดงออกพฤติกรรมของตนเอง และสาเหตุของการแสดงพฤติกรรมอาจถูกกระตุ้นด้วยสภาวะแวดล้อมและบริบททางการเมือง การนำกระบวนการปฏิบัติทางสังคมสงเคราะห์ผ่านมุมมองจากแนวคิดสังคมสงเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการพยายามสร้างการมีส่วนร่วมในการให้บริการระหว่างนักสังคมสงเคราะห์แนววิพากษ์ผู้ใช้บริการ โดยการให้ความช่วยเหลืออาจเปลี่ยนอัตวิสัยของผู้ใช้บริการและอาจส่งผลต่อแนวโน้มที่ลดลงของสถานการณ์ความรุนแรงทางสังคมที่มีนัยสำคัญได้ อีกทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมมักจะเป็นสิ่งที่องค์กรหรือแม้แต่วาระโครงสร้างเองควรให้ความสำคัญในการนำไปประยุกต์เพื่อสร้างพื้นที่ และมอบโอกาสในการเปลี่ยนแปลงตนเอง อีกทั้งเป็นการสร้างแนวทางเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนได้ต่อไป

แนวทางการซ่อมสร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยไว้**ความรุนแรง**

แนวทางการซ่อมสร้างสังคมให้ปลอดภัยไว้
ความรุนแรงตามทัศนะของข้าพเจ้า โดยหลักกรรมมี
ทั้งสิ้น 5 แนวทาง ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายใน

การเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายใน
อาจหมายรวมได้ถึงการสังคายนาระบบหรือ
โครงสร้างดั้งที่ได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งขั้นตอนแรกสุด
ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงคือความเชื่อภายใน
ตนเองก่อนว่าสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือ
พัฒนาให้ดีขึ้นได้ อีกทั้งขั้นตอนดังกล่าวก็เป็น
ขั้นตอนที่มีความยากที่สุดเช่นเดียวกัน เนื่องจาก
ปัจจุบันบุคคลและองค์กรมีความไม่เชื่อมั่นใน
ตนเองสูง การเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง (Self-
Esteem) จึงเป็นอีกเรื่องที่สำคัญในการกระตุ้น
ตนเองและองค์กรให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น
ได้ อีกทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมในเชิงบวกให้เกิด
การมองตนเองในเชิงบวก

**2) การกระจายอำนาจอย่างเป็นธรรมและ
เท่าเทียม**

หลักการของการกระจายอำนาจ มีได้
หมายถึงความหมายทางรัฐศาสตร์ในการกระจาย
อำนาจคืนสู่ท้องถิ่นเพื่อการปกครองตนเอง แต่
หมายถึงการกระจายอำนาจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ
พลังภายในของตนเอง การเสริมแรงขับเคลื่อนในการ
เชื่อมั่นและทำให้เกิดการวางแผนเพื่อการ
เปลี่ยนแปลงตนเองอย่างสุดซึ้ง เพื่อให้พันธะเชิง
อำนาจถูกลดลง เสริมสร้างความเท่าเทียมและเป็น
ธรรมต่อบุคคลให้มากขึ้น หากอำนาจรวมศูนย์อยู่ที่
ใดที่หนึ่ง มักจะทำให้สังคมหรือเขตการปกครองนั้น
เกิดพัฒนาการที่ล่าช้า แต่หากทุกคนในสังคมหรือ
ภายในระบบมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของอำนาจ
เท่าเทียมกัน รู้สึกปลอดภัยในการเป็นเจ้าของอำนาจ
จะช่วยลดการต่อต้านระบบโครงสร้างมากกว่าการที่

ลิดรอนสิทธิและรวบอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลาง ดังนั้น
กระบวนการนี้จึงเป็นอีกส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ทำให้
เกิดกระบวนการต่อไป

**3) การเตรียมแผนและการชักจูงเพื่อ
รับมือกับสถานการณ์วิกฤติ**

มนุษย์ที่จะสามารถอยู่รอดได้ จำเป็น
จะต้องมีการตื่นตัว และมีแผนสำรองในการรับมือกับ
สถานการณ์ที่เกิดความผกผันทางสังคมอยู่
ตลอดเวลา การชักจูงเพื่อเตรียมรับมือกับ
สถานการณ์ที่ไม่อาจคาดคิดได้ เป็นกลไกการป้องกัน
ตัวอย่างหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน
หรือบรรจุอยู่ในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้มี
การชักจูงและสามารถรับมือกับเหตุการณ์วิกฤติได้
โดยปราศจากอันตราย ทั้งนี้ การชักจูงดังกล่าวเป็น
เหมือนการซ้อมหนีเหตุไฟไหม้ ถึงอาจจะไม่มีโอกาส
ได้เกิดขึ้นจริง แต่หากเด็กและเยาวชนมีความรู้ติดตัว
ไว้ก็เป็นเรื่องที่ดีในการสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่เยาว์

4) การส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ

ภายหลังจากการเสริมพลังอำนาจในตน
และความรู้สึกได้รับอำนาจในตนอย่างเป็นธรรมและ
เท่าเทียมแล้ว จะถือเป็นความสำเร็จขั้นต้นในการ
ส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมดังกล่าว
สามารถจำแนกได้หลายประเภทแต่หนึ่งในใจความ
สำคัญคือการเสริมสร้างและเสริมแรงให้มนุษย์เกิด
ชุดความคิดเชิงบวกเดียวกันในการสร้างการ
เปลี่ยนแปลงต่อตนเอง เพื่อสังคม และเพื่อระบบได้
ซึ่งล้วนเกิดจากการให้ความสำคัญกับทรัพยากร
มนุษย์เป็นอันดับแรก

**5) การพัฒนาระบบ ต้องทำร่วมกันเป็น
ระบบ**

การพัฒนาหรือพยายามสร้างการ
เปลี่ยนแปลงในเชิงมหภาคเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการ
ร่วมแรงร่วมใจของทุกภาคส่วนในสังคม ต้องร่วมกัน
ขับเคลื่อนผ่านการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไข
ปัญหา หรือในมุมมองทางสังคมสงเคราะห์

นั่นคือ การทำงานร่วมกันแบบทีมสหวิชาชีพ เป็นการขับเคลื่อนงานไปพร้อมกันตามหน้าที่ของตนเอง เน้นการวางแผนร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามทักษะวิชาชีพและความถนัดของตน หากการปฏิบัติงานไม่เป็นระบบก็จะเป็นการไม่สามารถสร้างการพัฒนาภายในระบบได้ ส่งผลให้การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอาจไม่เกิดขึ้น

บทสรุป

สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ล้วนไม่มีผู้ใดอยากให้เกิดขึ้น นอกจากความเสียหายทางกายภาพที่พึงได้รับแล้ว ยังต้องเผชิญกับผลกระทบทางจิตใจ ความสะเทือนขวัญที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบประสาทและสมอง ดังนั้น ความรุนแรงทางสังคมจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือร่วมใจในการพยายามคิดค้นหรือออกแบบวิธีการแก้ไขปัญห เพราะหากปล่อยให้ความรุนแรงทวีความเข้มข้นและอาศัยการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่เป็นพลวัต พัฒนาความสลับซับซ้อนของรูปแบบหรือประเภท ความรุนแรงมากขึ้น การจะแก้ไขปัญหาในจุดนั้น อาจไม่สามารถกระทำการได้ในทันที โดยจุดเริ่มต้นแรกของการพยายามแก้ไขปัญหาความรุนแรง คือ การเข้าใจมนุษย์ก่อน มิใช่การเข้าข้างหรือพยายามลดความผิดให้กับผู้กระทำความผิด แต่เป็นการทำความเข้าใจความรู้สึกของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ถึงเหตุผล แรงจูงใจ และสาเหตุของการแสดงพฤติกรรม เพราะเมื่อเข้าใจความรู้สึกของเพื่อนมนุษย์แล้ว จะสามารถยับยั้งมิให้เกิดการแสดงพฤติกรรมความรุนแรงออกมาได้ ลำดับถัดมาจึงเป็นการพยายาม

สร้างการเปลี่ยนแปลงภายในระบบ หรือสังคายนาโครงสร้างภายในให้มีความโปร่งใส คำนึงความยุติธรรม ให้บุคคลรู้สึกว่าเป็นเจ้าของอำนาจในตน หากระบบยินยอมที่จะให้ความร่วมมือในการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงมนุษย์ด้วยกันเอง สิ่งที่บุคคลภายนอกจะทำได้คือการสร้างพื้นที่และมอบโอกาสให้กับบุคคลและระบบในการทดลองเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการในแบบฉบับของตน ซึ่งแนวทางในเบื้องต้นก็เป็นการมองผ่านการสังเคราะห์กระบวนการทางสังคม สังเคราะห์ และทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมสังเคราะห์เข้ามาช่วยเชื่อมโยงและทำให้กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น การที่จะมองในมุมดังกล่าวเป็นการพยายามทำความเข้าใจความรู้สึกของบุคคล ข้อจำกัดของทรัพยากร และการหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน หากมีหนึ่งบุคคลที่พยายามทำการเปลี่ยนแปลงตนเอง แต่ไม่ได้รับพื้นที่หรือโอกาสในการทดลองทำถูกผิด ก็จะกลับไปวนเวียนในวัฏจักรความรุนแรงที่ไม่รู้จบ ดังนั้น บุคคลภายนอกรวมทั้งโครงสร้างเองก็ควรที่จะมองมุมกลับและปรับมุมมองในการเข้าใจเพื่อนมนุษย์และข้อจำกัดในตนเองมากขึ้น เพราะเมื่อใดที่บุคคลในสังคมเกิดความรู้สึกปลอดภัยต่อระบบ และระบบเกิดความไว้วางใจที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แล้ว เมื่อนั้นจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและยกระดับสังคมให้มีความปลอดภัยและไร้ความรุนแรงทางสังคมในทุกรูปแบบได้ อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนสังคมที่ปลอดภัยต่อทุกสิ่งอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช. (2565). *ปรัชญาและแนวคิดสังคมสังเคราะห์*. พริกหวานกราฟฟิค จำกัด: กรุงเทพมหานคร. หน้า 180 - 274.
- กรุงเทพมหานคร. (2565). จาก “กราดยิงอุบล” สู่ย่านรอยเหตุกราดยิงในไทย และโทษ “ครอบครองปืนเถื่อน”. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/1019179>

- งานพัฒนาชุมชน. (2560). แนวคิดตามทฤษฎีภาวะทันสมัย. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565. จาก <https://kamponginfo.blogspot.com/2017/03/conceptualized-frame-on-modernization.html>
- บีบีซีไทย. (2565). กราดยิ่งหนองบัวลำภู. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-63155949>
- บีบีซีไทย. (2565). กราดยิ่งโคราช. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-51435700>
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2558). ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory). สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565. จาก <http://learningofpublic.blogspot.com/2015/09/modernization-theory.html>
- วิชัย รูปขำดี. (2554). บทบาทของท้องถิ่นกับการแก้ไขความรุนแรงทางสังคม. (วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปีที่ 9: หน้า 89 - 100)
- สุพมา อรุณจิต. (2565). ศาสตร์ประยุกต์ในงานสังคมสงเคราะห์. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: ปทุมธานี. หน้า 161 - 167.
- เทียนจรัส วงศ์พิเศษกุล. (2565). เปิดสถิติที่น่าสนใจ เหตุกราดยิงในสหรัฐอเมริกา 2022. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2565. จาก <https://thestandard.co/usa-shooting-incident-2022/>
- Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi and Rafael Lozano. (2002). *World report on violence and health*. 17 October 2022. From https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf
- Hans Gunter Brauch. (2013). *Johan Galtung Pioneer of Peace Research*. 16 October 2022. From <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/70602/1/Johan%20Galtung.pdf>

สังคมสงเคราะห์กับการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย

พิทพิชัย หารรรษอุดม¹Received 15th December, 2022Revised 20th December, 2022Accepted 28th December, 2022

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญกับบทลงโทษทางสังคมแก่ผู้ที่กระทำความรุนแรง ผ่านการใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาอย่างเข้มงวด และรัดกุม แต่สถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย ก็ยังเกิดเหตุการณ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง บ่อยครั้ง มีแนวโน้มที่จะลุกลาม และยกระดับความรุนแรงนำไปสู่การสังหารหมู่ ด้วยการใช้อาวุธปืนกราดยิง การฆ่าล้างคร่าชีวิตคนในครอบครัว คนในสังคม ผู้บริสุทธิ์เป็นจำนวนมากต้องบาดเจ็บ ล้มตาย สังคมไทยปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยความรุนแรงที่เป็นปัญหาใกล้ตัว สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งทำให้เกิดความสูญเสียต่อร่างกาย จิตใจ สุขภาพ ทรัพย์สิน และชีวิต คำถามที่ตามมา คือ สิ่งใดเป็นภูมิหลัง มูลเหตุจูงใจของผู้กระทำความรุนแรง มีแนวคิดหรือทฤษฎีใดที่สามารถอธิบายถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบของการก่อเหตุร้ายได้ หน่วยงานหลักใดที่จะมารับมือจัดการกับปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย การบูรณาการของทุกภาคส่วน เพื่อบรรเทาและเยียวยาความรุนแรงในสังคมไทย มีแนวทางเช่นใด นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะเป็นวิชาชีพหนึ่งที่ทำหน้าที่ดูแลทำงานใกล้ชิดกับบุคคล กลุ่มคน ชุมชน และสังคมไทย จะมีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงของสังคมไทยอย่างไร รวมทั้งหนทาง วิธีเพื่อควบคุมและลดสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทยสามารถกระทำได้อย่างไร

คำสำคัญ : สังคมสงเคราะห์ สถานการณ์ความรุนแรง สังคมไทย

¹ นักสังคมสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (บ้านสองแคว) จังหวัดพิษณุโลก

Social work and dealing with violent situations in Thai society

Pitpichai Hansaudom

Abstract

Thailand has imposed constitutional legal provisions on social sanctions for those who commit violence through the use of strict and concise criminal measures in accordance with the Criminal Code. But the violence in the Thai society still occurs continuously often, it is likely to spread and upgrade the violence leading to the murder by using a firearm to shoot, kill, and wash the family life. In a society of innocent people, there are many casualties. Today's Thai society is filled with violence that is a near-problem that causes serious damage to the country's security and economy, as well as causing physical, mental, health, property and life losses. The question that follows is what is the motive background of the perpetrators of violence ? Are there any concepts or theories that can explain the causes or elements of terrorism ? Which main agency will deal with the problem of violence in Thai society ? What is the integration of all sectors to alleviate and cure violence in Thai society ? Social worker, as a professional who works closely with people, community groups and Thai society, will play a role and participate in dealing with violent situations in Thai society. Including ways to control and reduce the situation of violence in Thai society can be done.

Keywords : Social work, Violent situations, Thai society

บทนำ

แม้ว่าประเทศไทยได้มีบทบัญญัติทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ตามมาตรา 71 วรรค 3 บัญญัติว่า “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟู และเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว”(สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.2560. หน้า 18) กอปรกับการกำหนดบทลงโทษทางสังคม (Social Sanction) แก่ผู้ที่กระทำความรุนแรง ผ่านการใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาไว้อย่างเข้มงวดและรัดกุมเพียงใดแล้วก็ตาม สถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย ก็ยังเกิดเหตุการณ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง บ่อยครั้งเพิ่มความถี่ขยายพลังความรุนแรงนำไปสู่การสังหารหมู่ ด้วยการกราดยิง ซึ่งสังคมไทยในอดีตไม่เคยเกิดเหตุการณ์เฉกเช่นนี้ขึ้นมาก่อน เหตุผลสำคัญประการหนึ่งอันเนื่องมาจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ละเว้นประพฤติกุศลชั่ว และคติความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รวมทั้งเชื่อในภพภูมิ การเวียนว่ายตายเกิด หากทำความดีครั้งยังมีชีวิตอยู่ ก็จะได้ขึ้นสวรรค์ แต่หากประพฤติกุศลชั่ว ก็จะต้องตกอเวจี สังคมไทยจึงอยู่ด้วยร่มเย็น สงบสุข มีสันติสุขมาโดยตลอด ตรงกันข้ามกับในสังคมไทยปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยความรุนแรงอยู่เป็นนิจ สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรง และทำให้เกิดความสูญเสียต่อร่างกาย จิตใจ สุขภาพ ทรัพย์สิน และชีวิตมากยิ่งขึ้น

สืบเนื่องจากเหตุการณ์นายทหารชั้นประทวน (จำทหารบก) ก่อเหตุยิงผู้บังคับบัญชาแล้วยิงไล่ฟัดผ่านเพชฌฆาตยิงผู้คนตามรายทาง และจับผู้คน ในห้างสรรพสินค้าเป็นตัวประกัน ทั้งยังถึง

แก๊ส ทำให้เกิดระเบิดและเพลิงไหม้ในห้างเทอร์มินอล 21 อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2563 มีผู้เสียชีวิต 31 คน บาดเจ็บ 58 คน ถือเป็นเหตุการณ์ยิ่งที่เลวร้ายที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย หลังจากนั้นอีกสองปีต่อมา ก็มาเกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยอีก กับเหตุการณ์นายตำรวจชั้นประทวน (อดีตนายสิบตำรวจ) ที่ก่อเหตุใช้มีด และปืนกราดยิงเด็กเล็ก ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลอุทัยสวรรค์ และเจ้าหน้าที่ ในที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยสวรรค์ รวมทั้งสังหารภรรยา กับบุตรของตน อำเภอกลาง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2565 มีผู้เสียชีวิต 37 คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กเล็ก 24 คน บาดเจ็บ 10 คน ติดอันดับเหตุกราดยิงในโรงเรียนที่ร้ายแรงที่สุดของโลก (วิกิพีเดีย. 2565.) เหตุการณ์ทั้งสองที่เกิดขึ้นมาแล้ว สร้างภาพจำของความตื่นตระหนก ความหวาดกลัว ความหวาดผวามาจากเหตุสะเทือนขวัญที่ช็อคคนทั้งโลก ซึ่งเชื่อได้ว่าคงไม่มีใครอยากให้เหตุการณ์ความรุนแรงนี้เกิดขึ้น ไม่ใช่แต่เฉพาะประเทศไทย รวมถึงประเทศอื่นด้วย สร้างผลกระทบทางด้านความรู้สึกมากมาย จนเกิดเป็นบาดแผลทางใจฝังลึกจนยากเยียวยา (Trauma) คำถามที่ติดตามมาคือสิ่งใดเป็นมูลเหตุจูงใจของการก่อเหตุครั้งนี้ ภูมิหลังของผู้ก่อเหตุเป็นเช่นใด มีแนวคิดหรือทฤษฎีใดบ้างที่สามารถมาอธิบายถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบของการก่อเหตุร้ายหน่วยงานหลักใดที่จะมารับมือปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย การบูรณาการของทุกภาคส่วน เพื่อบรรเทาและเยียวยาความรุนแรงในสังคมไทย มีแนวทางเช่นใด นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะเป็นวิชาชีพที่มีหน้าที่ดูแล ทำงานกับบุคคล กลุ่มคน ชุมชน และสังคมไทย จะมีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการรับมือ จัดการกับสถานการณ์ความรุนแรงของสังคมไทย อย่างไร สุดท้ายหนทางและวิธี เพื่อ

ควบคุมและลดสถานการณ์ ความรุนแรง ในสังคมไทย ทำอย่างไร

ฉายภาพเบื้องหลัง สู่เบื้องลึก : ภูมิหลัง มูลเหตุจิตใจของผู้กระทำความรุนแรง ผ่านกรอบการประเมิน

ครอบครัวไทยในปัจจุบัน มีลักษณะโครงสร้างซับซ้อน และมีความหลากหลายกว่าครอบครัวไทย ในอดีต อันเนื่องมาจากสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงตามยุคโลกาภิวัตน์ โดยสามารถจำแนกครอบครัว ตามลักษณะเฉพาะ 6 ลักษณะ ได้แก่

1. ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว (พ่อหรือแม่ต้องเลี้ยงดูบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยลำพัง 2. ครอบครัวข้ามรุ่น (ครอบครัวที่มีปู่ ย่า ตา ยาย อยู่กับหลานตามลำพัง)

3. ครอบครัวที่ผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันตามลำพัง (ครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปตั้งแต่สองคนขึ้นไป อยู่ร่วมกันโดยไม่มีสมาชิกช่วงวัยอื่นอาศัยอยู่ด้วย)

4. ครอบครัวคู่รักเพศเดียวกัน (ครอบครัวที่มีบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา) 5. ครอบครัวผสม (ครอบครัวที่ชายหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีบุตรติดมาและได้สมรสหรืออยู่กินกันฉันสามีภรรยาเป็นครอบครัวใหม่ และบุตรนั้นอาศัยอยู่ด้วยกัน)

6. ครอบครัววัยรุ่น (ครอบครัวที่ชายและหญิงมีอายุต่ำกว่า 20 ปี ใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา)

หากย้อนไปดูภูมิหลังของผู้กระทำความรุนแรง ให้มุ่งไปที่การศึกษาภูมิหลังในอดีต โดยอาศัยมิติและองค์ประกอบของรูปแบบประเมินการทำหน้าที่ของครอบครัว (The Family Assessment model of family functioning) (ปริชวัน จันทรศิริ.2557. 242) เริ่มจากวัยเด็ก ผ่านการอบรมเลี้ยงดู (Parenting) มาแบบไหน อย่างไร ขึ้นพัฒนาการเปลี่ยนผ่านระหว่างช่วงวัย มีจุดพลิกผัน หรือจุดหัก

เห หรือจุดเปลี่ยน (Turning Point) มีเหตุการณ์สำคัญใดเข้ามาในชีวิตบ้าง ความผูกพันในครอบครัว (Family alliances) ระหว่างพ่อแม่ ระหว่างพี่น้อง ระหว่างคู่สมรส ระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นแบบไหนอย่างไร ภาวะอารมณ์ (Emotional lite) ดูบรรยากาศความเกี่ยวข้องกัน ธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นอย่างไร มีการสื่อสารของครอบครัว (Family Communication) การรับและการสื่อข้อความ และความต่อเนื่อง มีมากน้อยแค่ไหน อย่างไรก็ตามการปรับตัวของครอบครัว (Family adaptation) เมื่อมีปัญหาอุปสรรคเข้ามาได้ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา อย่างไร บทบาทหน้าที่และการปรับตัวต่อวงจรชีวิตครอบครัว เป็นเช่นใด มีการจัดการกับความขัดแย้ง หรือไม่ จัดการอย่างไร ครอบครัวขยายกับชุมชน เป็นอย่างไร อัตลักษณ์ของครอบครัว (Family identity) ความเป็นตัวของตัวเองในแต่ละคน ขอบเขตระหว่างรุ่น เป็นอย่างไร ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว เมื่อเกิดภัย เป็นเช่นใด ปัจจุบัน สุขภาพ มีปัญหาสุขภาพ การเจ็บป่วย โรคประจำตัว หรือไม่ การศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับไหน หรือไม่ได้เรียน เพราะเหตุใด สัมพันธภาพ ในครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นอย่างไร มีทักษะการดูแลตนเอง เสื้อผ้า ทรงผม เล็บ ความสะอาด เรียบร้อยหรือไม่ การวางตัวและแสดงออกทางอารมณ์ พฤติกรรม และต่อสังคม เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร รู้สึกอบอุ่นและมั่นคง หรือไม่ การเลี้ยงดูของครอบครัวและการทำหน้าที่ของครอบครัวเดิม และครอบครัวตน ทำได้ดีหรือไม่ อย่างไร ที่พักอาศัย พักอาศัยอยู่ที่ใด มีสภาพแวดล้อมและบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างไร มีรายได้เท่าไร เพียงพอหรือไม่ ขนาดครอบครัวเติบโตมาในครอบครัวลักษณะไหน มีปัญหาเรื่องการทำงาน การเงิน เศรษฐกิจ หรือไม่ ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร มีทรัพยากรญาติ คนในชุมชน คอยสนับสนุนหรือไม่ อย่างไร ทั้งหมดทั้งมวลนี้ เพื่อจะได้

มีพื้นฐานในการทำความเข้าใจผู้กระทำความรุนแรงผ่านกรอบการประเมินเบื้องต้น

หยั่งสถานการณ์ ตระหนักรู้ปัญหาความรุนแรง : แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก โดยใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป มีแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ โดยขอนำเสนอทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบ ของการเกิดอาชญากรรมได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย โดยมีองค์ประกอบของสามเหลี่ยม 3 ด้าน ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม

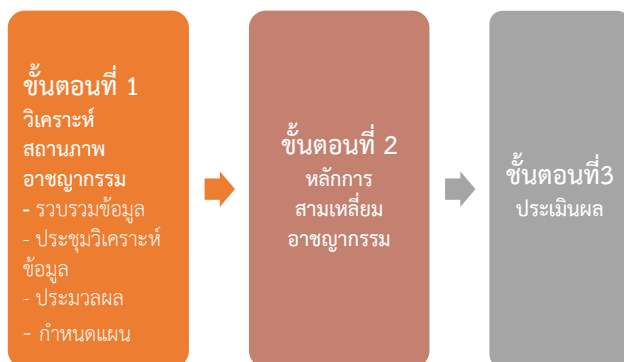
1. ผู้กระทำความผิด/คนร้าย (Offender) คือ ผู้ที่มีความต้องการ (Desire) จะก่อเหตุหรือลงมือกระทำความผิด

2. เหยื่อ (Victim) / เป้าหมาย (Target) คือ บุคคล สถานที่ หรือวัตถุสิ่งของที่ผู้กระทำความผิดหรือคนร้าย มุ่งหมายกระทำต่อ หรือเป็นเป้าหมายที่ต้องการ ผู้เสียหาย หรือเหยื่อ หรือประชาชนทั่วไป ต้องรู้จักการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน

หรือสังคม

3. โอกาส (Opportunity) หมายถึง ช่วงเวลา (Time) และสถานที่ (Place) ที่เหมาะสมที่ผู้กระทำความผิดหรือคนร้าย มีความสามารถจะลงมือกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรม โอกาสที่ผู้กระทำความผิดหรือคนร้ายจะลงมือก่ออาชญากรรมนั้นจะต้องอาศัย เวลา และสถานที่ที่เหมาะสมในการก่อเหตุ (กองแผนงานอาชญากรรม. 2563. หน้า 17 - 18 อ้างถึง ชยพล ฉัตรชัยเดช)

แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุกโดยใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Proactive Crime Prevention by Crime Triangle Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีการบูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ และการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและภาคประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเหตุและ มีผล ง่ายต่อการเข้าใจสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงาน ได้จริง อันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานราชการและภาคประชาชน

ภาพประกอบ 2 แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก โดยใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม

เมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ครบองค์ประกอบ ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น จะทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น นอกจากนี้ทฤษฎีดังกล่าวได้เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหอาชญากรรม หรือ

การป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรม โดยต้องพยายามทำอย่างไรก็ตามที่จะให้องค์ประกอบของสามเหลี่ยมอาชญากรรม ด้านใด ด้านหนึ่งหายไปก็จะทำให้อาชญากรรมไม่เกิดขึ้น ดังนั้นประชาชนก็สามารถนำทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรมนี้มาป้องกันตนเองได้โดยง่าย ลดความเสี่ยงในการเกิดอาชญากรรมได้ด้วยตัวเอง คือ ไม่ทำให้ตนเองเป็นเหยื่อหรือเป้าหมาย ไม่นำพาตนเองไปสู่โอกาส หรือสถานการณ์เสี่ยง ซึ่งเป็นการตัดองค์ประกอบ ด้านใดด้านหนึ่งไปก็สามารถป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้

พม. กับการรับมือปัญหาความรุนแรงทุกรูปแบบในยุค Post New Normal

ปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยเริ่มต้นจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวระหว่างสมาชิกครอบครัวด้วยกัน ชุมชน สถานศึกษา ในที่สาธารณะ การทะเลาะวิวาท ตบตี การยกพวกต่อยตี ทะลุมบอน การทวงถาม และติดตามหนี้ การใช้สารเสพติด การดื่มแอลกอฮอล์ การก่อเหตุอาชญากรรม ลัก วิ่ง ชิง ปล้น การครอบครองอาวุธปืน โดยมีปัญหาสุขภาพจิต การใช้อาวุธปืน การปะทะจากการควบคุมฝูงชน การปฏิบัติ การรัฐประหาร โดยใช้กำลังทหาร ภาวะสงครามการเมือง การก่อการร้าย ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การบูลลี่ (Bully) เป็นพฤติกรรมความรุนแรงกลั่นแกล้ง รังแกผู้อื่นทั้งทางการวาจาและร่างกาย มักเป็นการล้อเลียน รูปร่าง หน้าตา สถานะทางสังคม การทำร้ายร่างกาย การคุกคามทางเพศ หรือการล่วงละเมิด (Sexual harassment) อันได้แก่ การข่มขืน ลวนลาม สัมผัสร่างกาย ทะแกล้งด้วยสายตา คำพูด กิริยาท่าทาง เหล่านี้ ล้วนเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นแทบจะทุกวัน จนเป็นภาพชินตาของทุกคนผ่านการนำเสนอจากภาพข่าวทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อทางโซเชียลมีเดีย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือกระทรวงพม. ถือเป็นกระทรวงหลักที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการแก้ไข และป้องกันปัญหาทางสังคม ทำหน้าที่เป็นองค์กรและกลไกด้านสังคมในการพัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในสังคม ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสถาบันครอบครัว ชุมชนกับทุกกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสนับสนุนเครือข่ายภาคีทุกภาคส่วน ในทุกระดับ มีเป้าหมายเพื่อให้คนดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในสังคม และพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน มีกลไกที่มีส่วนช่วยสนับสนุนช่วยเหลือบรรเทาและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคม อันได้แก่

1. มีศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 สังกัด สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง กับ 10 ปัญหาสังคมเร่งด่วน ซึ่ง 1 ใน 10 ปัญหา คือ ความรุนแรงในครอบครัวมาเป็นอันดับที่ 1 ส่วนปัญหาที่เหลือ ได้แก่ ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาคนเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง ปัญหาขอทาน ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาคนสูญหาย ปัญหาผู้สูงอายุ และปัญหาคนพิการ มีหน้าที่

- เป็นศูนย์กลางการให้คำปรึกษาแนะนำ ปัญหาสังคมทางโทรศัพท์ทุกประเภท ให้บริการทั่วประเทศไทย และคนไทยผู้ประสบปัญหาสังคมในต่างประเทศ

- ให้บริการสายด่วน 1300 รับแจ้ง และช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสังคมเบื้องต้น ประสานส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- เผื่อระวังปัญหาสังคมผ่านสื่อออนไลน์ และประสานส่งต่อ

- พัฒนาองค์ความรู้ พร้อมให้คำปรึกษา

แนะนำทางโทรศัพท์อย่างมีมาตรฐาน โดยนักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา

- ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศรองรับกระบวนการรับแจ้ง และคุ้มครองช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสังคม

ติดต่อ ส่วนกลาง : ศูนย์ช่วยเหลือสังคม
ชั้น 1 อาคารกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

ส่วนภูมิภาค : ศูนย์ช่วยเหลือสังคม 1300
บ้านพักเด็กและครอบครัวประจำจังหวัดใน 76 จังหวัด

2. ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว สังกัดกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (กรมสค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นผู้เสียหายใช้สิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีเพื่อดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดให้ร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อพนักงานสอบสวน หรือตำรวจภายใน 3 เดือน นับจากผู้ถูกระทำอยู่ในวิสัย และโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ แต่ถ้าไม่อยู่ในวิสัย หรือมีโอกาที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เพื่อร้องทุกข์แทน โดยต้องแจ้งหรือร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน ไมเช่นนั้น คดี เป็นอันขาดอายุความ

กรณีที่ 2 ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด แต่ยังพบว่ามีความเสี่ยงจะถูกกระทำซ้ำ สามารถร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน

และครอบครัว พ.ศ.2553

ติดต่อ ส่วนกลาง : ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำทารุณในครอบครัว กรุงเทพมหานคร กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (กรมสค.)

ส่วนภูมิภาค : ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำทารุณในครอบครัวในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัดใน 76 จังหวัด จะมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำทารุณในครอบครัว 1 คน ที่ผ่านการอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความทารุณในครอบครัว พ.ศ.2550 จากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

3. ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

ติดต่อ ส่วนภูมิภาค : ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นอยู่ในการกำกับและดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเทศบาล และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เกือบทุกแห่งทั่วประเทศ โดยมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัด คอยให้การสนับสนุน

4. บ้านพักเด็กและครอบครัว กรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรมดย.)

ติดต่อ ส่วนกลาง : บ้านพักเด็กและครอบครัว กรุงเทพฯ

ส่วนภูมิภาค : บ้านพักเด็กและครอบครัว ประจำจังหวัดใน 76 จังหวัด

5. กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (กรมสค.) มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพสตรี การส่งเสริมความเสมอภาคและความเท่าเทียมระหว่างเพศ การส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิสตรี ผู้แสดงออกที่แตกต่างจากเพศ โดยกำเนิด และบุคคลในครอบครัว การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัว การ

ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว การตรวจสอบ การชดเชย และเยียวยาเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพผู้ประสบปัญหาจากการค้าประเวณี โดยมีการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความทารุณในครอบครัว มีหลายรูปแบบและในการกระทำหนึ่งเหตุการณ์อาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้ถูกระทำหลายด้านการกระทำที่จะถือว่าเป็นการกระทำทารุณในครอบครัว คือ การกระทำที่เข้ากรณีใดกรณีหนึ่ง ได้แก่

- การกระทำใดที่มีจุดประสงค์เป็นอันตราย ต่อร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

- การกระทำที่มีเจตนาที่อาจเป็นอันตราย ต่อร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

- การใช้อำนาจครอบงำบุคคลในครอบครัว ให้ทำผิดคลองธรรม

มีกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลในครอบครัวที่อยู่ในข่ายได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดที่ต้องพึ่งพาอาศัย และอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน สำหรับการแสดงออก ซึ่งความรุนแรง มีดังนี้

- ความรุนแรงทางร่างกายหรือสุขภาพ เป็นการทำร้ายโดยใช้กำลัง เช่น ตบ ตี ทุบ ผลัก กัด ต่อย กักขัง ล่ามโซ่การเอาน้ำมันราดแล้วจุดไฟเผา การสาดน้ำกรดเพื่อให้เสียโฉม หรือใช้กำลังเพื่อข่มขู่

- ความรุนแรงทางวาจา เป็นการพูดโดยใช้อารมณ์ ตะคอก พูดจาหยาบคาย ใช้ถ้อยคำทำร้ายจิตใจ เหยียดหยาม ข่มขู่ ประชดประชัน ทำให้กลัวหรืออับอาย ใช้คำว่ากล่าวที่รุนแรงเมื่ออีกฝ่ายทำไม่ได้ตั้งใจ

- ความรุนแรงทางเพศ เป็นการใช้กำลังหรือข่มขู่เพื่อลวนลามทางเพศ เช่น จับของสงวนหรือสัมผัสร่างกายส่อไปในเรื่องทางเพศโดยผู้ถูกกระทำไม่เต็มใจ ข่มขืน หรือบังคับให้ดูขณะมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่น การบังคับให้ภริยามีเพศสัมพันธ์กับคนอื่น การบังคับให้ถ่ายรูปคลิปไปเปลือย

- ความรุนแรงทางจิตใจหรืออารมณ์ ผู้กระทำอาจพยายามใช้อารมณ์เพื่อควบคุมอีกฝ่ายโดยไม่รู้ตัว เช่น กล่าวหาว่าคนรักนอกใจ พยายามเช็คโทรศัพท์มือถือของอีกฝ่ายตลอดเวลา วิชาชีวิจารย์การแต่งตัว บุคลิก และลักษณะการใช้ชีวิตโดยห้ามอีกฝ่ายตอบโต้เพื่อให้อยู่ภายใต้การควบคุม การทำงานซ้ำของเครื่องใช้ในบ้าน ความรุนแรงทางอารมณ์ ยังรวมถึงการเพิกเฉยและไม่สนใจจนทำให้คุณภาพชีวิตของอีกฝ่ายแย่ลง เช่น ไม่ดูแล ไม่ให้กินอาหาร ไม่พาไปพบแพทย์ ไม่ให้ไปโรงเรียน หรือไปทำงาน ห้ามไปพบผู้อื่น ตัดขาดจากครอบครัวเดิม และไม่แสดงความรักความห่วงใยไม่ยอมพูดด้วย เป็นเวลานาน

6. ทีม One Home พม.จังหวัด ภายใต้แนวคิดบ้านเดียวกัน เป็นการสนธิกำลังของทุกหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กระทรวงพม.) ในจังหวัดลักษณะงานที่ถูกมอบหมายอย่างเร่งด่วน ถูกเงินเป็นความพิเศษ หรืองานนโยบายที่ไม่มีเจ้าภาพ ใช้บุคลากรจำนวนมาก เช่น โศกนาฏกรรมที่จังหวัดหนองบัวลำภู การเกิดภัยพิบัติ (Disaster) จากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน ลมพายุพัดบ้านเรือนเสียหาย ไฟไหม้บ้าน และมักไปร่วมบูรณาการกับส่วนราชการอื่นในพื้นที่ มีเป้าหมายเพื่อบรรเทา เยียวยา ช่วยเหลือประชาชน

การบูรณาการของทุกภาคส่วน เพื่อบรรเทาและเยียวยาความรุนแรงในสังคมไทย

การทำงานของทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary team) เป็นการทำงานร่วมกันของหลายๆ วิชาชีพ โดยมีเป้าหมายเดียวกัน ใช้แนวคิด ทฤษฎีของสาขาวิชาชีพตนเอง เป็นกรอบในการทำงาน มีการประชุมวางแผนแบ่งความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการปรึกษาหารือสาขาวิชาชีพของตนเอง พร้อมกับการตอบคำถามหรือปัญหาในการดำเนินงาน การจัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding : MOU) และการจัดทำบันทึกข้อตกลง (Memorandum of Agreement : MOA) ระหว่างหน่วยงาน

การจัดทำแผนเผชิญเหตุ ชักซ้อมจำลองเหตุการณ์ สถานการณ์จริง อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง และมีคู่มือการปฏิบัติงาน (Standard Operation Procedures : SOPs) แผนเผชิญเหตุสาธารณภัยภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉิน การจัดการในภาวะฉุกเฉินและแผนบูรณาการการปฏิบัติระหว่างหน่วยงาน (แผนบูรณาการหน่วยงาน) และระหว่างภาคส่วนร่วมกัน เป็นแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ จึงถือเป็นปัจจัยหนึ่งในความสำเร็จที่จะรับมือกับภาวะวิกฤตที่จะเกิดขึ้น

ภาพประกอบ 3 มาตรการจัดการภัยพิบัติ

ตามหลัก 2P 2R

ที่มา : การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2562.

แมร์รุ่ง วรวิธ (2565) ได้นำเสนอกระบวนการจัดการของกระทรวงพม.กับภาวะวิกฤตในเหตุการณ์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2565 จากการกราดยิงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลอุทัยสวรรค์ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภูไว้อย่างน่าสนใจนำไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยยึดมาตรการจัดการภัยพิบัติ หลัก “2P 2R” ที่ถือเป็นหลักสากล ประกอบด้วย

P1 Prevention and Mitigation : การป้องกันและลดผลกระทบ

P2 Preparedness : การเตรียมความพร้อม เตรียมความรู้ทีมปฏิบัติการนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาที่จะลงพื้นที่เกิดเหตุ ไปเรียนกับแพทย์ ของทีมช่วยเหลือเยียวยาจิตใจผู้ประสบภาวะวิกฤต (Mental Health Crisis Assessment and Treatment Team : MCATT) โดยใช้วิธีปฏิบัติ ตามหลัก 3 ส. โดยส.1 สอดส่องมองหา ส.2 ใส่ใจรับฟัง และส.3 ส่งต่อเชื่อมโยงของกรมสุขภาพจิต รวมทั้งจัดทีมผู้จัดการรายกรณี (Case Manager : CM) ลงประกอบครอบครัวของผู้ที่เคราะห์ร้าย/สูญเสีย แบบ 1 ต่อ 1

R1 Response Emergency : การรับมือการจัดการภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน อย่างเช่นกระทรวงสาธารณสุขใช้หลัก 3 ส. ได้แก่ 1) สอดส่องดูแล 2) ใส่ใจรับฟัง เน้นเข้าใจรับฟัง และ 3) ส่งต่อข้อมูล (Refer) ในการจัดการกับภัยพิบัติส่วนกระทรวงพม.ใช้สมุดพกครอบครัวอิเล็กทรอนิกส์ (MSO Logbook) ในการปฏิบัติงาน

R2 Rehabilitation and Reconstruction : การฟื้นฟูหลังเกิดภัย เน้นการปรับปรุงแก้ไขเยียวยา โดยบทเรียนที่ กระทรวงพม.ได้จากเหตุการณ์นี้ มีดังนี้

1) การเข้าถึงสถานการณ์/เหตุการณ์ ต้องเข้าไปให้เร็วที่สุด โดยมีทีมงานมืออาชีพที่มีจำนวนมากพอ ประกบ 1 คน : 1 ครอบครัว

2) มีการจัดตั้งทีมปฏิบัติการ ในสำนักงาน

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และบ้านพักเด็กและครอบครัวในจังหวัด และในพื้นที่จังหวัดข้างเคียง

3) การจัดทำแผนเผชิญเหตุ หรือแผนเตรียมความพร้อมในสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Preparedness Plan : EPP) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน มีป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด เป็นเลขานุการ และพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นกรรมการ โดยพม.จะใช้กลไกอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในการสอดส่อง ดูแล เผื่อระวัง และแจ้งเหตุภัย ภาวะวิกฤตต่างๆ ในพื้นที่ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย ส่วนแผนเผชิญเหตุของพม. แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะวิกฤต (เร่งด่วน) ช่วง 2 สัปดาห์แรกหลังเกิดเหตุ ระยะกลาง 2 สัปดาห์ - 3 เดือน และระยะยาว มากกว่า 3 เดือน

4) วงจรชีวิตของภาวะวิกฤต (Crisis Life Cycle) แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการเกิดภาวะวิกฤต ระยะเกิดเหตุการณ์ภาวะวิกฤต และหลังเกิดเหตุการณ์ภาวะวิกฤต

5) บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในภาวะวิกฤต โดยมีการเยี่ยมบ้าน ต้องตามไปให้กำลังใจผู้บาดเจ็บ และญาติ ค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นคำถามหรือข้อสงสัยเพิ่มเติม ประชุมทีมสหวิชาชีพ และติดตามผล ให้กำลังใจให้ผู้บาดเจ็บ และญาติ ผู้ชีวิต ดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุขต่อไป

หน่วยงาน 3 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาปัญหา และเยียวยาความรุนแรงในสังคมไทยมีดังนี้

1. หน่วยงานราชการ ได้แก่

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวกรุงเทพมหานคร กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (กรมสค.) ใน

ส่วนกลาง และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการ
กระทำความรุนแรงในครอบครัวในสำนักงานพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัดใน
76 จังหวัด กระทรวงสาธารณสุข : กรมสุขภาพจิต
กรมการแพทย์ กรมอนามัย กรมสนับสนุนบริการ
สุขภาพ

กระทรวงยุติธรรม : กรมคุ้มครองสิทธิ
และเสรีภาพ สายด่วนยุติธรรม 1111 กด 77 ศาล
เยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชน
และครอบครัวจังหวัด ทั้ง 76 จังหวัด (ส่วนมาตรการ
พิเศษและคุ้มครองสวัสดิภาพ)

กระทรวงมหาดไทย : กรมการปกครอง
กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักงานอัยการสูงสุด : สำนักงาน
คุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่
ประชาชน สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัวใน
ส่วนกลาง และ สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและ
ครอบครัวจังหวัดใน 76 จังหวัด

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ : ศูนย์พึ่งได้
โรงพยาบาลตำรวจ กองบัญชาการตำรวจนครบาล
กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองบังคับการ
ปราบปรามการค้ายมนุษย์ (กก.ปคม.) กองกำกับการ
สวัสดิภาพเด็กและสตรี (กก.ดส.) ตำรวจภูธร ภาค 1
- 9

สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร :
ด้านสวัสดิการสังคม มีกองทุนป้องกันและแก้ไขการ
ใช้ความรุนแรง ในครอบครัว

2. หน่วยงานเอกชน ได้แก่

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยใน
พระบรมราชูปถัมภ์

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระ
อุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี
พระวรราชาทินัดดามาตุ

สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย

ไทยในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบ
รมราชชนนี

สมาคมบัณฑิตทางกฎหมายแห่งประเทศไทย
ไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิผู้หญิง
มูลนิธิเพื่อนหญิง มูลนิธิปวีณา หงสกุล เพื่อเด็กและ
สตรี มูลนิธิศูนย์ฮอตไลน์ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล
มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิส่งเสริมความเสมอ
ภาคทางสังคม

องค์กรสาธารณประโยชน์

องค์การพัฒนาเอกชน (Non-
governmental organization : NGOs)

ธนาคารพาณิชย์

บริษัท ห้าง ร้านต่างๆ

3. หน่วยงานภาคประชาสังคม ได้แก่

องค์กรสวัสดิการชุมชน

เครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน

**บทบาทและการเข้ามามีส่วนร่วมของนักสังคม
สงเคราะห์ในการรับมือสถานการณ์ความรุนแรง
ของสังคมไทย**

ด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้กำหนด
หลักเกณฑ์และมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วย
ความรุนแรงในครอบครัวในขั้นตอนต่างๆ ไว้ ซึ่งทำ
ให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิ
ต่างๆ ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ต้องเข้ามามีบทบาท
และมีส่วนร่วม ดังนี้

1. สิทธิในการได้รับการตรวจรักษาและ
ให้คำปรึกษาผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน
ครอบครัว มีสิทธิขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้ตนได้
เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ และขอรับ
คำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนัก
สังคมสงเคราะห์ รวมทั้งที่พักที่เหมาะสมและ
ปลอดภัย

2. สิทธิในการมีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ตนร้องขอร่วมอยู่ด้วย ในขณะสอบปากคำ เพื่อให้คำปรึกษา

3. การเข้าไปปฏิบัติงานช่วยเหลือของนักสังคมสงเคราะห์กับผู้เสียหาย ผู้ได้รับผลกระทบ หรือผู้ที่สูญเสีย เช่น สามี ภรรยา บุตร บิดามารดา ญาติพี่น้องของผู้บาดเจ็บ หรือเสียชีวิต นักสังคมสงเคราะห์ต้องคำนึงถึงบาดแผลทางใจ (Trauma-Informed Care : TIC) และยึดผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง (Victim centered) โดยบาดแผลทางจิตใจ เป็นสถานการณ์หนึ่งที่ต่อเนื่อง ที่ผู้เสียหายประสบและรับรู้ว่าเป็นอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ ชีวิต และเป็นผลร้ายที่ติดทนต่อการใช้ชีวิตของบุคคลและสุขภาวะทางจิตจากร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตวิญญาณ (มุลนิธิไอเจเอ็ม, 2565, หน้า 9, อ้างถึง SAMHSA, 2014) โดยบาดแผลทางใจนั้น เกิดจากหลัก 3Es อันได้แก่

E1 เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดบาดแผลทางจิตใจ (Event) ประกอบด้วย

ประเภทของบาดแผลทางจิตใจ

1.1 บาดแผลทางใจแบบฉับพลัน เป็นเหตุการณ์ครั้งเดียว

1.2 บาดแผลทางใจแบบเรื้อรัง เป็นเหตุการณ์หลายครั้งสะสมเป็นระยะเวลานาน

1.3 บาดแผลทางใจแบบซ้ำซ้อน เป็นบาดแผลทางจิตใจแบบเรื้อรังก่อนที่มีสาเหตุจากบุคคลที่ผู้เสียหายต้องพึ่งพา เพื่อให้มีความปลอดภัยและมีชีวิตรอด เป็นเหตุการณ์หลายครั้งมาซ้ำแล้วซ้ำ

เหตุการณ์บาดแผลทางจิตใจ มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 ทำให้เหยื่อหมดหนทางโดยการใช้อำลั้งเข้าครอบงำ

1.1.2 อันตรายต่อชีวิตหรือสิทธิความชอบธรรมในร่างกายของตนหรือการเผชิญอย่างใกล้ชิดกับความรุนแรงและการตาย

1.1.3 ทำลายความรู้สึกว่าสามารถกำกับ

ควบคุมเกี่ยวข้อง เชื่อมโยง และมีความหมาย

1.1.4 ทำให้มนุษย์เผชิญกับความรู้สึกหมดหนทางสูญและหวาดกลัวอย่างที่สุด

1.1.5 กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองกับหายนะ ตัวอย่างเหตุการณ์สะเทือนขวัญ ได้แก่ ความรุนแรงทางเพศ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ ด้วยการข่มขืนความรุนแรงทางร่างกาย ถูกทำร้ายร่างกาย ภัยธรรมชาติ เช่น สึนามิ แผ่นดินไหว การสูญเสียอย่างสะเทือนขวัญ อุบัติเหตุร้ายแรง ทางรถยนต์ รถโดยสารสาธารณะ เครื่องบินตก เรือจม โป๊ะล่ม อาชญากรรมรุนแรง เหตุกราดยิง สังหารหมู่ เห็นความรุนแรง การค้ามนุษย์ ความยากจน ยากลำบาก การถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ดูแลคนในครอบครัว

E2 ประสบการณ์บาดแผลทางจิตใจ (Experience) มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

2.1 บาดแผลทางจิตใจเป็นประสบการณ์ที่มีความเฉพาะตนและมีความแตกต่างกัน

2.2 เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดบาดแผลทางจิตใจของบุคคลหนึ่ง อาจไม่ก่อให้เกิดบาดแผลทางจิตใจในอีกบุคคลหนึ่ง

2.3 ประสบการณ์นี้ส่งผลจากปัจจัยหลากหลาย รวมทั้งความเชื่อตามกรอบวัฒนธรรม ความพร้อมของระบบสนับสนุนทางบวก ช้้นการพัฒนาการ และประสบการณ์ทางอารมณ์ระหว่างที่เกิดเหตุการณ์

โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการตอบสนองต่อบาดแผลทางจิตใจ มี 7 ปัจจัย ดังนี้ อายุและชั้นการพัฒนาการ นิสัย ความเชื่อเกี่ยวกับระดับอันตรายที่ประสบระหว่างเหตุการณ์ ประวัติบาดแผลทางจิตใจ ปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดบาดแผลทางจิตใจ อิทธิพลทางวัฒนธรรม มีระบบสนับสนุนที่ดีที่พร้อมจะดูแลและให้กำลังใจ

E3 ผลกระทบของบาดแผลทางใจ (Effect) มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

3.1 สามารถเกิดขึ้นทันทีทันใดหรือเริ่มมีอาการภายหลัง

3.2 ติดทนเป็นระยะเวลานานหรือเป็นช่วงเวลาสั้นๆ

3.3 สามารถกระทบทั้ง พฤติกรรม ความคิด อารมณ์ กาย จิตวิญญาณ

3.4 สามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อพื้นฐาน ที่ผู้เสียหายมีต่ออัตลักษณ์ ต่อโลกทัศน์ และต่อจิตวิญญาณ เช่น ตัวฉันเป็นคนไม่ดี ? ฉันจะสามารถวางใจใครได้อีกไหม ? โลกนี้เป็นที่ปลอดภัยหรือไม่ ?

3.5 การตอบสนองทางการคิดที่มักจะเกิดขึ้น จากการเผชิญความรุนแรงกับช่วงขบปีแรกของวัยเด็กจะลดศักยภาพ IQ ของเด็กได้ถึง 10% เพิ่มความเปราะบางต่อปัญหาการเรียนรู้และพฤติกรรมเมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียน (มุลนิธิโอเจเอ็ม. 2565.หน้า 10-18)

อีกทั้ง ผลกระทบของบาดแผลทางจิตใจ ต่อผู้เสียหาย ประกอบด้วย

ผลกระทบทางร่างกาย : พบรอยขีด กระจกหัก ติดโรคติดต่อ ระบบสืบพันธุ์เสียหาย ตั้งครรภ์ หรือแท้งลูกปวดศีรษะ ปวดเมื่อย มีไข้ เนื่องจากระบบภูมิคุ้มกันอ่อนแอ

ผลกระทบทางอารมณ์ : กลัวผิด โดดเดี่ยว ละอาย บอบช้ำ เศร้าโศก สิ้นหวัง และรู้สึกถูกหักหลัง

ผลกระทบทางจิตใจ : มีภาวะซึมเศร้า รู้สึกอับอาย ภาวะตื่นตระหนก หวาดกลัว สูญเสียการควบคุมอารมณ์เกิดความโกรธ เกลียดตัวเอง

ผลกระทบทางการเงิน : ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไปพบตำรวจ พบแพทย์ พบนักสังคมสงเคราะห์ ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล ทรัพย์สินเสียหาย ต้องออกจากงาน เสี่ยงโอกาสการทำงาน

ผลกระทบต่อผู้เสียหายและครอบครัว : มี

ภาวะความเครียดรุนแรง ครอบครัวแตกแยก ไม่สามารถไปเรียน หรือไปทำงานได้ ต้องย้ายที่อยู่ ถูกเกลียดชัง ได้รับการตราหน้าโดยสังคม สิ้นสุดความสัมพันธ์

ผลกระทบทั่วไป และระยะยาว : บาดแผลทางจิตใจจากการสืบสวนและการดำเนินคดีในชั้นศาล ความเครียดจากการติดต่อตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ และสื่อมวลชน (ลีซา ลีสเตอร์ และดาร์ลีน ปาร์ฮารีโต.2565. หน้า 16 อ้างถึง Surviving Court. 2019. Women's Centre for Change).

ทั้งนี้ นักสังคมสงเคราะห์ต้องสร้างความสามารถในการฟื้นฟู และการดูแลตนเอง ภายหลังสภาพจิตใจของผู้เสียหายเริ่มดีขึ้นแล้ว ผ่านระยะเวลาการพูดคุย การสนทนา รับฟังอย่างตั้งใจ การบำบัด ฟื้นฟู ทั้งผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทั้งรายบุคคล ครอบครัว และรายกลุ่ม

มรรควิธี เพื่อควบคุม และลดสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย

แนวทางที่เป็นข้อเสนอในการควบคุมและลดสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย มี 13 ประการ ดังนี้

1. พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และจริงจัง โดยกฎหมายได้กำหนดสิทธิในการขอให้เจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการบรรเทาทุกข์ เบื้องต้นเป็นการชั่วคราว เพื่อใช้กับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

- การให้ผู้กระทำรุนแรงในครอบครัว ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควร แก่ฐานะ สำหรับทรัพย์สินที่เสียหาย/รายได้ที่สูญเสีย/ค่ารักษาพยาบาล/ค่าหาที่พักอาศัยใหม่

- การออกคำสั่งห้ามกระทำความรุนแรง ในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้า

ใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว

- การกำหนดวิธีการดูแลบุตร
- ได้รับความคุ้มครองมิให้ผู้ใดเผยแพร่ภาพหรือรายละเอียดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวที่ได้มีการร้องทุกข์ตามกฎหมายแล้ว ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

- สิทธิในการยอมความ หากผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะยอมความไม่เอาผิดต่อผู้กระทำผิดสามารถดำเนินการได้ ถ้ามีเหตุการณ์ หรือผู้กระทำผิด มีพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และมีการปฏิบัติตามสัญญายอมความ

- สิทธิในการยื่นอุทธรณ์คำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเพื่อให้ทบทวนคำสั่งที่เกี่ยวกับการกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ได้ภายใน 30 วันนับแต่ทราบคำสั่ง แม้ว่าบทลงโทษของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 โดยผู้กระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 4 และหากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 3,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 10 วรรค 5 จะเป็นอัตราโทษสถานเบา และเป็นความผิดอันยอมความได้ เนื่องจากคำนึงถึงความสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยคำนึงถึงหลักการ คือ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง การสงวนและคุ้มครองสถานภาพการสมรสของสามีภรรยา หากไม่อาจรรักษสถานภาพของ

การสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปได้อย่างเป็นธรรม และเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึง สวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่ต้องรับผิชอบ ในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์ พร้อมกับมีมาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเอง และกับบุตร

2. แก้ไขกฎหมายควบคุมอาวุธปืน และวัตถุระเบิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2590 และคู่มือปฏิบัติงาน พ.ศ.2555 เล่มที่ 1 พระราชบัญญัติกเว้นความผิดทางอาญาให้แก่ผู้นำอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิด ให้มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย และสังคมโลกอยู่เสมอ โดยมีกฎหมายฉบับแก้ไขปรับปรุงอย่างน้อยทุกๆ 5 ปี

3. ผู้ที่ครอบครองอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และสิ่งเทียมอาวุธปืน ต้องไปตรวจสุขภาพจิต และผ่านการประเมินจากโรงพยาบาลเฉพาะทางด้านจิตเวช และโรงพยาบาลต้องออกใบรับรองว่ามีสุขภาพจิตอยู่ในเกณฑ์ปกติ เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการขอต่อใบอนุญาตครอบครองอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และสิ่งเทียมอาวุธปืนกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ใบอนุญาตนี้มีอายุ 1 ปี ถ้าหมดอายุแล้วต้องดำเนินการต่ออายุใหม่

4. จัดทีมงานอาสาสมัคร เช่น ตำรวจบ้าน ผู้นำท้องที่ที่มีความสำคัญ และเพิ่มบทบาทของชุดชมรมชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน คือ ประชาชนหรือราษฎรอาสาสมัครในพื้นที่ที่ผ่านการฝึกอบรมและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านจากวิทยาการของสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ โดยได้รับการ

แต่งตั้งจากนายอำเภอ ให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน และให้เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ให้ได้รับค่าตอบแทน และมีสวัสดิการที่ดีเหมือนอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรืออสม.

5. สำรวจกลุ่มเสี่ยงที่อาจจะก่อความรุนแรง ขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มผู้มีประวัติเสพยาเสพติด กลุ่มบุคคลที่เพิ่งจะพ้นโทษ ออกจากเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน

6. ให้อาสาสมัครรักษาดินแดน หรือ อส. กองอาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ให้มาปฏิบัติหน้าที่ดูแลในสถานที่ที่เป็นจุดเปราะบาง หรือจุดหล่อแหลมเสี่ยงต่อการก่อเหตุร้าย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบล โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด

7. วันที่ 25 พฤศจิกายนของทุกปี องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ประกาศให้เป็น “วันยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรีสากล” (International Day for the Elimination of Violence against Women) สำหรับประเทศไทย คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เห็นชอบกำหนดให้เดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นเดือนรณรงค์ยุติ ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โดยมีการติดสัญลักษณ์ริบบิ้นสีขาวยที่ ปกเสื้อ หมายถึง การยอมรับว่าจะไม่ทำร้าย หรือนิ่งเฉยต่อการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ในทุกรูปแบบ มีการเดินรณรงค์ให้ครอบครัว และสังคม มีการสื่อสารเชิงบวกเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ให้ตระหนักและร่วมกันป้องกันปัญหาความรุนแรงที่จะเกิดต่อเด็กและสตรีในครอบครัว ซึ่งจะเป็นการดีหากรัฐบาลประกาศเป็นวาระแห่งชาติ (National agenda) ว่าจะต้องต้านความรุนแรงในทุกรูปแบบ

แล้วมีการจัดทำแผนปฏิบัติการว่าด้วยกลไกต่อต้านความรุนแรงระดับชาติ การบริหารจัดการคดี และการช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายที่ถูกกระทำจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ออกมาเป็นรูปธรรมแล้วนำไปสู่การปฏิบัติและขยายผลทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ไม่แต่เฉพาะเดือนพฤศจิกายน หากเป็นไปได้ควรจัดแคมเปญวันตามโครงการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านความรุนแรงเป็นแบบแพคเกจตามปฏิทินเป็นประจำทุกเดือน โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ ลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน จัดในรูปแบบกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR)

8. ขอความร่วมมือกับสื่อมวลชนทุกแขนง และสื่อโซเชียลมีเดีย ลดการนำเสนอข่าวความรุนแรงซ้ำ หรือถี่มากเกินไป หาแง่มุมข่าวน่าอินดี ข่าวที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ และนำเสนอข่าวในเชิงสร้างสรรค์ ไม่ยึดติดกับความนิยม (Rating) ของผู้รับชม ณ ช่วงเวลาหนึ่งจนมากเกินไป

9. ส่งเสริม และสนับสนุน แนวคิด “บวร” บ้าน สถาบันครอบครัว วัด หรือโบสถ์คริสต์ หรือ มัสยิดและโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย โรงเรียนปอเนาะ (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม) ให้เข้ามามีบทบาท อบรมสั่งสอน และขัดเกลาจิตใจมากกว่าเดิม

10. เผยแพร่ความรู้กฎหมายในรูปของสื่อออนไลน์ หรือคลิปวิดีโอ การ์ตูน ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปชมแล้วเกิดการรับรู้ ตระหนัก และเข้าใจง่าย ซึ่งนอกจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 แล้ว ยังมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายฉบับใหม่ ที่ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว โดยมุ่งเน้นมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ยังคงบัญญัติเรื่องความรุนแรง

ในครอบครัว แต่ขยายลักษณะความผิดอาญาที่บุคคลในครอบครัวกระทำต่อกันให้กว้างขึ้น คือนอกจากคุ้มครองอันตรายที่เกิดจากการกระทำใดที่บุคคล ในครอบครัวได้กระทำต่อกันทางร่างกายจิตใจ สุขภาพแล้ว ยังครอบคลุมไปถึงอันตรายที่เกิดแก่ชีวิต เสรีภาพ หรือชื่อเสียงของบุคคลในครอบครัวด้วย

11. ต้องสร้างและพัฒนาโครงข่ายการคุ้มครองรองรับทางสังคม หรือระบบตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ให้มากกว่าเดิม เป็นระบบการจัดบริการเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ยากจน คนด้อยโอกาส ผู้ได้รับการเสี่ยงภัยต่างๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง โดยได้รับสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป มีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมแก่

ประชาชน เพื่อบรรเทาภาวะวิกฤตต่างๆ อาทิ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการค้ามนุษย์และการบังคับใช้แรงงาน

12. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และทุกภาคส่วน เข้ามามีบทบาทต่อด้านความรุนแรงในที่ทำงาน สถานศึกษา หมู่บ้าน และสังคมไทย

13. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและสถานที่ประกอบการ ติดตั้งกล้องวงจรปิด (Closed-circuit television : CCTV) ทุกแห่ง ทั้งพื้นที่สาธารณะ หน่วยงาน ที่ทำงาน หมู่บ้านและชุมชน รวมถึงที่บ้านด้วย เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรง/ผู้ก่อเหตุ ซึ่งถูกชี้ผิดจากภาพและพฤติการณ์

บรรณานุกรม

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ : ราไทยเพลส.
- กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (มปป). *นิยามและประเภทครอบครัว*. แผ่นพับ. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว.
- กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *สิทธิและสวัสดิการ สำหรับบุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ราไทยเพลส.
- กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (มปป). *สร้างสังคมดี คนมีคุณภาพ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. แผ่นพับ. กรุงเทพฯ : กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์.
- กองแผนงานอาชาญากรรม สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). *คู่มือประชาชน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ.
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2562). 2P2R แผนป้องกัน-เตรียมพร้อม-รับมือ-ฟื้นฟู อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ. <https://www.egat.co.th/egattoday/index.php>
- ปรีชวัน จันทรศิริ. (2557, 8 กรกฎาคม). *ความสำคัญของการประเมินครอบครัวในการดูแลช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมและทอดทิ้ง* [เอกสารนำเสนอ]. การฝึกอบรมผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาวิชาอื่นที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อให้ได้เข้าสู่งานรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของนักสังคมสงเคราะห์ (มสค.) เพื่อให้มีคุณสมบัติ

- เป็นสมาชิกสามัญ ของสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ตามมาตรา 10 (2) ของพระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ฯ
- มูลนิธิไอเจเอ็ม. (2565). การปฏิบัติต่อผู้เสียหายโดยคำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ (Trauma-Informer Care). เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการปฏิบัติต่อผู้เสียหายโดยคำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ ผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์ (Trauma-Informed Care E-learning Platform)
- ลีซา ลีสเตอร์ และดาร์ลีน ปาร์ฮาร์โต (2565). ประสบการณ์การใช้รายงานบาดแผลทางจิตใจ (Victim Impact Statement : VIS) ของออสเตรเลีย และประเทศอาเซียนบางประเทศ. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องแนวปฏิบัติในช่วงระยะเวลาฟื้นฟูจิตใจภายใต้กลไกการส่งต่อแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 20 – 21 ตุลาคม 2565. อาเซียนแอท.
- วิกิพีเดีย. (2563). เหตุกราดยิงที่จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2563. <https://th.m.wikipedai.org>
- วิกิพีเดีย. (2565). เหตุกราดยิงที่จังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ.2565 <https://th.m.wikipedai.org>
- สมาคมบัณฑิตทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (มปป). กฎหมายครอบครัวและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัว. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ 39.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th>
- แรมรุ้ง วรวัช. (2565, 31 ตุลาคม). สังคมสงเคราะห์กับการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย [การอภิปราย นำเสนอ]. การประชุมวิชาการโครงการพัฒนาสมรรถนะนักสังคมสงเคราะห์เนื่องในวันสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ปี 2565: เรื่อง สังคมสงเคราะห์กับการรับมือสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.

การสร้างโอกาสเข้าถึงอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19:
กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครัวเรือนชุมชนเกาะบางผาด
ต.ศิระชะจะเข้ใหญ่ อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ

นวลใจ วัฒนกุล¹ยุพเรศ พรประดิษฐ์²Received 17th December, 2022Revised 22nd December, 2022Accepted 28th December, 2022**บทคัดย่อ**

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทเรียนการบรรลุผลลัพธ์การบริหารโครงการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครัวเรือนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะบางผาด หมู่ 6 ต.ศิระชะจะเข้ใหญ่ อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ปี พ.ศ. 2563-2564 โครงการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2564 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและบริโภคผักที่ปลูกในครัวเรือน การดำเนินงานเป็นแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ดำเนินการ ติดตามและประเมินผล การเก็บข้อมูลเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและใช้กระบวนการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา (Action Research Evaluation : ARE) โดยที่เลี้ยงวิชาการในระดับชุมชน 3 ครั้ง และระดับจังหวัด 2 ครั้ง ผลการดำเนินงานพบว่า ชุมชนบางผาดมีความเข้มแข็งในการส่งเสริมสุขภาวะในชุมชน โดยมีคณะกรรมการระดับชุมชนสามารถขับเคลื่อนการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสมาชิกในชุมชนขาดรายได้ไม่มีความมั่นคงทางอาหารเพราะถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ต่อเนื่องมา 2 ปี ได้มีความมั่นคงทางอาหารของสมาชิกในชุมชนจำนวน 94 ครัวเรือน จาก 100 ครัวเรือนในชุมชน เกิดนวัตกรรมสร้างเสริมสุขภาพ คือ การจัดการความคิดเรื่องรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันในสภาวะยากลำบาก คณะกรรมการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง กล่าวหาญ เข้มแข็งอดทน ขับเคลื่อนกิจกรรมจนเกิดการสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงอาหารปลอดภัยและมีความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต หลังจากนั้นชุมชนได้รับเลือกให้เป็นหมู่บ้านศีล 5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความรักสามัคคี มีความสงบสุข รวมถึงได้เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายระดับอำเภอเป็น “กลุ่มรักษ์บางเสาธง” ซึ่งเกิดจากอุดมการณ์ที่จะช่วยเหลือครอบครัวเปราะบางในชุมชน แล้วเกิดกองทุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากการประกอบการเพื่อสังคมจากผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกนั้น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้ผู้นำหลักในชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับการทำงานของกลุ่มปลูกผักปลอดสารมากขึ้น ปัจจุบันดังกล่าว มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท, การปลูกผักปลอดสารพิษ, ความมั่นคงทางอาหาร, แกนนำชุมชน

¹ อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

² เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Opportunity creation for food accessibility during COVID-19 Pandemic : Case study for Household's organic vegetable production and consumption Promotion Project in Goh-bang-fad community Sisa Chorake yai Sub-district, Bang saothong district, Samutparkarn province

Nuanyai Wattanakoon
Yupares Pornpadit

Abstract

This article's objective is to demonstrate achievement of managing for household's organic vegetable production and consumption promotion project by cooperating of local community in moo 6, Sisa Chorake Yai sub district, Bang saothong district, Samutparkarn province. Which is semi-urban and semi-rural area in Samutparkarn province under the COVID-19 pandemic during 2020 – 2021 (B.E 2563 – 2564). This program was conducted in 2021, the objective is to encourage cropping organic vegetable and consuming within household. The local community had been cooperated in this program from problem analysis, planning, action until following up and result evaluation. The data was collected by participation observation. Data was collected and evaluated by using Action Research Evaluation: ARE by academic mentors in community level for 3 times and province level for 2 times. From the result, Goh-bang-fad community have strength in health promotion. They have community committees those can drive organic vegetable production and consumption encouragement within household. Which successfully solve insufficient income problem and food instability from lay-off during COVID-19 pandemic that was continually occur among their community. The community gain 94 food security households from 100 households. The health promotion innovation created in this program is the wisdom management to help each other during tough situation. Community committees have vision for changes, courage and they're strong to drive activities which create opportunities for people to access safe food and food security during the crisis. Accordingly, this community certified as 5 precept village by province level committees which show harmony and peace. Including gathering as a network in district level as "Rak Bang saothong group" bounded by the ideology of helping vulnerable families in the community and conducting fund for vulnerable families from social enterprise and harvested goods. As a result, village chief the member of subdistrict administrative organization recognizes actions of organic vegetable cropping group. Which is the big part for community for sustainability development.

Keywords : Social work, Violent situations, Thai society

บทนำ

สถานการณ์ของปัญหาของชุมชนเกาะบางผาด

ชุมชนเกาะบางผาด เป็นชุมชนย่อยของหมู่ 6 ตำบลศรีษะจรูญใหญ่ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่จำนวน 100 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากรทั้งสิ้นจำนวน 500 คน เป็นชุมชนแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนอาศัยอยู่ในที่ดินของตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยเดิมทีในอดีตคนในชุมชนประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรในพื้นที่ของตนเอง ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในพื้นที่ ประชาชนในชุมชนได้สูญเสียการเป็นเจ้าของที่ดินให้กับกลุ่มผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมและบริการ และประชากรวัยแรงงานได้เปลี่ยนอาชีพไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการมากขึ้น

ปี พ.ศ. 2563-2564 ชุมชนเกาะบางผาดได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เช่นเดียวกับกับชุมชนอื่น ๆ คือมีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นทุกวัน ซึ่งทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ยากลำบากจากการติดเชื้อ COVID-19 และขาดรายได้เพราะโรงงานหรือกิจการต่างๆ ได้มีการเลิกจ้าง ซึ่งคนในชุมชนแห่งนี้ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก เพราะแรงงานส่วนใหญ่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ เป็นกลุ่มแรงงานที่มีอายุมาก 50 ปี ขึ้นไป ซึ่งด้วยเรื่องของอายุทำให้ยากที่จะมีบริษัท หรือกิจการได้รับกลับเข้าทำงาน ทำให้คนในชุมชนนี้ตกงานจำนวนมาก ขาดรายได้ภายในครัวเรือน บางครัวเรือนจะมีสมาชิกเป็นเสาหลักทำงานมีรายหาล้างครอบครัวเพียงคนเดียว เมื่อคนที่เป็นเสาหลักของครอบครัวตกงานจึงส่งผลให้รายได้ภายในครัวเรือนไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอาหารไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือนได้เกิดขึ้นในชุมชน ถึงแม้ว่าในชุมชนจะมีการระดมความช่วยเหลือให้มีการทำอาหารหรือข้าวกล่อง

นำมาบริจาคในชุมชน แต่เป็นเพียงการบรรเทาความยากลำบาก ยังไม่สามารถช่วยให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้

ในชุมชนมีการใช้สารเคมีในการปลูกผัก/การบริโภคผักที่มีสารเคมีตกค้างในชุมชน และจากการสังเกตคนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ซื้อผักตามท้องตลาดมีปรุงอาหารบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเป็นผักที่ไม่ทราบแหล่งผลิตและมีสารเคมีตกค้างมารับประทาน ส่งผลให้คนในชุมชนประสบโรคภัยไข้เจ็บ เช่น ป่วยเป็นโรคมะเร็ง ร่างกายไม่แข็งแรงมากนัก มีการเจ็บป่วยบ่อยครั้ง มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง เป็น สถานการณ์สุขภาพดังกล่าว ได้ส่งผลให้ครอบครัวประสบภาวะหนี้สินเพิ่มมากขึ้น มีน้อยครอบครัวที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพและขาดแคลนรายได้ด้วยการปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน เพราะวิถีชีวิตได้เปลี่ยนไปพึ่งพิงระบบอาหารจากตลาดแทนการผลิตในครัวเรือนมานาน ประกอบกับการขาดความรู้และหมดกำลังใจในการปลูกผักปลอดสารเพราะต้องใช้เวลาและความเพียรเป็นอย่างมากในระยะเริ่มต้น สำหรับการเรียนรู้เรื่องของการปลูกผักปลอดสาร เพราะมีบางรายมีความสนใจที่จะทำการปลูกผักด้วยตนเองแล้วได้ลงมือปฏิบัติตามความรู้ความเข้าใจของตนเอง เมื่อไม่สำเร็จก็เกิดอาการท้อ ไม่อยากที่จะนำเงินของตนเองมาลงทุนกับการปลูกผักปลอดสาร มีการมองว่าทำไปก็มีแต่เสีย เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลา เอาเงินส่วนนั้นไปซื้อผักตามตลาดที่สวยๆ งามๆ มันคุ้มกว่า ซึ่งหลายคนก็ยังไม่ได้ตระหนักว่าพืชผักสวยงามที่ซื้อมารับประทานมีสารเคมีตกค้าง มีผลเสียต่อสุขภาพและมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง ประกอบกับการขาดหน่วยงานหรือกลุ่มองค์กรเข้ามาส่งเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการปลูกผักปลอดสารและการจัดการพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อการเพาะปลูก ปัญหาคุณภาพดิน และการขาดการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

เป็นอยู่ โดยรวมกับเพื่อนแกนนำในชุมชนก่อตั้งกลุ่ม
 ปลุกผักปลอดสารให้เป็นกลไกส่งเสริมการผลิตและ
 บริโภคผักปลอดสาร แกนนำและกลไกที่เกิดขึ้นใน
 ชุมชนนี้เป็นการริเริ่มการทำงานของนางปริญญญา
 และเพื่อนเป็นครั้งแรกภายใต้สถานการณ์การแพร่
 ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ได้เดินสำรวจ
 สถานการณ์การปลูกผักสวนครัวเรือนกับแกนนำให้
 กำลังใจแก่ผู้เดือดร้อน และเสริมพลังให้ครัวเรือน
 กล้าเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักเพื่อแก้ไขปัญหา
 และผลิตอาหารเพื่อการบริโภคด้วยตนเอง เพราะ
 ชุมชนขาดโอกาสเข้าถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
 เพราะที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหาร
 ส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญ
 ในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อ
 แก้ไขปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง นางปริญญญา ได้
 สังเกตและเรียนรู้วิถีชีวิตของพี่สะใภ้ของสามี คือนาง
 ทองใบ คุ่มฤทธิ์ ได้เรียนรู้และลงมือทำการปลูกผัก
 ปลอดสารเพื่อดูแลสุขภาพของสามีที่ป่วยเป็นมะเร็ง
 ได้ผลในเชิงการรักษาสุขภาพเพราะมีผักปลอดสาร
 มาทำอาหารให้สามีกินเพื่อดูแลสุขภาพ แม้ว่าจะมี
 พื้นที่จำกัดก็สามารถทำการเพาะปลูกมีผลผลิตได้
 บริโภคในครัวเรือนและมีเหลือได้แบ่งปันเพื่อนบ้าน
 และขาย ขณะเดียวกันในชุมชนมีปราชญ์ด้าน
 เกษตร คือ นายสุนทร จันทร์หอม การทำการปลูก
 ผักปลอดสารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนนั้นมีความ
 เป็นไปได้สูงที่จะช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้าน การ
 รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการกลุ่มปลูกผักปลอดสาร
 ชุมชนเกาะบางผาด เป็นกลุ่มแรกของชุมชน
 คณะกรรมการกลุ่มปลูกผักปลอดสารมีจำนวน 6 คน
 ประกอบด้วย อสม. ภูมิปัญญาเกษตร ผู้ใหญ่บ้าน
 ริเริ่มโครงการจากการวิเคราะห์ต้นไม้ปัญหาเพื่อ
 พัฒนาโครงการ สำรวจสถานการณ์ปลูกผักในชุมชน
 วางแผนการดำเนินการส่งเสริมการปลูกผัก กำหนด
 กติการ่วมกัน คือ ปลูกผักปลอดสารเพื่อบริโภคใน
 ครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 5 ชนิด เข้าร่วมกิจกรรม

การดำเนินงานส่งเสริมการผลิตและบริโภค
ผักปลอดสารในครัวเรือนของชุมชนเกาะบางผาดใน
ระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา มีผลลัพธ์ ดังนี้

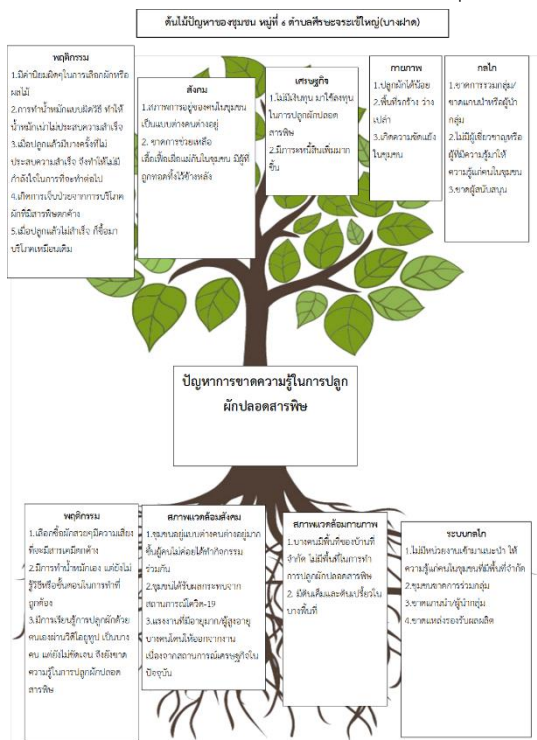
1. เกิดแกนนำและคณะกรรมการการกลุ่มส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดภัยในครัวเรือน นางปริญญญา คุ่มฤทธิ์ อสม.ในชุมชนเกาะบางผาด เป็นผู้มีความตื่นตัวที่จะช่วยแก้ปัญหาของประชาชน ในหมู่บ้านที่ประสบปัญหาสุขภาพและชีวิตความ

อบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนที่จัดโดย คณะกรรมการกลุ่ม

คณะกรรมการสามารถดำเนินได้ภายใต้ ภาวะยากลำบากเพราะช่วงดำเนินโครงการเป็น ระยะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 รอบ 2 คณะกรรมการกลุ่มเริ่มเรียนรู้การทำงานตั้งแต่การ วิเคราะห์ต้นไม้ปัญหา วางแผนงานโครงการตาม กรอบของ สสส. รณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักปลอด สารภายใต้การให้คำปรึกษาของพี่เลี้ยงและหน่วย จัดการร่วม ต้นไม้ปัญหาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ดี ระหว่างกรรมการในการวางแผนการแก้ปัญหาใน ชุมชน เพราะก่อนที่จะมีภาวะวิกฤตนี้ชุมชนไม่ได้ใส่ใจ ทรัพยากรแหล่งอาหารรอบบ้านมากนัก เพราะแต่ ละบ้านพอมีเงินจับจ่ายซื้อหาได้สะดวก

แกนนำชุมชนได้นำผลการวิเคราะห์ต้นไม้อ ปัญหามาทำความเข้าใจกับกรรมการและสมาชิก และนำมาเป็นแนวทางฟื้นฟูวิถีชีวิตการปลูกผักสวน ครีวในบริเวณรอบ ๆ บ้านและที่ว่างเปล่าในชุมชน

การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ คณะกรรมการแบ่งงานกันรับผิดชอบในการส่งเสริม สมาชิกในชุมชนปลูกผักด้วยการให้แกนนำแต่ละคน ดูแลติดตามสมาชิก แกนนำ 1 คน ต่อสมาชิก 10 – 13 คน หลังจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการปลูก และบริโภคผักปลอดสารแล้วแกนนำได้ติดตามไปดู การปลูกและบริโภคจริงของสมาชิกที่ตนดูแล ใน ส่วนนี้กรรมการได้ดำเนินการปลูกผักปลอดสารเป็น ต้นแบบให้แก่สมาชิก ที่สำคัญด้วยสถานการณ์การ แพร่ระบาดของโควิด 19 กรรมการได้ใช้ชีวิตประจำวัน ตามบ้าน หากมีพืชผักที่ปลูกไว้เสียหายก็จะมีการ แบ่งปันต้นกล้า เพื่อส่งเสริมการปลูกทดแทนต้นที่ ตาย

ผลการดำเนินงานโครงการนี้ต่อคณะกรรมการ กลุ่มปลูกผักปลอดสารมีความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่

1) แกนนำและคณะกรรมการกลุ่มปลูกผัก ปลอดสาร มีสมรรถนะในการบริหารโครงการโดย การมีส่วนร่วมของชุมชนแม้ว่าการรวมกลุ่ม ขับเคลื่อนงานในชุมชนโครงการนี้เป็นโครงการแรก แต่สามารถวางแผนโครงการ ดำเนินการ ติดตาม และประเมินผลกิจกรรมโครงการได้ ในขณะที่ ประสบปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และชุมชนเป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีพื้นที่ในการ เพาะปลูกน้อย อีกทั้งยังประสบปัญหากับน้ำท่วมใน บางครั้ง คณะกรรมการจึงได้ช่วยกันหาวิธีการ เพาะปลูกเพื่อให้ได้ผักที่ปลอดสารบริโภคใน ครีวเรือน โดยการเสนอแนะครีวเรือนให้มีการปลูก ใส่กระถางห้อย หรือจะบอกน้ำห้อยบริเวณรั้วบ้าน หรือปลูกตามระเบียงบ้าน และยังมีกรรมการรณรงค์ ส่งเสริมให้ชุมชนปลูกผักเพื่อส่งเสริมให้มีรายได้ และ ยังสามารถนำผักไปปรุงอาหารรับประทานภายใน ครีวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครีวเรือน รวมทั้งยังทำ ให้เห็นถึงความมีน้ำใจของชุมชน มีการแบ่งปันและ แลกเปลี่ยนผักกันระหว่างครีวเรือนที่อยู่ใกล้เคียงกัน

2) แกนนำสามารถระดมพลังภูมิปัญญา ปรากฏทางการเกษตร ซึ่งเดิมต่างคนต่างอยู่หันมา เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มปลูกผัก ที่สำคัญ สามารถกระตุ้นให้ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาสนับสนุนการ รวมกลุ่มในชุมชนได้

3) แกนนำชุมชนได้ส่งเสริมให้มีความ สามัคคี ช่วยเหลือกันภายในชุมชนเมื่อมีภาวะวิกฤต จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19

2. การสร้างโอกาสเข้าถึงอาหารในภาวะ วิกฤตการแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19
ความสำเร็จของโครงการนี้คือมีผู้ได้รับประโยชน์ จำนวน 94 คน ดังนี้

1) **ครัวเรือนได้มีกิจกรรมปลูกผักทำช่วงที่ ทุกคนต้องอยู่ที่บ้านเพราะไม่ได้ออกไปทำงาน** ทำให้ผ่อนคลายความเครียดและป้องกันการเกิด ความขัดแย้งในครอบครัว และที่สำคัญผู้สูงอายุจะ ให้ เวลาต่อกิจกรรมปลูกและดูแลผักเป็นอย่างดี ครัวเรือนเริ่มปลูกผักจริงจังตั้งแต่เดือนกันยายน

2) **ครัวเรือนเข้าถึงอาหารปลอดภัยและมีความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 อย่างหนักในชุมชน ระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2564 เป็นช่วงที่ ผลผลิตผักระยะแรก สามารถเก็บบริโภคใน ครัวเรือนได้ส่งผลให้เป็นการช่วยให้ครัวเรือน เข้าถึงอาหารปลอดภัยและมีความมั่นคงทาง อาหาร** ซึ่งช่วงนี้เป็นช่วงที่ผักแพงและมีจำหน่าย น้อยในท้องตลาด การเปลี่ยนแปลงที่สนับสนุน ความสำเร็จนี้เพราะเดิมพฤติกรรม การเข้าถึงผักของ คนในชุมชนจะซื้อหาในตลาด เพราะมีรายได้มีงาน ทำยังมีกำลังซื้อผักตามท้องตลาดมาบริโภค และมีการเพาะปลูกในชุมชนอยู่บ้างแต่มีจำนวนไม่มาก ชนิดและมีการใช้สารเคมี จากแกนนำชุมชนบางผาด ทำการสำรวจข้อมูลของคนในชุมชน ก่อนเริ่มดำเนิน โครงการได้มีการสำรวจครัวเรือน 74 ครัว โดยมีการ ปลูกอยู่แล้ว 45 ครัวเรือน และไม่มีการปลูก 29

ครัวเรือน ซึ่งมีครัวเรือนที่มีการปลูกผักโดยใช้ สารเคมี 36 ครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่ที่มีการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง และมีค่าใช้จ่ายในการซื้อผักต่อครัวเรือน 500 บาท/ครัวเรือน/สัปดาห์ และเมื่อสิ้นสุด โครงการครัวเรือน จำนวน 74 ครัวเรือน มีการปลูก ผักโดยไม่ใช้สารเคมีใดๆ โดยส่วนใหญ่ได้มีการปลูก จำนวนพืชผักเพิ่มขึ้น มีพืชผักที่หลากหลายเพื่อการ บริโภคในครัวเรือน เช่น พริก ผักกาดขาว มะเขือเทศ กวางตุ้ง คะน้า ข่า ตะไคร้ กะเพรา ชะอม ผักขึ้นฉ่าย ต้นหอม ผักชี ถั่วฝักยาว ถั่วพู แตงกวา มะละ ฟัก เป็นต้น นอกจากนี้บ้านที่ยังพอมีพื้นที่อยู่ บ้างได้ปรับปรุงดินกล้วย มะรุม ยอ มะม่วงมะพร้าว มีจำนวน 60 ครัวเรือน ที่มีการปลูกต่อเนื่อง และมี ค่าใช้จ่ายในการซื้อผักลดลงจำนวน 200 บาท/ ครัวเรือน/สัปดาห์ และมีบางครัวเรือนสามารถมี ผลผลิตออกมาจำหน่ายได้

3. เกิดสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม กระบวนการ ส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดภัย เป็นการ สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วย การพัฒนาคุณภาพดินจากการทำปุ๋ยหมักชีวภาพซึ่ง เป็นการใช้เศษอาหารและวัสดุเหลือใช้จากการทำ การเกษตรมาทำปุ๋ย ลดการใช้สารเคมีในกิจกรรม การเกษตรและอื่น ๆ เป็นการริเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ และยังคงดำเนินการต่อเนื่อง เป็นการช่วยให้ลดการ ปล่อยสารพิษทางการเกษตรลงสู่แม่น้ำลำคลองได้

4. เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายกลุ่มปลูก ผักปลอดภัยระดับอำเภอ โดยการรวมตัวกันของ กลุ่มส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดภัยที่ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สสส.ใน ปีงบประมาณ 2564 จำนวน 3 ชุมชน จาก 3 ตำบล ในอำเภอบางเสาธง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผลิตและ บริโภคผักปลอดภัย หมู่ 5 ชุมชนคลองจระเข้น้อย ตำบลศิระชะจะระเข้น้อย 2) กลุ่มผลิตและบริโภคผัก ปลอดภัย หมู่ 6 ชุมชนเกาะบางผาด ตำบลศิระชะ จะระเข้ใหญ่ และ 3) กลุ่มผลิตและบริโภคผักปลอดภัย

สาร หมู่ 11 ชุมชนคลองบางกระเทียมบน ตำบลบางเสาธง โดยพื้นฐานความคิดของกลุ่มชุมชนศีรษะจรเข้น้อย และชุมชนคลองบางกระเทียมบน เห็นว่าชุมชนเกาะบางฝาด เป็นชุมชนที่ไม่มีผู้นำที่เป็นทางการ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาส่งเสริมการพัฒนาในชุมชนมาก่อน แขนงนำทั้ง 2 ชุมชนนี้จึงเข้ามาร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการขับเคลื่อนงานของคณะกรรมการกลุ่มของชุมชนเกาะบางฝาด ด้วยการเข้าร่วมประชุม อบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยชุมชนคลองจรเข้น้อยเป็นศูนย์กลางและสถานที่ของการประชุมพบปะกัน และหมุนเวียนไปร่วมกิจกรรมกันทั้ง 3 ชุมชน บูรณาการกับการสื่อสารกันสม่ำเสมอผ่านระบบ line กลุ่ม ผลการดำเนินงานทำให้แกนนำของชุมชนเกาะบางฝาดมีกำลังใจมุ่งมั่นส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มของตนปลูกผักปลอดสารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนประสบความสำเร็จ และความสำเร็จมีลักษณะเด่นกว่า 2 ชุมชนนั้น คือ ชุมชนเกาะบางฝาดสามารถระดมสมาชิกปลูกผักและปฏิบัติจริงได้มากกว่า

5. เกิดการพัฒนาต่อยอดกระบวนการแก้ไขและพัฒนาชุมชนดำเนินกิจกรรมประกอบการเพื่อสังคม

ด้วยภาวะยากลำบากของประชาชนในชุมชนเกาะบางฝาดในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มีประชากรกลุ่มเปราะบาง คือ ผู้สูงอายุติดบ้าน และติดเตียงในชุมชนจำนวน 7 ราย อยู่ในความดูแลลูกหลานและบางรายลูกทำงานแต่มีรายได้น้อย เครือข่ายกลุ่มปลูกผักปลอดสารจึงรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือผู้สูงอายุ 7 รายนี้ ด้วยการจัดทำกิจกรรมการประกอบการเพื่อสังคม โดยเริ่มจาก ในชุมชนมีครัวเรือนที่ทำปลาร้าเดิมซึ่งก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 พอขายได้ แต่ระหว่างที่ดำเนินโครงการปลูกผักปลอดสารนี้ไม่สามารถขายได้ ทางกลุ่มจึงเลือกนำปลาร้า

มาแปรรูปเป็นปลาร้าทอด และน้ำพริกเพื่อจำหน่ายให้ลูกค้า เมื่อทดลองทำก็พอขายได้แต่มีข้อจำกัดด้านการตลาดเพราะสถานการณ์ COVID-19 ยังแพร่ระบาดอยู่ จึงเป็นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปปลาร้าและผักแบบปากต่อปาก และต่อยอดเป็นหาผลิตภัณฑ์ของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน มาจำหน่ายเพื่อนำผลกำไรแบ่งมาช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชนและประสานความร่วมมือกับชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่อำเภอบางเสาธง และองค์กรภาคีต่างๆ รวมตัวกันดำเนินการประกอบการเพื่อสังคม ขยายกลุ่มเปราะบางให้ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางเสาธง และจัดตั้งกลุ่มระดับอำเภอเรียกว่า “กลุ่มรักษ์บางเสาธง” ณ ปัจจุบันเดือนกันยายน 2565 กลุ่มรักษ์บางเสาธงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาสวัดศรีวารีน้อยให้กลุ่มนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายที่ตลาดชุมชนวัดศรีวารีน้อยทุกวันเสาร์และอาทิตย์ ขณะนี้กลุ่มมีผลกำไรปันผลมาเข้ากองทุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจำนวน 10,500 บาท ให้ความช่วยเหลือด้วยการซื้อวัสดุอุปกรณ์จำเป็นสำหรับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ ยาสวนอุจระ ข้าวสารอาหารแห้งไปแล้วจำนวน 3,000 บาท ช่วยกลุ่มเปราะบางไปแล้ว 21 คน ทั้งนี้บางคนไม่ได้ช่วยด้วยวัสดุสิ่งของ แต่ดำเนินการด้วยการเยี่ยมบ้าน ส่งเสริมอาชีพปลูกผักปลอดสาร การมอบผลผลิตผักปลอดสารให้เป็นอาหารบริโภคในครัวเรือน เป็นต้น

กิจกรรมสำคัญและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

กิจกรรมสำคัญและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

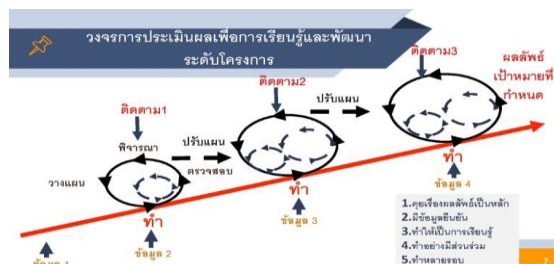
1) ภาวะผู้นำของแกนนำเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้วยภาวะวิกฤตของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 นางปริญญญา คัมยะฤทธิ์ อสม. ในชุมชนเกาะบางฝาด เป็นบุคคลที่มุ่งมั่นที่จะหาทางช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน และพี่น้องในชุมชนให้สามารถต่อสู้กับภาวะวิกฤตทั้ง

การป้องกันและรักษา รวมถึงการหาอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นคนพูดจริงทำจริง และใส่ใจในปัญหาและความยากลำบากของคนในชุมชน มีความมุ่งมั่นกล้าหาญ ขยัน อดทน เมตตา ต้องการช่วยเหลือให้ผู้ประสบภาวะยากลำบากให้พ้นทุกข์ ดังนั้นเมื่อสมัครใจทำโครงการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครัวเรือนแล้ว ได้สรรหาเพื่อนอาสาสมัครในชุมชนจัดตั้งกลุ่มปลูกผักปลอดสารขึ้น ทำการสำรวจและรับสมัครสมาชิกร่วมกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อและเกรงกลัวต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในช่วงระยะเวลาดียวกันนี้ ชุมชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการยังไม่กล้าดำเนินกิจกรรมโครงการ แต่ชุมชนได้เร่งดำเนินการเพราะต้องการแก้ปัญหาปากท้องของชุมชน สามารถรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมโครงการได้ 74 ครัวเรือน ซึ่งได้จำนวนมากกว่าเป้าหมายที่โครงการกำหนดไว้ และระหว่างดำเนินโครงการแกนนำได้แสวงหาความรู้เข้าร่วมกิจกรรมกับอีก 2 ชุมชน(คลองจระเข้น้อยหมู่ 5 และคลองบางกระเทียมบน หมู่ 11) อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ด้วยความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือสังคมทำให้แกนนำมองเห็นความยากลำบากของครอบครัวเปราะบางในชุมชนต้องการที่จะให้การช่วยเหลือกลุ่มเหล่านี้ให้บรรเทาและหลุดพ้นจากปัญหา ได้ชี้ให้แกนนำจาก 2 ชุมชนหันมาหาแนวทางช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางรวมตัวกันเป็น “กลุ่มรักษ์บางเสาธง” เพื่อดำเนินกิจกรรมประกอบการเพื่อสังคม ซึ่งทำให้บรรลุเป้าหมาย 2 ระดับ คือ 1) สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารสามารถนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ หรือ การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตมา

จำหน่าย 2) เกิดการรวมกันเป็นเครือข่ายประกอบกิจการและนำผลประกอบกิจการไปช่วยกลุ่มเปราะบางในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สรุปไว้โดย ปณิธิ การสมดี(2564:75) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามผ่านกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างการกระตุ้นให้คิดนอกกรอบและให้ความสำคัญกับผู้ตามอยู่เสมอ โดยผู้นำเป็นต้นแบบที่สำคัญเพื่อให้ผู้ตามได้ทุ่มเทการทำงานอย่างเต็มความสามารถ และนำพากลุ่ม/องค์การบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตินันท์ เครือแพทย์ และคณะ(2564) ปัจจัยความสำเร็จของภาวะผู้นำคือการให้ความสำคัญกับคนในชุมชน การให้กระบวนการคิดแก่คนในชุมชน และการให้คนในชุมชนเห็นการลงมือทำของผู้นำ

2) กิจกรรมการติดตามประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา (Action Research Evaluation: ARE) เป็นกิจกรรมสร้างการเรียนรู้หรือให้การศึกษา กับแกนนำและสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งในรอบการดำเนินโครงการที่เลี้ยงและหน่วยจัดการร่วมได้ดำเนินกิจกรรม ARE ระดับชุมชนมากกว่า 3 ครั้ง และดำเนินการระดับหน่วยจัดการจังหวัด 2 ครั้ง เป็นกระบวนการที่พี่เลี้ยงและหน่วยจัดการได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาในรูปแบบของการนิเทศและโค้ชการทำงานของแกนนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการ ทั้งนี้การดำเนินการ ARE ทุกครั้งจะต้องทำโดยใช้บันไดผลลัพธ์เป็นสื่อในการพูดคุย การนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึก การสังเกต การถ่ายภาพ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการให้ข้อมูลร่วมด้วยเสมอ แล้วพบว่าความรู้และแนวทางในการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารเกิดขึ้นจากการปฏิบัติของแกนนำผู้รับผิดชอบโครงการ

หมายเหตุ: ศักยภาพจากการประกอบอาชีพพัฒนาคุณภาพชีวิตและการให้บริการสังคมสำหรับโครงการสร้างเสริมสุขภาพชนบท หลักสูตรของสหวิชาชีพโครงการ ปีที่ 3 วันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2565 ณ ศูนย์ศึกษาวิจัยและส่งเสริมการเรียนรู้

3) การมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิก ภาวะการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนในชุมชนจะรอรับการช่วยเหลือจากภาครัฐและหน่วยงานภายนอกนั้นมีความเป็นไปได้ยากและไม่ทันกาลกับปัญหาที่กำลังเผชิญ ความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการนี้เป็นเพราะสมาชิกตระหนักในปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่และต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของตนเอง ทั้งนี้การขับเคลื่อนการแก้ปัญหาในชุมชนที่เลี้ยงต้องทำหน้าที่โค้ช (coach) และให้คำปรึกษาแก่แกนนำให้ขับเคลื่อนโครงการตั้งแต่การมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาด้วยการนำผลสำรวจสถานการณ์การปลูกและบริโภคผักของชุมชนมาทำความเข้าใจร่วมกัน การกำหนดกติกา แผน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้ความรู้ การติดตาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปทบทวน ซึ่งการดำเนินงานของชุมชนเกาะบางผาดเกิดผลให้กรรมการมีความเชื่อมั่นในการทำงานในหลักการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นกระบวนการต่อเนื่องได้ระดับหนึ่ง หากมีการดำเนินการต่อยอดไปอีกระยะเวลา 2 ปี ชุมชนนี้จะเข้มแข็งและเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ และอาจจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของท้องถิ่นให้ส่งเสริมกระบวนการทำงานของชุมชนมากขึ้น

4) การรวมตัวเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชน

เป็นกลุ่มระดับอำเภอ “กลุ่มรักษางานเสาะง” เป็นเครือข่ายเสริมพลังการทำงานของแกนนำที่รับผิดชอบการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสาร ทำให้แกนนำซึ่งรวมตัวกันเป็นภาคประชาชนด้วยกันทั้งหมด ทำให้เครือข่ายนี้มีความเป็นเพื่อนมีความสัมพันธ์กันในแนวราบ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันช่วยเหลือกันทั้งในเชิงความคิด ทรัพยากร ทั้งนี้ขบวนการนี้จะต่อเนื่องและยั่งยืนได้ยังต้องมีพี่เลี้ยงคือสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และอาสาสมัครที่ได้รับการยอมรับคอยกระตุ้นส่งเสริม ให้คำปรึกษา เชิดชูและให้กำลังใจในการทำงาน ประสานและระดมทุนเพื่อการดำเนินงานร่วมกัน และความสำเร็จเป็นรูปธรรมท่านเจ้าอาวาสวัดศรีวารีน้อยให้การสนับสนุนขุมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก และเกิดกองทุนเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชนได้เป็นสื่อกลางให้กลุ่มมีการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของการศึกษาของ สถาพร แสงสุโพธิ์ (2565) การดำเนินกิจกรรมผลิตและบริโภคเกษตรอินทรีย์แล้วได้ขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมสู่การพัฒนา ระบบอาหารกลางวันของโรงเรียนให้ได้ใช้ผักปลอดสารที่มีคุณค่าโภชนาการเป็นวัตถุดิบมากขึ้น

5) การพัฒนากลไกการดำเนินงาน กลไกการดำเนินงาน คือ กลุ่มปลูกผักปลอดสารชุมชนเกาะบางผาด เป็นการพัฒนาต่อยอดจากผู้นำอาสาสมัครที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไขภาวะวิกฤตจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในชุมชน แล้วรวมตัวกันเป็นกลุ่มปลูกผักปลอดสาร และเข้าสู่กระบวนการส่งเสริมความเข้มแข็งของหน่วยจัดการพื้นที่สมุทรปราการ กระบวนการพัฒนาโครงการ การระดมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การกำหนดกติกาและการวางแผน การติดตามผลลัพธ์ และถอดบทเรียน การจัดทำรายงาน และการเงิน กลไก/กลุ่มปลูกผักปลอดสารมีความเข้มแข็งใน

ระดับเบื้องต้น ยังคงมีความจำเป็นต้องพัฒนาต่อเนื่องอีก 2 ปีถึงจะมีความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานของกลุ่มในรอบ 1 ปี เป็นดำเนินงานภายใต้การดูแลของพี่เลี้ยงทางวิชาการ หากพิจารณาพัฒนาการของกลุ่มของสนธยา พลศรี (2556:118-119) กลุ่มปลูกผักปลอดสารชุมชนเกาะบางผาดได้ผ่านพัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ 1) ระยะการก่อเกิดกลุ่มคือประสบปัญหาได้รับผลกระทบการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส- COVID-19 ร่วมกัน 2) ระยะก่อตัวเป็นกลุ่ม บุคคลได้รวมตัวกันแก้ไขปัญหาการขาดรายได้และความมั่นคงทางอาหาร เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม 3) ระยะการปรับตัวผ่านการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมายของกลุ่ม การแก้ปัญหาความสับสน ความขัดแย้งระหว่างสมาชิก 4) ระยะการดำเนินกิจกรรมตามแผนของกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมอบรมความรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสาร การปลูก การเก็บเกี่ยวเพื่อการบริโภค และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก ประสบความสำเร็จเพราะสมาชิกมีผักไว้บริโภคในครัวเรือน ในระยะภาวะวิกฤต ก่อร่างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกรรมการและสมาชิก กลุ่มยังมีความต้องการที่จะพัฒนาการทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกและกลุ่มจนเกิดความเชี่ยวชาญ และมีการพัฒนาต่อเนื่อง 5) ระยะการขยายตัวของกลุ่ม และ 6) ระยะกลุ่มมั่นคงและยั่งยืน การดำเนินงานผ่านมาเพียง 1 รอบปี หากขาดการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนงานจากพี่เลี้ยงหรือหน่วยงานภายนอกกลุ่มนี้อาจหยุดพัฒนาการเพียงการดำเนินกิจกรรม แต่หากได้รับการสนับสนุนสร้างการเรียนรู้ต่อเนื่องอีก 2 ปี โอกาสที่กลุ่มนี้จะมั่นคงและยั่งยืนจะมีความเป็นไปได้สูง

โอกาสความยั่งยืน

ชุมชนเกาะบางผาด มีโอกาสขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน มีเหตุผลสนับสนุน ได้แก่

1) มีแกนและคณะกรรมการกลุ่มผักปลอดสารที่มีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง กล้าหาญเข้มแข็งอดทน จากประสบการณ์ขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะในชุมชนด้วยการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสาร แกนนำสามารถระดมสมาชิกในชุมชนให้เข้าร่วมได้มากกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ และจากการดำเนินงานครั้งนี้มีผลเป็นรูปธรรมในเรื่องการสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงอาหารปลอดภัยและมีความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ฐานความสามารถนี้แสดงให้เห็นว่าแกนนำและคณะกรรมการกลุ่มสามารถขับเคลื่อนงานพัฒนาในชุมชนของตนเองได้

2) มีแกนนำที่เป็นปราชญ์/ภูมิปัญญาทางการเกษตร/ครอบครัวที่ประสบความสำเร็จในการผลิตและบริโภคผักปลอดสารในพื้นที่จำกัด ที่สามารถเป็นต้นแบบขยายผลได้ไม่น้อยกว่า 10 ครัวเรือน

3) การได้รับการสนับสนุนจากท่านเจ้าอาวาสวัดศรีวารีน้อย จากผลงานที่สำคัญคือการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสาร ส่งผลให้ชุมชนเกาะบางผาดได้รับเลือกให้เป็นหมู่บ้านศีล 5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความรักสามัคคี มีความสงบสุข รวมถึงการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายระดับอำเภอเป็น “กลุ่มรักษางานเสนาะ” ซึ่งเกิดจากอุดมการณ์ที่จะช่วยเหลือครอบครัวเปราะบางในชุมชน แล้วเกิดกองทุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจากการประกอบการเพื่อสังคมจากผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกนั้น ประเด็นเหล่านี้จะเป็นฐานไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

4) วัฒนธรรมการให้เพื่อสังคมที่ยังคงปฏิบัติอยู่ในกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้นำศาสนา และสถาบันการศึกษาจะเป็นพื้นฐานหรือรากแก้วที่สำคัญหากได้รับการกระตุ้นฟื้นฟูและพัฒนา วัฒนธรรมการให้เพื่อสังคมนี้ให้เข้มแข็งต่อไปก็จะมีโอกาสบรรลุความยั่งยืนได้

5) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาส่งผลให้ผู้นำหลักในชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับรู้การทำงานของกลุ่มปลูกผักปลอดสารมากขึ้น

6) ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างกรรมการและสมาชิกมีความง่าย เข้าถึงและรวดเร็วมากขึ้น ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของกรรมการสมาชิก และผู้เกี่ยวข้องยังมีความต่อเนื่อง

อภิปรายเพิ่มเติมสนับสนุนโอกาสความยั่งยืน

(1) ปัญหาของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทของชุมชนเกาะบางผาด ความมั่นคงทางอาหารในสถานการณ์ปกติ คือการมีรายได้ที่เป็นตัวเงินจากภาคอุตสาหกรรมหรือบริการ นำมาเป็นสื่อกลางเพื่อซื้ออาหารบริโภคในครัวเรือน แต่ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนจะไม่สามารถมีทักษะอาชีพที่จะเข้าสู่ระบบการจ้างงานในภาคเมืองและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพได้จึงยังมีบางส่วนที่โดยเฉพาะแรงงานสูงอายุ หรือบุคคลที่ถูกเลิกจ้างจะหันมาพัฒนาอาชีพการเกษตรในพื้นที่จำกัดให้มีมูลค่าสูงขึ้นด้วยการทำเกษตรปลอดสาร ดังปรากฏในชุมชนบางผาด และสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์ และคณะ(2563) เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้ได้ผลที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น การผลิตแบบปลอดสารพิษเปลี่ยนชนิดพืชปลูกที่มีระยะปลูกสั้นขึ้น

(2) การเข้าถึงและความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ชุมชนเกาะบางผาดในระหว่างการแพร่

ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 นั้น เป็นการช่วยให้ครอบครัวที่ขาดรายได้จากการตกราน สินค้าอาหารราคาแพงเพราะแหล่งผลิตไม่สามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายได้ ตลาดปิด ทุกคนอยู่บ้านแล้วได้รับการส่งเสริมให้รวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ได้มีการพบปะพูดคุย ทำกิจกรรมและช่วยเหลือกันในชุมชน และผลการปลูกผักได้ช่วยให้มีผักบริโภคในครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนอาหาร ช่วยบรรเทาปัญหา เข้าถึงและมีความมั่นคงทางอาหารได้ระดับหนึ่ง และบางครัวเรือนมีการซื้อขายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา บุญชัยและคณะ(2563) พบว่าครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากโควิด 19 ในมิติด้านอาหารการกินมากนัก เพราะได้อาศัยแหล่งอาหารจากแปลงการผลิตของครัวเรือน แหล่งอาหารจากฐานทรัพยากรและการพึ่งพาอาศัยกันในมิติวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนอาหารในชุมชนหรือผลผลิตในชุมชนที่นำมาจำหน่ายในตลาดชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรัตน์ ชัยนการและคณะ(2563) แนวทางเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับพื้นที่ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการปลูกพืชปลอดสารเคมี และสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับผลผลิตจากแปลงที่ปลูกพืชปลอดสารเคมีที่อาจมีลักษณะไม่สวยงามเหมือนท้องตลาดทั่วไป จัดหาตลาดสำหรับพืชอินทรีย์และขยายการรับรู้ในวงกว้าง

(3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการการปฏิบัติการโครงการส่งเสริมการผลิตและผักปลอดสารในครัวเรือน ส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องมีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จากการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองในกระบวนการดำเนินงาน จึงเริ่มจากการเสริมพลังปัจเจกบุคคลให้เข้าใจปัญหาที่กำลังเผชิญและต้องการแก้ปัญหาแก้ไขปัญหของตนเอง แล้วสมัครใจรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือ

ซึ่งกันในการแก้ปัญหา จึงกลุ่มปลูกผักปลอดสารชุมชนเกาะบางผาด เกิดขึ้นเพราะชุมชนเกิดภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ชาวบ้านขาดรายได้ หันหน้ามาพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มชุมชน รวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหา เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การปฏิบัติการ การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่สมาชิกมีผลผลิตผักเป็นอาหาร เหลือขาย หรือแบ่งปัน รวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง และกลุ่มมีอำนาจต่อรองกับกลไกท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภูวนิดา คุณผลิน และคณะ(2562) และกิตติยวดี สีดาและคณะ(2563) พบว่าผลการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในระยะสุดท้าย แสดงผลการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ เครือข่ายการปลูกผักปลอดสาร เป็นอาชีพเสริมจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ด้านสังคม เครือข่ายปลูกผักปลอดสารจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งด้านให้ความรู้ การให้เมล็ดพันธุ์ การดูแลรักษา ตลอดจนการแนะนำการตลาด พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรที่มีที่ดินจำกัด ทำให้เครือข่ายมีสัมพันธภาพทางสังคมที่ดี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้เกิดการสนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง ด้านสิ่งแวดล้อม การปลูกผักปลอดสารได้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค และผู้ผลิตไม่ได้รับผลกระทบจากการใช้ยาฆ่าแมลง ซึ่งโดยรวมแล้วจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น

สรุป

บทเรียนการบรรลุผลลัพธ์การบริหารโครงการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารในครอบครัวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะบางผาด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการผลิตและบริโภคผัก

ปลอดสารสารเคมีในครัวเรือน พบว่าการดำเนินงานโครงการบรรลุวัตถุประสงค์คือครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการผลิตและบริโภคผักปลอดสารที่ตนเองผลิตมีเหลือแบ่งปันเพื่อบ้านและเหลือขาย และจุดสำคัญคือโครงการนี้ช่วยให้ครัวเรือนและชุมชนเข้าถึงและมีความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 แสดงให้เห็นว่า ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท การสร้างอาหารจากการทำเกษตรปลอดสารพิษในพื้นที่จำกัด และฐานทรัพยากรของพื้นที่ เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้ครอบครัวที่มีรายได้น้อยเปราะบาง ที่เกิดจากภาวะวิกฤตในพื้นที่ เช่นการถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ให้เข้าถึงและสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยอาศัยเงื่อนไขสำคัญคือ การมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน 2 ระดับ คือ 1) ระดับชุมชนทำหน้าที่สร้างอุดมการณ์ร่วมในการแก้ปัญหาภายในชุมชน การรวมกลุ่มสร้างการเรียนรู้ การเสริมสร้างศักยภาพด้านการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผลลัพธ์เพื่อการเรียนรู้และพัฒนา และ 2) พี่เลี้ยงทางวิชาการจากภายนอก ทำการโค้ชและเสริมพลัง โดยหลักการสร้างการมีส่วนร่วม ให้การศึกษาและสร้างการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกันที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1) บทบาทการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันการศึกษา สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้มแข็งของชุมชนให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้ด้วยการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนร่วมกับประชาชนในชุมชน

2) การพัฒนาระบบและกลไกในชุมชนในรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มภาคประชาชนในระดับรากหญ้าให้มี

สมรรถนะด้านการวิเคราะห์ปัญหา การพัฒนา
โครงการ การบริหารโครงการ การติดตาม
ประเมินผลลัพธ์เพื่อการพัฒนา จะเป็นการสร้างผู้นำ
และกลไกการเปลี่ยนแปลงจากคนในชุมชน ให้เกิด
พลังในการพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นการสร้างสรรค์ให้
ชุมชนน่าอยู่อาศัยและประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชน
มีความอบอุ่น ทำให้วัฒนธรรมการช่วยเหลือกัน
กลับมาเข้มแข็งขึ้นได้

3) การฟื้นฟูทางสังคมหรือ
ความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน ให้เกิดการเอื้อ
อาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในภาวะวิกฤตของ

บรรณานุกรม

- กฤษฎา บุญชัยและคณะ(2563). รายงานฉบับสมบูรณ์การวิจัยเรื่องการประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการ
ปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID-19 โดยมูลนิธิชุมชนท้องถิ่น กรุงเทพฯ : สถาบัน
พระปกเกล้า, 2563
- กิตินันท์ เครือแพทย์ และคณะ. การคิดริเริ่มการเปลี่ยนแปลงของผู้นำ:ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ภาวะผู้นำ
ในการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดชุมชนตัวอย่าง. วารสารศิลปศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 2
กรกฎาคม – ธันวาคม 2564
- กิตยวดี สีดาและคณะ. แนวทางส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาวะชุมชนในพื้นที่เทศบาลนัจว อำเภอมือง จังหวัด
เพชรบูรณ์.วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์วาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563
- ปณิธิ การสมดี(2564). ภาวะผู้นำภาครัฐในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูวนิดา คุณผลิน และคณะ(2562). แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเกษตรกรสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชน การปลูกผักปลอดสาร. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน
มกราคม - มีนาคม 2562:353
- วนิดา วัฒนชีวโปกรณ์ และคณะ(2559). การติดตามและประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา สำหรับโครงการ
ขนาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)
- วรรัตน์ ขยันการและคณะ(2563). แนวทางเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชายแดนในเขตเศรษฐกิจ
พิเศษจังหวัดเชียงราย. วารสารการวัดผลการศึกษา ปีที่ 37 ฉบับที่ 102 กรกฎาคม – ธันวาคม 2563
- สุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์ และคณะ. การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยต่อผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองใน
จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมการเกษตร ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 (2020) มกราคม-เมษายน
2563:100-101
- สนธยา พลศรี(2556). การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สถาพร แสงสุโพธิ์. การพัฒนาระบบและกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน:กรณีการจัดการผลิตจาก
ฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่อาหารกลางวัน. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3
กรกฎาคม -กันยายน 2565.

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์: กรณีศึกษา การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

นุชนาฏ ยูอันเงาะ^{1*}
สมศักดิ์ นัคลาจารย์*

Received 19th December, 2022

Revised 24th December, 2022

Accepted 28th December, 2022

บทคัดย่อ

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์เป็นองค์ประกอบและวิธีการสำคัญของการบริหารงานสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคมที่สนับสนุนให้นักสังคมสงเคราะห์ได้ปฏิบัติงานตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย สามารถนำบริการต่าง ๆ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบทความนี้ผู้เขียนกล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศงานในการฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ของนักศึกษาอาจารย์นิเทศงานในสถาบันการศึกษาและอาจารย์ภาคสนาม มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้เอื้ออำนวย เป็นกระจุกสะท้อนการเรียนรู้ และการเสริมพลังแก่นักศึกษาผู้ฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ภายใต้นโยบาย ระเบียบปฏิบัติและกลไกต่าง ๆ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ตัวอย่าง การนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และการนิเทศงานนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติของ San Diego Youth Service ของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นข้อเสนอแนะต่อแนวทางการนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติต่อไป

คำสำคัญ: การนิเทศงาน, การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์, การฝึกภาคปฏิบัติ

* อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Supervision in Social Work: Case Study Social Work Practices Curriculum

Nutchanat Yuhangoh
Somsak Nakhalajarn

Abstract

A crucial part of social work administration and social welfare is supervision, which helps social workers complete their tasks in accordance with the goals and policies of the organization as well as the duties that have been delegated to them. The author of this article discusses how crucial supervision is to social work practice in the classroom. Supervisors in academic institutions and supervisors in fieldwork organizations are crucial in social work supervision. To facilitate, mirror reflection, empowerment the learning of social work practices, there must be policies, procedures, and mechanisms. Realizing the curriculum's goals will aid pupils in learning. The Faculty of Social Work and Social Welfare's examples of social work practices at the undergraduate and graduate levels Huachiew Chalermprakiet University and San Diego Youth Services and suggestion for supervision guidelines in the further.

Keywords : Job supervision, social work practice, practicum training

บทนำ

สังคมสงเคราะห์ (Social Work) เป็นวิชาชีพที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาศักยภาพของบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน สังคมในภาวะแวดล้อม โดยบูรณาการองค์ความรู้ทั้งศาสตร์ ศิลป์ และภูมิปัญญา การจัดการทรัพยากรทางสังคม การเสริมพลัง และการพิทักษ์สิทธิเพื่อคุ้มครองป้องกัน บำบัดฟื้นฟู ทั้งกาย จิต สังคม ปัญญา ด้วยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางสังคม คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้ดำรงตนอย่างเป็นอิสระ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ภายใต้กรอบมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ (IFSW and IASSW 2014) และการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ.2556 ของไทยเป็นการยืนยันให้ตระหนักถึงความสำคัญของจรรยาบรรณ และมาตรฐานทางวิชาชีพ พร้อมกับกฎหมายหลายฉบับระบุงการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์รับอนุญาต เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัว พ.ศ.2550 พรบ.การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติแก่ผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นหัวใจของการเรียนการสอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรและมาตรฐานของสภาวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่การให้บริการอย่างมีคุณภาพ ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มีพันธามุ่งผลิตบัณฑิตทุกระดับให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง

พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทันทีเมื่อสำเร็จการศึกษา และมีวิสัยทัศน์ที่เน้นผลิตนักปฏิบัติในระดับปริญญาตรี และนักบริหารสวัสดิการสังคมระดับกลางที่สามารถปฏิบัติงานการจัดการรายกรณีได้ในระดับปริญญาโท ผ่านการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติ และการฝึกภาคปฏิบัติ ซึ่งการฝึกภาคปฏิบัติมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประยุกต์ใช้องค์ความรู้สู่การปฏิบัติงานจริง การฝึกทักษะความสามารถในเชิงวิชาชีพ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อการประกอบวิชาชีพในอนาคต ซึ่งในกระบวนการฝึกภาคปฏิบัติ ปัจจัยที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการได้ลงมือปฏิบัติคือ การติดตามความก้าวหน้าของการฝึกอย่างต่อเนื่องของนักศึกษาระหว่างอาจารย์นิเทศงานในคณะและอาจารย์ภาคสนาม เรียกว่า การนิเทศงาน (Supervision) เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ของนักศึกษาในหน่วยงานฝึกภาคปฏิบัติมีทิศทางและบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร องค์กรและมีมาตรฐานทางวิชาชีพ แต่อย่างไรก็ตามเสี่ยงสะท้อนการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา ในปีการศึกษา 2560-2564 พบว่าหลักสูตรมีระบบและกลไกการฝึกภาคปฏิบัติที่ดีเนื่องจากการฝึกภาคปฏิบัติของคณะฯ ดำเนินการต่อเนื่องมายาวนานตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 แต่การนิเทศงานมุ่งเน้นการให้องค์ความรู้ การฝึกทักษะการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ส่วนการสนับสนุนทางด้านจิตใจอาจจะยังไม่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของนักศึกษาได้อย่างกระจ่างชัด ซึ่งส่งผลต่อการเกิดทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อตนเอง ผู้อื่น และวิชาชีพ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 ทำให้การนิเทศงานต้องปรับวิธีการในหลากหลายรูปแบบ ทั้งออนไลน์และออนไซต์ อาจเป็นช่องว่างต่อความเข้าใจถึงสถานะจิตใจของนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติได้อย่างลึกซึ้ง ขณะที่ในปี 2016 ผู้เขียนมีโอกาสได้เป็นอาสาสมัครฝึกปฏิบัติ ณ

San Diego Youth Services ร่วมกับการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาระดับปริญญาโท San Diego State University ผ่านการนิเทศงานของอาจารย์ในหลักสูตร และอาจารย์ภาคสนามในหน่วยงาน ซึ่งให้ความสำคัญทั้งการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ ทักษะ จรรยาบรรณ และการสนับสนุนทางด้านจิตใจ ดังนั้นจึงขอเสนอตัวอย่างทั้งการนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติของไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางต่อการพัฒนาการนิเทศงานทางสังคมสงเคราะห์ต่อไป

ความหมายของการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ (Supervision in Social Work)

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์นับเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาและการรักษาจริยธรรมทางวิชาชีพที่

สะท้อนให้เห็นแนวทางปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีมาตรฐาน ซึ่งสมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (AASW) (2000: 3) ได้ให้ความหมายว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนการเรียนรู้ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้การนิเทศที่ให้แนวทางในการสะท้อนหรือทบทวนสิ่งที่ผู้รับการนิเทศได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการปฏิบัติงาน การนิเทศเป็นกิจกรรมทางวิชาชีพที่ควรมีอยู่ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐานวิชาชีพ สอดคล้องกับสมาพันธ์นักสังคมสงเคราะห์นานาชาติ (NASW) (2013: 96) ที่กล่าวว่า การนิเทศงาน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศที่จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาความรู้และทักษะการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ กล่าวคือผู้ให้การนิเทศจะต้องรับผิดชอบให้การชี้แนะแนวทางหรือกระบวนการหรือแผนการปฏิบัติงานให้กับผู้รับการนิเทศ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ตามความเชี่ยวชาญ

ให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพ ในขณะที่ Peace Wong (2021: 4) ประธานคณะกรรมการรับรองมาตรฐานงานสังคมสงเคราะห์ของประเทศสิงคโปร์ให้ความหมายการนิเทศงานในงานสังคมสงเคราะห์ไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นกระบวนการที่ผู้บังคับบัญชาที่ได้รับการฝึกอบรมด้านสังคมสงเคราะห์เอื้ออำนวยให้บุคลากรได้พัฒนาความสามารถของตน รวมถึงอัตลักษณ์ทางวิชาชีพและการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์อย่างมีจริยธรรมในบริบทของวัตถุประสงค์ขององค์กรที่มีต่อการปกป้องผลประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการและผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตามหากมองในอีกแง่มุมของบทบาทหน้าที่ที่นักสังคมสงเคราะห์แล้ว Mark Hughes and Michael Wearing. (2017: 133-137) ได้กล่าวถึงการนิเทศงานไว้ใน 2 ประเด็นคือการสนับสนุนบุคลากรในเชิงจิตวิทยาเพื่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้รับการนิเทศงานและคนอื่น ๆ ในองค์กรด้วย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์นับเป็นวิธีการที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งผู้ให้การนิเทศงาน (Supervisor) ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน และสะท้อนการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ (Supervisee) ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือ ผู้ให้การนิเทศทำหน้าที่เป็นผู้สอนงาน (Coaching) เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ที่อยู่เคียงข้างผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน ให้บรรลุเป้าหมายและเป็นไปตามมาตรฐานของวิชาชีพ

วัตถุประสงค์ของการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์มีวัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่สอดคล้องกับ

ความหมายข้างต้นโดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการ (AASW,2014:2) กล่าวคือ

1) เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ผู้ปฏิบัติงาน ตรงกับผู้ใช้บริการให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายสำหรับผู้ให้บริการแต่ละคนหรือกลุ่มคน

2) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ให้สามารถเรียนรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและผู้ใช้บริการ

3) เพื่อรักษาและส่งเสริมให้นักสังคม

สงเคราะห์ยึดมั่นในเป้าหมายและนโยบายขององค์กรที่สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนา จรรยาบรรณ และคุณภาพของบริการ

องค์ประกอบของการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ นโยบายขององค์กร การบริหารแผน คุณสมบัติและทักษะของผู้นิเทศงาน และการประเมินผล ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์

1. นโยบาย แนวคิด ปรัชญา และเป้าหมาย นโยบายขององค์กรและการกำหนดเป้าหมาย (Ultimate Goals) ของระบบการนิเทศ เช่น การพัฒนาศักยภาพ การจัดระบบข้อมูล การสร้างแรงจูงใจ เป็นต้น และการสร้างกลไกสนับสนุน

การนิเทศ เช่น แผน คู่มือ กระบวนการ วิธีการ เครื่องมือ การประเมินผล และการสร้างการมีส่วนร่วมในการนิเทศ เช่น การประชุม การสัมมนา การปฐมนิเทศ เป็นต้น

2. การบริหารแผน กระบวนการ และเครื่องมือ กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการนิเทศงาน การกำหนด วันและเวลา ของแผนการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้บริหารทุกระดับเพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อน ให้ผู้บริหารแต่ละระดับทำความเข้าใจแผนการนิเทศของตนที่วางแผนไว้ทั้งรายสัปดาห์ รายเดือน ประชุมร่วมกันเพื่อระดมสมอง ตรวจสอบ แผนการนิเทศที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริง

3. คุณสมบัติผู้นิเทศงาน ในประเทศที่มีกฎหมายวิชาชีพสังคมสงเคราะห์มักกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้การนิเทศจะต้องเป็นมีใบประกอบวิชาชีพเช่นเดียวกับประเทศไทย สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ได้กำหนดให้ผู้ที่จะเป็นผู้นิเทศต้องมีใบประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้หลายประเทศกำหนดว่าผู้ให้การนิเทศต้องมีความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในกลุ่มเป้าหมายที่ผู้รับการนิเทศปฏิบัติงาน เอาใจเขามาใส่ใจเรา เชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เป็นผู้สนับสนุน ยึดหยุ่น เน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แปลความหมายของปัญหาได้ดี นำนับถือ ติดตามการนิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ทักษะที่สำคัญของผู้ให้การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ หัวใจสำคัญคือการเป็นกระจกสะท้อนการปฏิบัติงานให้กับผู้รับการนิเทศ การเป็นผู้สอนงาน เสมือนเพื่อนร่วมทาง ทักษะการเยี่ยมบ้าน การติดตาม

5. การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และการประเมินจากผู้ใช้บริการ

รูปแบบการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์

การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์มีรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ (1) การนิเทศงานในหน่วยงานระหว่างหัวหน้างานและผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (2) การนิเทศงานนักศึกษาสังคมสงเคราะห์ฝึกภาคปฏิบัติตามหลักสูตร และ (3) การนิเทศงานระหว่างหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

ซึ่งในแต่ละรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการที่มักนำมาใช้ (Tanuja A: 2021) เช่น

1. การนิเทศงานรายบุคคล กรณีนี้ หัวหน้างานเป็นผู้สังเกตการทำงานของผู้ปฏิบัติงานร่วมวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ นำไปสู่การแก้ไข เพื่อให้เกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การนิเทศงานแบบกลุ่ม โดยชี้แนวคิดงานสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน เน้นการแบ่งปันปัญหาและประสบการณ์ (Kadushin & Harkness, 2002)

3. การนิเทศงานโดยการรายงานผ่านการประชุม Conference: ผู้ปฏิบัติงานเตรียมรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ (รายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปี)

4. การนิเทศงานผ่านการโทรคมนาคม เป็นวิธีการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์ อีเมล การประชุมผ่านวิดีโอ และการนิเทศงานออนไลน์ ผ่านระบบ zoom, MS team, google meet, team link เป็นต้น ช่วยให้หัวหน้างานนิเทศงานผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อให้การสนับสนุนและช่วยเหลือตามความจำเป็นที่เกิดขึ้น

บทบาทหน้าที่ของการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์

สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ออسترเลียได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการนิเทศ

งานสังคมสงเคราะห์ (AASW, 2014:3) ครอบคลุม 3 ด้านดังนี้

1. ด้านการศึกษา การนิเทศงานเป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะของนักสังคมสงเคราะห์ในระหว่างที่ปฏิบัติงาน ผู้ให้การนิเทศต้องมีการระบวนการสำรวจ สะท้อนกลับทักษะ ความรู้ความสามารถ จรรยาบรรณ การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศเพื่อให้เข้าใจผู้ใช้บริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะและ เข้าใจและประยุกต์ใช้องค์ความรู้และทักษะเพื่อให้ผลลัพธ์ของบริการดีขึ้น การนิเทศงานยังทำให้ทั้งผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศมีโอกาสทบทวนตนเอง สะท้อนคิดและวิพากษ์ตนเองในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นพลวัตในระดับบุคคลและระดับที่กว้างขึ้น เช่นนโยบาย หรือโครงสร้างสังคม การเรียนรู้ซึ่งเกิดการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะใหม่นั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของการติดตามนิเทศหรือตลอดการอยู่ในความสัมพันธ์ของการนิเทศประสบการณ์การนิเทศงานฝึกภาคปฏิบัติ

2. การสนับสนุน การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์เป็นการตระหนักถึงผลกระทบจากการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับจากการทำหน้าที่นั้น การนิเทศงานเป็นพื้นที่โอบอุ้มความรู้สึก อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับนักสังคมสงเคราะห์ และผลกระทบของอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นจะมีผลต่อการปฏิบัติงานต่อไปด้วยเช่นกัน ผู้ให้การนิเทศต้องมีกลยุทธ์หรือวิธีการที่ช่วยเหลือหรือแนวทางในการจัดการกับปฏิกิริยาอารมณ์ ความรู้สึก และการดูแลตนเอง การนิเทศงานเป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นที่จะก้าวข้ามสถานการณ์เหล่านั้น และเกิดการเรียนรู้ต่อไป

3. การบริหารจัดการ การนิเทศงานสังคมสงเคราะห์มุ่งเน้นมาตรฐานการปฏิบัติงานภายใต้บริบทขององค์กรที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นต่อบริการด้วยการบริหารจัดการให้นักสังคมสงเคราะห์ที่รับ

การนิเทศสามารถให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและผลสำเร็จ การนิเทศจะต้องช่วยให้นักสังคมสงเคราะห์เข้าใจและรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่และจรรยาบรรณของตนเองตามมาตรฐานองค์กรและมาตรฐานวิชาชีพ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการมอบหมายภาระหน้าที่ให้เหมาะสมกับงาน มิให้มีภาระงานหนักเกิน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในแง่กฎระเบียบขององค์กรและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมตลอดระยะเวลาของการนิเทศงาน

การประยุกต์ใช้การนิเทศงานกับการฝึกภาคปฏิบัติ

ในปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนสังคมสงเคราะห์ทั้งหมด 7 สถาบัน แต่ละสถาบันให้ความสำคัญกับการฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กับการเรียนภาคทฤษฎี สำหรับตัวอย่างคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (2565) มีการฝึกภาคปฏิบัติประกอบด้วยการฝึกภาคปฏิบัติในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ในระดับปริญญาตรี หมวดวิชาภาคปฏิบัติซึ่งมีระยะเวลาการฝึกมากกว่า 1,000 ชั่วโมง ได้แก่ การฝึกภาคปฏิบัติ 1 การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและกลุ่ม จำนวน 320 ชั่วโมง การฝึกภาคปฏิบัติ 2 การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน จำนวน 360 ชั่วโมง และการฝึกปฏิบัติ 3 การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ตามความสนใจเฉพาะด้าน จำนวน 560 ชั่วโมง สำหรับระดับปริญญาโท ประกอบด้วยการฝึกภาคปฏิบัติการบริหารสวัสดิการสังคม จำนวน 800 ชั่วโมง โดยมีการนิเทศงานเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการฝึกภาคปฏิบัติ การนิเทศงานไม่เฉพาะแต่เป็นการติดตามดูแลการฝึกของนักศึกษาเพื่อให้ นักศึกษามีความรับผิดชอบและเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานภายในขอบเขตให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่

ยังสะท้อนสมรรถนะการทำงานของผู้นิเทศงานเอง และผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกภาคปฏิบัติในฐานะหุ้นส่วนในการสอนงาน (Coaching) ของนักศึกษาด้วย เปรียบเสมือนการ “ให้พลัง” “เพิ่มพลัง” และ “เป็นพลังต่อพลัง” ระหว่างกันด้วย ดังนั้นการนิเทศงานจึงเป็นเส้นทางที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์ โดยอาจารย์นิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติจะต้องมีองค์ความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศงาน นักศึกษา ตลอดจนมีการใช้กระบวนการ วิธีการเครื่องมือการนิเทศงาน ภายใต้คุณสมบัติและหน้าที่ที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนาคณะ และ พัฒนาระบบการบริหารงานอย่างบูรณาการควบคู่กันไปด้วย ดังนี้

1) กระบวนการการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์

การนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นกระบวนการที่มีสอดคล้องกับกระบวนการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นตอนก่อนการนิเทศงาน

เมื่อผู้นิเทศงานได้รับมอบหมายจากนโยบายให้มีการนิเทศงานนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติ สิ่งที่ผู้นิเทศงานคำนึงถึงและตั้งข้อสังเกต คือ (1) ผู้นิเทศมีความพร้อมอย่างไร และหน่วยงานนั้นควรเป็นหน่วยงานประจำและสอดคล้องกับความเชี่ยวชาญเฉพาะของผู้นิเทศงานหรือไม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจงานในเชิงลึก หรือควรมีการเปลี่ยนหน่วยงานเป็นระยะเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบริบทงานสังคมสงเคราะห์ระดับกว้าง (2) นโยบายลักษณะการให้บริการของหน่วยงาน (3) เป้าหมายและแผนการนิเทศงาน (4) นักศึกษาผู้รับการนิเทศเป็นใคร และมีพื้นฐานการเรียนรู้เป็นอย่างไร (5) วิธีการสอนและเครื่องมือในการนิเทศงาน

♦ การศึกษาหาข้อมูลและการประเมินเพื่อการวางแผน

- ผู้นิเทศในฐานะอาจารย์นิเทศงาน ทั้งอาจารย์ประจำคณะฯ และอาจารย์นิเทศงานในมี หน่วยงาน (อาจารย์ภาคสนาม) ต้องมีความพร้อม ของตนเองเป็นลำดับแรก เพราะมีความเชื่อมั่นว่าใน การนิเทศงานผู้รับการนิเทศต้องได้รับประโยชน์ สูงสุด หากผู้นิเทศขาดความพร้อมทั้งทางร่างกาย และจิตใจแล้ว ก็ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่นักศึกษาได้ ซึ่งความพร้อมเหล่านี้ได้แก่ ความรัก และความใส่ใจในงาน สภาพอารมณ์ปกติพร้อมจะ สอนงาน ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและความ ต้องการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของผู้นิเทศงาน การศึกษาตนเองจากประสบการณ์การนิเทศงานที่ ผ่านมา พบว่าการนิเทศงานของแต่ละหน่วยงานเป็น ตามความเชี่ยวชาญของผู้นิเทศงาน เพื่อส่งเสริมให้ นักศึกษาเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ลุ่มลึกและชัดเจน ในศาสตร์ที่ตนเองศึกษา เช่น งานด้านสังคม สงเคราะห์การแพทย์ งานสังคมสงเคราะห์ครอบครัว และเด็ก งานสังคมสงเคราะห์กระบวนการยุติธรรม งานสังคมสงเคราะห์สาธารณสุข ตลอดจนการฝึก ฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน ที่มุ่งเน้นให้ นักศึกษาเรียนรู้ชุมชนในมิติต่าง ๆ แหล่งทรัพยากร ในชุมชน สามารถทำงานร่วมกับเครือข่ายในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้

- การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย ลักษณะงาน และการให้บริการของหน่วยงาน ซึ่ง ศึกษาข้อมูลได้จาก website เอกสารรายงาน การ สัมภาษณ์เบื้องต้นกับอาจารย์ภาคสนาม หรือจาก การบันทึกประสบการณ์การนิเทศงานในปีที่ผ่านมา เป็นต้น

- การศึกษาข้อมูลแผนการนิเทศ อย่างละเอียดโดยวิธีการศึกษาคู่มือการฝึก ฝึกภาคปฏิบัติให้เกิดความชัดเจน และการแลกเปลี่ยน เรียนรู้การประจักษ์ร่วมกันระหว่างอาจารย์นิเทศงาน อาจารย์ภาคสนามและนักศึกษา

- การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของ นักศึกษา ทั้งประวัติส่วนตัว ประวัติการเรียน ความ คาดหวังของนักศึกษาในแบบประวัตินักศึกษาก่อน การฝึกภาคปฏิบัติ ซึ่งพบว่านักศึกษามีพื้นฐาน ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ที่แตกต่างกันและ พื้นฐานการเรียนรู้แตกต่างกัน แต่มีใจรักในงานสังคม สงเคราะห์

- การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการ สอนงานที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและนักศึกษา ผู้รับการนิเทศ ตลอดจนการศึกษาช่องทางการ สื่อสาร อุปกรณ์ เครื่องมือที่จะต้องใช้อุปกรณ์ การ ฝึกภาคปฏิบัติ แผนการนิเทศงาน แบบบันทึกการ นิเทศงาน และมาตรฐานการปฏิบัติงานของนักสังคม สงเคราะห์ มาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ การแพทย์ มาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ จิตเวช เป็นต้น

• การวางแผนเพื่อการนิเทศงาน

- ผู้นิเทศงานมีการเตรียม แผนการนิเทศ ซึ่งการนิเทศงานฝึกภาคปฏิบัติ 1 กำหนดให้มีการนิเทศงาน 3 ครั้งในระยะเวลาการฝึก 45 วัน ในขณะที่การฝึกภาคปฏิบัติ 2 และการฝึก ฝึกภาคปฏิบัติในระดับปริญญาโท (ฝึกฯ1) ใช้ระยะเวลา เช่นเดียวกับฝึกภาคปฏิบัติ 1 คือ 45 วัน เนื่องจาก เป็นการฝึกภาคปฏิบัติช่วงฤดูร้อน การเข้าพื้นที่เพื่อ ติดตามนิเทศงานนักศึกษาจำนวน 3 ครั้ง ๆ ละ 3-5 วัน สำหรับการฝึกภาคปฏิบัติ 3 มีระยะเวลาการฝึก 4 เดือนของภาคการเรียนที่ 2 กำหนดให้มีการนิเทศ งาน 4 ครั้ง ดังนั้นแผนการนิเทศงานนักศึกษาจึง สามารถแบ่งออกได้คือ ระยะแรก การศึกษาเกี่ยวกับ หน่วยงาน การให้บริการ ระยะที่สอง การ ประยุกต์ใช้กระบวนการ วิธีการ หลักการ และทักษะ ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ และระยะที่สาม การติดตามและประเมินผลการฝึกภาคปฏิบัติและ เขียนรายงาน ดังนั้นผู้นิเทศงานต้องมีการเตรียม ความพร้อมด้วยการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์

กลุ่มเป้าหมาย วันเวลาและวิธีการดำเนินการ โดยเฉพาะด้านองค์ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ ในการนิเทศความร่วมมือ เพื่อให้การนิเทศงานมี ทิศทางที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นผู้ นิเทศงานประสานงานกับอาจารย์ภาคสนามและ ผู้รับการนิเทศคือนักศึกษา เพื่อการนิเทศงานต่อไป

1.2) ขั้นตอนการดำเนินการนิเทศงาน

- ผู้นิเทศงาน (อาจารย์ในคณะฯ) เข้า พบผู้บริหารและอาจารย์ภาคสนามของหน่วยงาน เพื่อแนะนำตัว กรณียกในหน่วยงาน หากเป็นการ นิเทศงานออนไลน์ นอกจากเรียนเชิญอาจารย์ ภาคสนามเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ นักศึกษาและอาจารย์นิเทศงานของคณะฯ แล้ว อาจ มีการเรียนเชิญหัวหน้างาน เพื่อเข้าร่วมรับฟัง ความก้าวหน้าการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา และ ให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการฝึกของนักศึกษา ต่อไป

- การพบผู้รับการนิเทศหรือนักศึกษา เริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพ ทักทาย สร้าง บรรยากาศให้เกิดการผ่อนคลายมีความเป็นกันเอง โดยเฉพาะการนิเทศงานครั้งแรก อาจพูดคุยอย่างไม่ เป็นทางการได้ถามทุกข์สุข ยังไม่เน้นเนื้อหาของงาน เป็นหลัก

- รับฟังปัญหาต่าง ๆ จากนักศึกษา ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นการปฏิบัติงานหรือเรื่องส่วนตัว การสังเกต ทั้งคำพูดและกิริยาท่าทางขณะที่พูดคุย หรือระหว่างที่ นักศึกษากำลังปฏิบัติงานกับ ผู้ใช้บริการ เพื่อให้ทราบถึงการปฏิบัติงานสังคม สงเคราะห์ที่เกิดจากความเต็มใจ

- ผู้นิเทศงานทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ภาคสนาม ไม่ตัดสิน ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น แต่นำปัญหาและอุปสรรคของ ข้อมูลที่ได้รับกลับไปหารือกับอาจารย์ภาคสนามเพื่อ

แก้ไขปัญหาร่วมกัน เพราะอาจารย์ภาคสนามคือ ผู้ดูแลนักศึกษาโดยตรง

- ผู้นิเทศงานหาวิธีการให้คำแนะนำ อย่างประนีประนอมหากพบข้อผิดพลาดในการ ปฏิบัติงาน ไม่ควรตำหนิตัวตนเอง

- ผู้นิเทศงานใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสอนงาน การให้คำปรึกษา การสร้างแรงจูงใจ ในการทำงาน การเสริมพลัง หรือสนับสนุน เอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถกระทำได้

- ผู้นิเทศงาน นักศึกษาและอาจารย์ ภาคสนามมีเวลาพบกันเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ตามแผนการนิเทศงานอย่างสม่ำเสมอและเปิด โอกาสให้นักศึกษาได้พูดถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข ปัญหาและปฏิบัติต่อปัญหาของตนเองอย่างเหมาะสม

- ผู้นิเทศงานพบกับทีมสหวิชาชีพ หรือผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา เพื่อเข้าใจในบริบทของการฝึกภาคปฏิบัติและ เชื่อมโยงบริการให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของ นักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ผู้นิเทศงานสรุปผลการนิเทศงาน ให้กับผู้บริหารหน่วยงานรับทราบ

1.3 ขั้นตอนหลังการนิเทศงาน

- ผู้นิเทศงานรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากการนิเทศ บันทึก หากพบประเด็นที่ต้องการ หารือ นำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการฝึกฯ เพื่อหา แนวทางแก้ไขปัญหานั้น

- ประชุมร่วมกับทีมนิเทศงานใน คณะฯและอาจารย์ภาคสนามเพื่อประเมินผลและ สรุปผลการนิเทศงาน ตามเกณฑ์การประเมินในคู่มือ การฝึกภาคปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป จากตัวอย่างการนิเทศงาน การฝึกภาคปฏิบัติของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และสวัสดิการสังคมไทย มีนโยบาย ระบบ และ กระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์

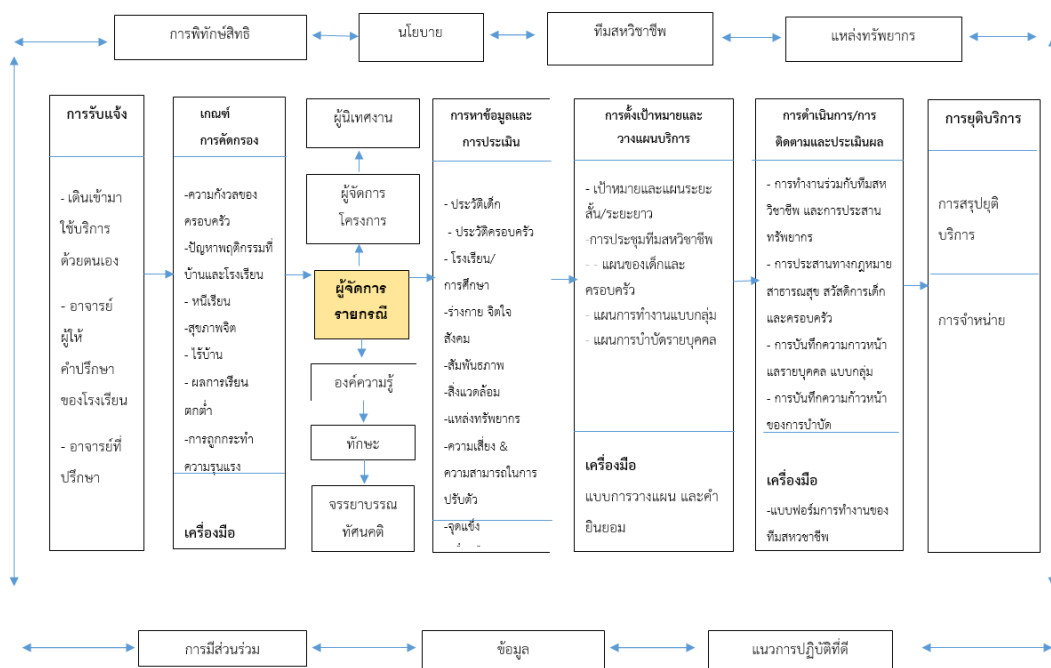
ของหลักสูตรทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ทันทีเมื่อสำเร็จการศึกษา ซึ่งในต่างประเทศการนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติ เป็นนโยบายที่สถาบันการศึกษาสังคมสงเคราะห์และหน่วยงานปฏิบัติงานร่วมกันมาในหลายทศวรรษ ดังนี้

การประยุกต์ใช้การนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติในต่างประเทศ

การนิเทศงานในหน่วยงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ในต่างประเทศ เป็นนโยบายและขอบข่ายงานที่ปรากฏอยู่ในระบบและกระบวนการปฏิบัติงานชัดเจน โดยเฉพาะการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาในองค์กร San Diego Youth Services รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยงานด้านสวัสดิการเด็กและเยาวชน ซึ่งองค์กรให้ความสำคัญทั้งการนิเทศงานบุคลากรผู้ปฏิบัติงานและการนิเทศงานนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติ การฝึกภาคปฏิบัติเน้นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์คลีนิกเชิงลึกให้กับนักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ ระดับปริญญาโท ของโรงเรียนสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยแซนดิเอโก (San Diego State University) ซึ่งขอยกตัวอย่างการฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียนหรือเรียกว่า หน่วย Family Resources Center (FRC) เป็นหน่วยที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งชื่อว่า El Cajon valley high

school เกรด 9-12 (ม.3-ม.6) ตั้งอยู่ในเมือง El Cajon ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งในเทศมณฑลแซนดิเอโก (San Diego County) มีนักเรียนจำนวน 1,795 คน ครูจำนวน 85 คน อาจารย์ผู้ให้คำปรึกษาจำนวน 5 คน และบุคลากรของโรงเรียนจำนวน 55 คน ความพิเศษของโรงเรียนนี้ที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่นในละแวกเดียวกันคือ โรงเรียนมีนโยบายดูแลนักเรียนด้วยกระบวนการปฏิบัติงานของวิชาชีพ เนื่องจากผู้เรียนมีความหลากหลายของเชื้อชาติ และวัฒนธรรม ครึ่งหนึ่งของโรงเรียนนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งอพยพมาจากประเทศอิรัก ความซับซ้อนของปัญหาและความต้องการจึงมีมากตามลำดับ โรงเรียนจึงประสานความร่วมมือกับองค์กร San Diego Youth Services เพื่อส่งบุคลากรมาประจำที่โรงเรียนในแผนก FRC จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนมาประจำ 2 คน และเพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพกับการให้บริการนักเรียน หน่วย FRC จึงเป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา และใช้ระบบการจัดการรายกรณี (Case management) ในการให้บริการ การปฏิบัติงานของนักศึกษาจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้จัดการรายกรณีที่ต้องให้บริการกับนักเรียนที่ประสบปัญหาซับซ้อนตั้งแต่ต้นทาง ระหว่าง และปลายทางอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งนักเรียนสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตได้อย่างปกติ (ข้อมูลจากการฝึกภาคปฏิบัติ ณ San Diego Youth Services: 2016) ดังปรากฏในภาพ

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการปฏิบัติงานการจัดการรายกรณีที่ใช้วิธีการนิเทศงาน

กระบวนการดำเนินงาน การปฏิบัติงานของผู้จัดการรายกรณีนอกจากการทำหน้าที่ภายในโรงเรียน และหน่วยงาน San Diego Youth Services แล้วยังทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานภายนอกดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้ให้นักเรียนที่ประสบปัญหาได้รับการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการในรูปแบบของทีมสหวิชาชีพคือ ดำรวจ โดยจะมาปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดอยู่หน้าโรงเรียนในช่วงเช้าและช่วงเย็นของทุกวัน หากเกิดเหตุตำรวจซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายจะดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว เพื่อระงับเหตุและส่งเด็กไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ตลอดจนการเยียวยาทางด้านจิตใจ เป็นต้น สำหรับกระบวนการให้บริการการจัดการรายกรณี โดยใช้วิธีการนิเทศงานร่วมกำกับดูแล สอนงาน ตลอดจนการสนับสนุนทางด้านจิตใจมีดังนี้

1) ขั้นแรกรับและคัดกรอง การปฏิบัติงานในโรงเรียน นักเรียนบางรายเดินเข้ามาใช้บริการที่ศูนย์ทรัพยากรครอบครัวด้วยตนเอง บางรายได้รับการส่งต่อมาจากผู้ให้คำปรึกษาประจำโรงเรียน ครูที่ปรึกษา บางรายตำรวจส่งต่อมาให้

2) การประเมิน ผู้จัดการรายกรณีหาข้อมูลเพิ่มเติมอย่างละเอียดด้วยการใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ประวัตินักเรียน ประวัติครอบครัว สัมภาษณ์สภาพภายในครอบครัว พร้อมการประเมินสภาพปัญหาด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของเด็ก จุดแข็งของเด็กและครอบครัว ความเสี่ยง รวมถึงการประเมินแหล่งทรัพยากร โดยใช้แบบฟอร์มการประเมิน กรณีที่นักเรียนมีสภาพปัญหาซับซ้อน ผู้จัดการรายกรณีจะทำงานร่วมกับผู้ให้คำปรึกษาของโรงเรียนและเชิญทีมสหวิชาชีพภายนอกและครอบครัวเด็กมาร่วมกันประชุมเพื่อประเมินและวางแผนการให้ความช่วยเหลือต่อไป

3) การวางแผน ผู้จัดการรายกรณีวางแผนร่วมกับเด็กและครอบครัวตามการประเมินสภาพปัญหา บางรายทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพภายนอก โดยการวางแผนมีการกำหนดเป้าหมายของแผน โดยใช้เครื่องมือแบบฟอร์มการวางแผนให้บริการ ซึ่งแผนประกอบด้วยแผนระยะสั้น ผู้จัดการรายกรณีจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เด็กและครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ ผู้จัดการรายกรณีกำหนดตามโปรแกรมการให้บริการของศูนย์ทรัพยากรครอบครัว แต่หากปัญหาของเด็กมีความซับซ้อน จะเป็นการให้บริการในระยะยาว การให้บริการอาจไม่ได้ต่อเนื่องในศูนย์ทรัพยากรครอบครัว แต่จะประสานไปยังแหล่งทรัพยากรอื่นซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกเพื่อให้นักเรียนได้รับการจากผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก

4) การดำเนินการ ผู้จัดการรายกรณีนอกจากทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานกับแหล่งทรัพยากรอื่นๆ เพื่อให้เด็กได้เข้าถึงบริการแล้ว ผู้จัดการรายกรณียังทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และเป็นผู้นำกิจกรรมในโปรแกรมที่จัดขึ้น เช่น กลุ่มศิลป์บำบัด กลุ่มกุญแจสู่ความสำเร็จ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันหากมีผู้ร่วมให้บริการอื่น ๆ ผู้จัดการรายกรณีต้องบันทึกความก้าวหน้าจากการให้บริการของทีมสหวิชาชีพอื่น ๆ ด้วยเพื่อรับทราบว่ามีนักเรียนได้รับการอะไร อย่างไรและมีพัฒนาการอะไรที่เกิดขึ้นกับเด็กบ้าง เพื่อให้ผู้จัดการรายกรณีนำมาพัฒนาแผนให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการ

5) การติดตาม ผู้จัดการรายกรณีจะทำการติดตามด้วยการนัดหมายเด็กให้มาพบเป็นระยะ หรือใช้การโทรศัพท์คุยกับผู้ปกครอง หรือเชิญผู้ปกครองมาโรงเรียน และการติดตามการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพโดยการไปพบ หรือการโทรศัพท์ รวมทั้งการส่งข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น หากนักเรียนและครอบครัวสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติแล้ว ผู้จัดการ

รายกรณีจะนัดเด็กมีระยะเวลาที่ห่างออกไปจนกระทั่งยุติการให้ความช่วยเหลือ

6) การประเมินผล ผู้จัดการรายกรณีประเมินการปฏิบัติงานของตนเองร่วมกับผู้จัดการโครงการ และผู้นิเทศงานของหน่วยงาน รวมถึงการบันทึก รายงานผลการปฏิบัติงาน เป็นแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อนำสู่การประชุมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนาการให้บริการต่อไป

7) การยุติบริการ เมื่อพฤติกรรมนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ครอบครัวกลับมาทำหน้าที่ได้ตามศักยภาพ ผู้จัดการรายกรณีจะนัดหมายกับเด็กห่างขึ้น และแจ้งให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบ รวมถึงการมอบเกียรติบัตรการเข้าร่วมโปรแกรมได้อย่างต่อเนื่อง และเขียนรายงานสรุปเหตุผลการยุติบริการ

ในกระบวนการปฏิบัติงานเหล่านี้ได้มีการจัดระบบการนิเทศงานอย่างชัดเจน และมีมาตรฐานการนิเทศงานในการกำกับดูแลความเป็นวิชาชีพ ซึ่งผู้นิเทศงานต้องมีคุณสมบัติด้านการศึกษาทางสังคมสงเคราะห์หรือเกี่ยวข้อง หรือได้รับการอบรมการเป็นผู้นิเทศงาน โดยมีอาจารย์ผู้สอนในคณะฯ ร่วมดูแล แต่จะให้มอบหมายให้อาจารย์ภาคสนามเป็นหลัก เพื่อนิเทศงานแก่นักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติใน FRC โดยเฉพาะภายใต้หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานตรง 2 ปีและ 4 ปี จำนวน 60 หน่วยกิต มีคู่มือ เครื่องมือ และการประเมินผลผ่านคู่มือการฝึกภาคปฏิบัติ ทั้งนี้การนิเทศงานประกอบด้วยการนิเทศงานใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1) ด้านการให้การศึกษ สอนงานในขั้นตอนการปฏิบัติงาน การฝึกทักษะต่าง ๆ โดยผู้จัดการโครงการ ด้วยวิธีการสอนงานรายบุคคล และการใช้การประชุมรับฟังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2) การให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจแก่นักศึกษา โดยนักจิตวิทยาวิชาชีพ หากนักศึกษาเกิด

ภาวะทางด้านจิตใจ เช่น ความคับข้องใจ ความสับสน ท้อแท้ รู้สึกผิด เป็นต้น สำหรับระยะเวลาการนิเทศ จัดขึ้นเดือนละ 2 ครั้ง (1 ครั้ง: 15 วัน) หรือขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้รับการนิเทศงาน โดยผ่านการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่มไม่เกิน 3 คน เพื่อให้ผู้รับการนิเทศหรือนักศึกษาฝึกงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ยังมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทีมงานกรณีมีความยุ่งยากซับซ้อนในทุกสัปดาห์ และ ทุกวันศุกร์ของสัปดาห์จะมีการพบปะแลกเปลี่ยน รวมถึงการระบายความรู้สึกจากการปฏิบัติงานด้วย และการแลกเปลี่ยนทำให้ได้แนวปฏิบัติที่ดี นำไปสู่การพัฒนาการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การนิเทศงานในต่างประเทศมีความชัดเจนและให้ความสำคัญต่อการนิเทศงาน ทั้งทางด้านองค์ความรู้ ทักษะ และในขณะเดียวกันมีระบบการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากนักจิตวิทยาวิชาชีพ เพื่อดูแลนักศึกษาฝึกงานประสบความสำเร็จได้อย่างเต็มความภาคภูมิบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

บทสรุป

จากบทเรียนการนิเทศงานสังคมสงเคราะห์ในการฝึกภาคปฏิบัติของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติกับหน่วยงานฝึกภาคปฏิบัติ และหน่วยงาน San Diego Youth Services ของประเทศสหรัฐอเมริกา พบประเด็นซึ่งเป็นบทสรุปที่สำคัญดังนี้

1) การนิเทศงานเป็นการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่นักศึกษา จากประสบการณ์การนิเทศพบว่า นอกจากการนิเทศงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์แล้ว การพัฒนาคนยังเป็นประเด็นที่ผู้นิเทศงานมีความตระหนักอยู่เสมอ เพราะในระหว่างการพัฒนา

ภาคปฏิบัตินักศึกษาต้องมีการปรับตัวกับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน เพื่อนร่วมงาน กับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งนักศึกษาบางรายยังนำพาปัญหาความไม่สบายใจส่วนตัวมาปะปนกับการปฏิบัติงานส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันปัญหาของนักศึกษายังมีความซับซ้อนเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับปัญหาที่หลากหลาย ดังนั้นผู้นิเทศงานต้องแสดงความเข้าใจ โอบอ้อมความรู้สึก ให้ความเห็นอกเห็นใจ เสริมพลัง ให้คำปรึกษาที่นอกเหนือจากการครองงาน มาเป็น การครองตนร่วมด้วย เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาและดูแลตนเองในระยะยาวได้ ซึ่งการให้ความสำคัญทางด้านจิตใจของนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติในต่างประเทศจะให้ความสำคัญอย่างมาก โดยส่งเสริมให้นักจิตวิทยาประจำหน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่ด้านการนิเทศงานเพื่อสนับสนุนด้านจิตใจโดยเฉพาะ

2) การนิเทศงานคือการแบ่งปันและส่งเสริมองค์ความรู้ใหม่แก่บุคลากรในหน่วยงาน ในหลายครั้งพบว่า บุคลากรในหน่วยงานมีความต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอาจารย์ผู้นิเทศงาน โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับองค์ความรู้ ทฤษฎี หรือเครื่องมือการปฏิบัติงานใหม่ ๆ

3) การนิเทศงานคือการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของผู้นิเทศ หลายต่อหลายครั้งที่ผู้นิเทศถูกกระตุ้นทางความคิดจากอาจารย์ภาคสนามและนักศึกษา ข้อท้าทายจากสภาพปัญหาของผู้ใช้บริการที่นับวันจะมีความสลับซับซ้อนตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ความต้องการในการใช้เทคนิคทักษะและวิธีการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายจึงมีมากขึ้น อาจารย์ภาคสนามหลายท่านมีประสบการณ์การทำงานสูง ผู้นิเทศย่อมได้เรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างเต็มที่ แต่ในขณะเดียวกันผู้นิเทศก็ต้องกลับมาตั้งหลัก ทบทวน ศึกษาค้นคว้าทั้งจากตำรา บทความ สื่อออนไลน์ การเข้ารับการอบรมสัมมนา หรือการขอคำปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์นั้นๆ

4) การนิเทศงานคือการให้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้บริการ เป้าหมายของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์คือการทำให้ผู้ใช้บริการเกิดการเปลี่ยนแปลงมีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองได้ การนิเทศงานจึงเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดแนวทางด้านองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคการปฏิบัติงานแก่ผู้ใช้บริการอย่างถูกต้องและเหมาะสม ในหลายครั้งที่นักศึกษาเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียน แต่ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้หรือนำไปใช้ได้แต่ไม่ทราบว่าเป็นการใช้หลักทฤษฎีทางสังคมสงเคราะห์ ผู้นิเทศจึงต้องใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมขณะที่นักศึกษาปฏิบัติงาน

5) การนิเทศงานทำให้เกิดเครือข่ายทางวิชาการ ในช่วงระยะเวลาการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาในหน่วยงาน อาจมีนักศึกษาสังคมสงเคราะห์จากมหาวิทยาลัยอื่นเข้าฝึกปฏิบัติในระยะเวลาเดียวกัน นอกจากนักศึกษาจะมีเพื่อนร่วมวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นแล้ว ผู้นิเทศงานและนักศึกษายังได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งจากนักศึกษาและอาจารย์นิเทศงานจากสถาบันอื่น โดยเฉพาะในช่วงของการสรุปผลการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาต้องนำเสนอกรณีศึกษาหรือผลการดำเนินโครงการหน่วยงานบางแห่งจะจัดให้นักศึกษานำเสนอผลงานพร้อมกัน และเชิญอาจารย์จากทั้งสองสถาบันร่วมรับฟังและให้ข้อคิดเห็นแก่นักศึกษาทุกคน ซึ่งทำให้นักศึกษาและผู้นิเทศได้ประสบการณ์ องค์ความรู้ และข้อคิดเห็นที่สามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอน และทำให้ทั้งสองสถาบันเกิดเครือข่ายทางวิชาการมากขึ้น

6) การนิเทศงานในยุคปัจจุบันด้วยการใช้ออนไลน์ เป็นความท้าทายที่ทำให้ผู้นิเทศงาน นักศึกษาและอาจารย์ภาคสนามเรียนรู้การอยู่ในโลกยุคดิจิทัล การเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ การเตรียมด้านองค์ความรู้ และทัศนคติที่ดีต่อการใช้สื่อ

ออนไลน์ต่าง ๆ อุปกรณ์ ความพร้อมของสัญญาณเครื่องมือต่าง ๆ การใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ การสะท้อนความรู้สึกและการรับรู้ความรู้สึกผ่านออนไลน์ นับเป็นสิ่งจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการได้พบกัน รวมถึงการได้เรียนรู้เทคนิควิธีการทำงานผ่านออนไลน์ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

7) การนิเทศงานที่เกิดผลลัพธ์แก่ผู้รับการนิเทศอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ต้องมีการเตรียมความพร้อม ศึกษานโยบาย การจัดทำแผน คู่มือเครื่องมือการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ตลอดจนผู้ให้การนิเทศในคณะฯควรเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในงานนั้น ๆ อย่างชัดเจน และหน่วยงานฝึกภาคปฏิบัติสามารถให้การนิเทศงานได้ทั้งทางด้านองค์ความรู้ และการสนับสนุนทางด้านจิตใจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะต่อการแนวทางการพัฒนาการนิเทศงานทางสังคมสงเคราะห์

1) ด้านนโยบายและการกำหนด

เป้าหมายขององค์กร สถาบันการศึกษาควรมีผลักดันให้เกิดมาตรฐานด้านการนิเทศงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น เพราะการนิเทศงานเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา หรือแม้แต่ผู้ปฏิบัติงานก็ตาม จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาฝึกงานและผู้ปฏิบัติงาน เพื่อการให้บริการต่อผู้ใช้บริการอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2) ด้านคุณสมบัติของผู้นิเทศงาน ควร

เป็นผู้มีองค์ความรู้ มีทักษะ และประสบการณ์ด้านศาสตร์ทางสังคมสงเคราะห์ หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และควรได้รับการฝึกฝนด้านการนิเทศงาน โดยเฉพาะอาจารย์ที่ไม่ได้จบทางการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ควรมีการพัฒนาศักยภาพในด้านนี้ รวมถึงผู้จบสังคมสงเคราะห์หรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการ

นิเทศงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตรและมาตรฐานทางวิชาชีพ

3) การนิเทศงานการฝึกภาคปฏิบัติ ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนทางด้านจิตใจเหมือนการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ ทักษะและจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันผลกระทบจากการการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อความซับซ้อนของปัญหาผู้ใช้บริการ ผู้ให้บริการอย่างนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติต้องถึงพร้อมในทุกด้าน และความเข้มแข็งทางด้านจิตใจจะเป็นวัคซีนป้องกันให้นักศึกษามีวุฒิภาวะที่จะดูแลตนเองให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ ดังนั้นผู้นิเทศงานต้องมีทักษะด้านการสนับสนุนทางจิตใจที่เพียงพอและเหมาะสมด้วย

3) ด้านการติดตามประเมินผลผลลัพธ์การเรียนรู้ การประเมินผล ควรมีการพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับลักษณะงานที่ได้ปฏิบัติ โดยส่วนใหญ่การนิเทศงานของไทย จะประเมินจากการอ่าน

รายงานบันทึกประจำวัน สังเกต และสัมภาษณ์ และประเมินครั้งเดียวเมื่อนักศึกษาใกล้จะฝึกภาคปฏิบัติครบตามเวลาที่กำหนด แต่อาจจะยังขาดเครื่องมือการนิเทศในระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติ ทั้งแบบสัมภาษณ์ และเครื่องมือการสังเกต เป็นต้น

4) การนิเทศงานผ่านออนไลน์ เป็นรูปแบบหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่อาจปฏิบัติร่วมกับการนิเทศแบบพบหน้า ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาการนิเทศงานในหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ

5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดบทเรียนระหว่างสถาบันการศึกษาที่มีการสอนสังคมสงเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะการนิเทศงานฝึกภาคปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยสร้างมาตรฐานและความเข้มแข็งของสถาบันเครือข่ายทางวิชาการและวิชาชีพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ลักขณา เสถียรสวัสดิ์. (2524). การนิเทศงานผู้ช่วยงานสวัสดิการสังคม. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- ลักขณา เสถียรสวัสดิ์. (2524). รายงานการวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่อง การนิเทศงานนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร: หน่วยวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Alfred Kadusin, Daniel Harkness.(2002). Supervision in Social Work. Fifth edition. Columbia University press. New York.
- Australian Association of Social Workers (AASW). (2000:3). Practice Standards for Social Workers: Supervision.
- Australian Association of Social Workers (AASW). (2014:3). Practice Standards for Social Workers: Supervision.
- Beddoe, L., & Maidment, J. (Eds.). (2015). Supervision in social work : contemporary issues. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Jeane W. Anastas. (2013). Best Practice Standards in Social Work Supervision. National Association of Social Workers (NASW). Association of Social Worker Boards.

- Kadushin, A., & Harkness, D. (2002). Supervision in social work (4th ed.). New York: Columbia University Press.
- Mark Hughes and Michael Wearing. (2017: 133-137). Organisations & Management in Social Work. SAGE Publications Ltd. 3rd edition.
- Michal Olah. Clinical Social Work. Bratislava, Slovak Republic, 2012
- Peace Wong. (2021). Social Work Supervision Guidelines. Social Work accreditation and advisory board. Singapore
- Tanuja A. (2021) Notes on Supervision: Mening, Objectives and Methods.
<https://www.businessmanagementideas.com/notes/management-notes/direction-and-supervision/notes-on-supervision-meaning-objectives-and-methods/5069>
- Tsui, M.-sum. (2005). Social work supervision : contexts and concepts (Ser. Sage sourcebooks for the human services series). SAGE Publications.

กระบวนการจัดการรายกรณี : ทางออกในการปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน

กฤษฎา สุขพัฒน์¹Received 15th December, 2022Revised 20th December, 2022Accepted 29th December, 2022

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนได้มีบทบาทสำคัญในงานสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กผู้ประสบภาวะปัญหาต่างๆ ในสังคมไทย โดยนอกจากการให้ความช่วยเหลือปัจจัยขั้นพื้นฐานแก่เด็ก ยังมีภารกิจด้านการแก้ไขปัญหามติกรรมของเด็ก ซึ่งเป็นปัญหาและความท้าทายของสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องแสวงหากระบวนการหรือพัฒนาระบบในการปรับพฤติกรรมเด็กให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนควรยกระดับพัฒนาด้านงานบริการแก้ไขปรับพฤติกรรมให้มีมาตรฐานวิชาชีพ โดยนำกระบวนการจัดการรายกรณีมาใช้สำหรับช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหามติกรรมยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งจะเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหามติกรรมของเด็กที่ได้รับการสงเคราะห์ระยะยาวในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน ให้ได้รับการแก้ไขปรับพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป เนื่องด้วยการจัดการรายกรณีเป็นการทำงานที่เป็นระบบมีคุณภาพ มีการกำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน มุ่งเน้นการปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพและมีการประสาน วางแผนและใช้ทรัพยากรหลากหลาย รวมถึงมีการพิทักษ์สิทธิและช่วยเหลือเด็กผู้ใช้บริการให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ : การจัดการรายกรณี, การปรับพฤติกรรม, สถานสงเคราะห์, เด็ก, เอกชน

¹ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Case Management Process: Solution to Behavioral Modification for Children in Private Child Welfare Centers

Kritsada Sukkaphat

Abstract

Private child welfare centers have, at present, an important role in the welfare assistance and welfare protection work for children with problems in the Thai society. In addition to their mission of providing children with basic needs, one other important task is the behavioral modification, which is an issue that challenges private child welfare centers today; therefore, it is important to seek a more efficient behavioral modification process or upgrade the existing one to be more competent. Private child welfare centers should improve and upgrade their service in child behavioral modification to a professional standard by using case management process in efficiently assisting children with complex behavioral issues which will be the solution for behavioral modification of children in long-term care. Because case management is a systematic and qualitative work process with clearly defined steps and a focus on the collaboration of a multidisciplinary team working together, using a variety of resources, in addition to protecting children's rights and assisting service users in making the most of it.

Keywords: Case Management, Children's Behavioral Modification, Welfare Center, Child, Private

บทนำ

การพัฒนาประเทศในหลายปีที่ผ่านมาได้นำการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในทางที่ดี อาทิ ด้านเศรษฐกิจ สาธารณูปโภค เทคโนโลยีและการสื่อสาร แต่ในอีกมุมหนึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบแก่สังคมไทยในหลายมิติ ประการหนึ่งคือปัญหาเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว เมื่อครอบครัวซึ่งเปรียบเสมือนรากฐานทางสังคมอ่อนแอลง ไม่สามารถปรับตัวได้อย่างสมดุลกับความเปลี่ยนแปลงพัฒนา สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหลักได้ลดบทบาทหรือละเลยหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและวัยรุ่นตามมา อาทิ ปัญหาเด็กด้อยโอกาส เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เป็นต้น (ชนกร โพธิ์นาคเงิน และ ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล, 2561)

ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่ต้องร่วมกันเยียวยาแก้ไข โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน สำหรับการแก้ไขปัญหาลูกในสังคมไทยนั้น ในด้านหนึ่งเป็นงานในเชิงการป้องกันที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันในระยะยาวเพื่อเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง สร้างชุมชนที่ดีแก่เด็ก ในอีกด้านหนึ่งเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาลูกในระยะเผชิญหน้า ซึ่งปัจจุบันสถานสงเคราะห์เด็กทั้งภาครัฐและเอกชนถือเป็นองค์กรหลักสำคัญที่มีบทบาทในการช่วยเหลือเยียวยาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ภารกิจของสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนในปัจจุบันได้ให้การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กผู้ประสบภาวะปัญหาต่างๆ ตามมาตรา 32 และ 40 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ซึ่งสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญไม่เพียงการจัดหาปัจจัยขั้นพื้นฐานแก่เด็กผู้ประสบปัญหา แต่ยังมีภารกิจด้านอื่นๆ ที่สำคัญเพื่อช่วยเสริมสร้างพัฒนาชีวิตเด็ก อาทิ การให้การศึกษาก่อเสริมสุขภาพและนันทนาการ การสร้างเสริม

ทักษะชีวิต การแก้ไขความประพฤติของเด็ก เป็นต้น เพื่อช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งร่างกายและจิตใจ และเสริมสร้างพัฒนาการแก่เด็กผู้รับบริการให้เติบโตตามวัยในมิติด้านต่างๆ

อย่างไรก็ดีจากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะผู้ทำงานในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนแห่งหนึ่ง และของผู้ทำงานในสถานสงเคราะห์เด็กโดยทั่วไปย่อมตระหนักดีว่า เด็กผู้รับบริการในสถานสงเคราะห์มักมีเบื้องหลังและพื้นฐานชีวิตทุกข์ยากหรือประสบวิกฤตปัญหาต่างๆ ในชีวิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบพัฒนาการของเด็กตามวัยในมิติด้านต่างๆ ของชีวิต และมักเกิดปัญหาพฤติกรรมในลักษณะต่างๆ ได้ เช่น ดื้อดึง ก้าวร้าว โกหก ดิฉลาด เป็นต้น โดยปัญหาพฤติกรรมของเด็กจะซับซ้อนหรือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบริบทชีวิตของเด็กแต่ละบุคคล

ด้วยเหตุนี้การทำงานแก้ไขความประพฤติเด็กในสถานสงเคราะห์จึงมีความยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่าการดูแลเด็กวัยรุ่นโดยทั่วไป ผู้ปฏิบัติงานมักประสบความยากลำบากและมีความกังวลใจในการปฏิบัติงาน และโดยเฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถปรับพฤติกรรมได้ ความล้มเหลวในการแก้ไขปรับพฤติกรรมเด็กยังอาจส่งผลเสียต่อตัวเด็กในอนาคตเมื่อถึงช่วงวัยที่เด็กจะต้องออกไปดำเนินชีวิตด้วยตนเองหรือกลับคืนสู่สังคม เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมจะเป็นวงจรปัญหาสังคมต่อไปอีก สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการและการดำเนินงานในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน จังหวัดชลบุรี (ชนกร โพธิ์นาคเงิน และ ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล, 2561) ที่ระบุว่าในการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เอกชน จังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุปสรรคในการแก้ไขความประพฤติปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบำบัด รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายจิตใจแก่เด็ก ตลอดจนเตรียม

ความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภารกิจของสถานสงเคราะห์ เอกชนจะต้องแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา พฤติกรรมของเด็กเหล่านี้อีกก่อนที่จะสายเกินไป

แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) เป็นกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ที่สามารถช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ ครอบคลุมเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยมีการดำเนินงานวางแผนให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ มุ่งให้เกิดการให้บริการที่มีคุณภาพแก่ผู้ใช้บริการ มีผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) ประสานแหล่งทรัพยากร และนักวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีการวางแผนการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ สามารถวางแผนการทำงานในระยะยาว ทำให้เกิดกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นหลักประกันในการดูแลกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืน (โสภา อ่อนโอภาส, 2563 : ออนไลน์)

ในปัจจุบันองค์ความรู้เรื่องการจัดการรายกรณีได้เข้ามาในประเทศไทยระยะหนึ่งแล้ว แม้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก มักมีการนำไปใช้ในงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์เป็นส่วนใหญ่ และในภาพรวมผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ยังไม่มีความรู้และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติม ตลอดจนการอบรมให้ความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์ (นุชนาฏ ยูธันเงาะ และ โสภา อ่อนโอภาส, 2554) สอดคล้องกับดำรงศิลป์ เป็งใจ และ ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล (2562) ที่ได้เคยมีข้อเสนอไว้ว่าควรมีมาตรการส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับบทบาทผู้จัดการรายกรณี ในการทำงานร่วมกันเป็นทีมสหวิชาชีพ ในการแก้ไขและพัฒนาเด็กด้อยโอกาสของหน่วยงาน

การนำกระบวนการจัดการรายกรณีมาใช้เพื่อปรับความประพฤติเด็กในสถานสงเคราะห์ช่วยสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานให้มีเครื่องมือหรือระบบการ

ทำงานที่มีมาตรฐานในงานบริการด้านการแก้ไขความประพฤติของเด็กเพิ่มขึ้น และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็กผู้รับบริการ เนื่องจากมีผู้จัดการรายกรณีเป็นผู้กำกับติดตามและพิทักษ์สิทธิ์ให้แก่เด็ก กระบวนการจัดการรายกรณีจึงเป็นทางออกที่สมควรส่งเสริมในงานบริการด้านการแก้ไขความประพฤติของเด็ก โดยสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนต่างๆ ควรศึกษาและนำองค์ความรู้การจัดการรายกรณีมาพัฒนารูปแบบการจัดการรายกรณีเพื่อช่วยแก้ไขปรับพฤติกรรมเด็กให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและภารกิจในองค์กรของตน เนื่องจากเป็นระบบการทำงานที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ มีการประเมินวางแผน ติดตาม และประสานทรัพยากรหลากหลาย จึงเป็นหลักประกันที่ดีในความสำเร็จของการทำงานแก้ไขความประพฤติของเด็กที่ยุ่ยากซับซ้อนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เป็นระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพช่วยพัฒนาวิชาชีพการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนให้มีมาตรฐาน สามารถบรรลุเป้าหมายในงานบริการด้านการแก้ไขปรับพฤติกรรมซึ่งเป็นปัญหาและความท้าทายสำคัญในปัจจุบัน และส่งผลให้การเตรียมความพร้อมเด็กให้กลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขในอนาคตต่อไป

ปัญหาพฤติกรรมของเด็กและวัยรุ่น

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549) อธิบายว่าเด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการในด้านต่างๆ จึงเป็นระยะเวลาที่เด็กต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการอย่างเข้มข้นในทุกด้าน อาทิ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นช่วงระยะเวลาคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งถือเป็นเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ถ้าเด็กวัยรุ่นคนใดดำเนินชีวิตในช่วงเวลานี้ผ่านพ้นไปอย่างราบรื่น มีปัญหาไม่ซับซ้อนมากนัก เด็กวัยรุ่นย่อมผ่านเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ด้วยดี แต่หากเป็นไปใน

ทางตรงข้าม เด็กวัยรุ่นจะประสบความยุ่งยากมากดังที่นักวิชาการในหลายทศวรรษเรียกว่าเป็น “วัยวิกฤต”

เด็กวัยรุ่นยังเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อนหากดำเนินชีวิตผิดพลาดหรือปรับตัวไม่ถูกต้อง อาจกลายเป็นวัยรุ่นที่เป็นปัญหา โดยปัญหาบางอย่างหากแก้ไขไม่ทัน หรือไม่ได้รับการแก้ไขอาจยืดเยื้อไปจนเข้าสู่ผู้ใหญ่ซึ่งทำให้การแก้ไขพฤติกรรมต่างๆ ยุ่งยากขึ้นอีก โดยทั่วไปเด็กที่ปรับตัวต่อปัญหาประจำวัยไม่ได้ อาจกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาดังพฤติกรรมปัญหาที่พบในวัยรุ่น อาทิ วัยรุ่นยกพวกตีกัน อาชญากรวัยรุ่น เป็นอันธพาล ขาดความรับผิดชอบ ติดยาเสพติด

เด็กวัยรุ่นจึงเป็นช่วงวัยที่ย่างยากลำบากมากที่สุด และอาจมีปัญหามากกว่าวัยอื่นๆ โดยปัญหาอาจมีสาเหตุเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติบ้าง เด็กวัยรุ่นก่อให้เกิดเองบ้าง รวมถึงผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิด บางทีวัยรุ่นอาจมองตนเองว่าเป็นคนมีปัญหา หรือสังคมส่วนหนึ่งก็มองวัยรุ่นว่าเป็นวัยรุ่นที่เป็นปัญหา (อุไร สุมาริธรรม, 2545 อ้างใน ภัทธาภรณ์ พวงเพชร, 2561) สรุปปัญหาของวัยรุ่นโดยทั่วไปได้ 8 ประเภทดังนี้

1) ปัญหาด้านร่างกาย วัยรุ่นเป็นผู้ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว โดยมักมีปัญหาความกังวลใจกับการเปลี่ยนแปลงของตน โดยเฉพาะวัยรุ่นที่เจริญเติบโตเร็วหรือช้ากว่าคนอื่นๆ เด็กวัยรุ่นมักมีความกังวลใจเกี่ยวกับภาพลักษณ์รูปร่างของตน กังวลถึงรูปร่างหน้าตา เมื่อรู้สึกว่าคุณเองไม่สวย ไม่หล่อ หรือเป็นสิวก็อาจทำให้วัยรุ่นขาดความมั่นใจมาก

2) ปัญหาด้านเพศเมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ร่างกายจากวัยเด็กเมื่อเติบโตบรรลุนิติภาวะทางเพศทำให้วัยรุ่นมีความต้องการทางเพศและคิดฝันในเรื่องเพศ วัยรุ่นอาจกังวลใจในเรื่องดังกล่าว หากผู้ใหญ่ให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำ ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ในเรื่องเพศ วัยรุ่นจะลดความวิตกกังวลใจ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความเสียหายที่วัยรุ่นอาจเลียนแบบหรือเรียนรู้จากเพื่อน จากสื่อที่ไม่เหมาะสมของสภาพแวดล้อมสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีส่วนกระตุ้นการตอบสนองทางเพศที่อาจนำไปสู่ปัญหาในชีวิตและอนาคตของตน

3) ปัญหาด้านการเรียนรู้ ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงสำคัญที่เด็กมีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียน เด็กจำเป็นต้องเอาใจจริงจังกับการเรียน เพื่อแสวงหาความรู้และค้นหาความสามารถ ความถนัดของตนเอง รวมถึงเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อวางรากฐานในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองในอนาคต การเรียนในระดับสูงขึ้นย่อมมีความยากและลึกซึ้งมากขึ้น เด็กวัยรุ่นต้องมีความพยายามเพิ่มมากยิ่งขึ้น เด็กวัยรุ่นจึงมักมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน การสอบ กลัวว่าตนเองจะเรียนได้ไม่ดี

4) ปัญหาด้านความประพฤติ วัยรุ่นเป็นวัยที่กระตือรือร้นจึงอาจมีพฤติกรรมหลายอย่างที่ขัดแย้งไม่เป็นที่พอใจสำหรับผู้ใหญ่ ถ้าหากยังไม่ทำให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากหรือเกิดความเสียหายแก่ตัวเอง แก่ผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมก็ยังไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าวัยรุ่นที่มีปัญหาด้านความประพฤตินั้นจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความก้าวร้าว เกร่อันธพาลหรือชอบกระทำในสิ่งที่ขัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์ หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม บางรายที่รุนแรงก็มีการกระทำที่เข้าข่ายการกระทำที่ผิดกฎหมายของบ้านเมือง

5) ปัญหาการทะเลาะวิวาท การทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่ม มักพบในกลุ่มวัยรุ่นชาย ที่มักทะเลาะกันด้วยเรื่องส่วนตัวก่อน เมื่อมีการบอกเล่าความเจ็บแค้นใจจึงไปบอกเล่าแก่เพื่อนฝูงฟัง จนอารมณ์โกรธแค้นร่วมด้วย ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่ม อาจเกิดในโรงเรียนหรือในชุมชนเดียวกัน การทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มต่างโรงเรียนหรือต่างชุมชน มีการยกพวกตีกัน เด็กที่ทะเลาะ

วิวาทแบบยกพวกตีกันจึงมักต้องการยอมรับจากกลุ่ม เด็กเหล่านี้มักมีปัญหาถึงความเข้าใจในตนเอง มีความสับสนในบทบาทของตนเอง ไม่รู้ทิศทางในอนาคต ไม่มีจุดยืนของตนเองจึงมักคล้อยตามหรือยอมตามกลุ่มได้ง่าย

6) ปัญหาด้านอารมณ์และสุขภาพจิต เด็กวัยรุ่นเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวด้านต่างๆ อย่างมาก มีลักษณะอารมณ์ที่มีความแรงและไวมาก นั่นคือมีอารมณ์อ่อนไหวคล้อยไปตามสิ่งต่างๆ ได้โดยง่าย อาทิ โกรธง่าย กังวลง่าย เครียดง่าย เสียใจได้ง่าย ซึ่งอาจส่งผลให้วัยรุ่นประสบภาวะปัญหาด้านอารมณ์และสุขภาพจิตได้ง่ายกว่าวัยอื่น เรื่องที่ผู้ใหญ่เห็นว่าเล็กน้อย แต่สำหรับวัยรุ่นนั้นอาจนำไปสู่ปัญหาอารมณ์รุนแรง ปัญหาสุขภาพจิตและปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น เมื่อเด็กมีความขัดแย้งกับพ่อแม่ มีความโกรธ ไม่พอใจหรือเสียใจอาจถึงกับหนีออกจากบ้านหรือฆ่าตัวตายได้

7) ปัญหาการฆ่าตัวตาย วัยรุ่นเป็นช่วงที่อารมณ์รุนแรงและแปรปรวน การควบคุมอารมณ์ยังทำได้ไม่ดีจึงอาจนำไปสู่การทำในสิ่งที่ขาดการยั้งคิดได้ง่าย การฆ่าตัวตายในวัยรุ่นอาจเกิดจากสาเหตุ อาทิ ภาวะความเครียด กัดดันด้านการเรียน ท้อแท้ในอนาคตที่ดูสิ้นหวังไม่เป็นดังคิดฝัน ไม่อาจทนต่อความผิดหวัง รวมถึงปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เด็กรู้สึกถูกทอดทิ้ง โดดเดี่ยว อ้างว้าง ไม่มีคนเข้าใจหรือน้อยใจ

8) ปัญหายาเสพติด เนื่องด้วยวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความคิดคะนองและอยากรู้อยากลองสูง มีความเปลี่ยนแปลงในตนเองด้านต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในการปรับตัวอยู่มาก รวมถึงการชักชวนของเพื่อน และภาวะรุ่มเร้าจากความกดดันของปัจจัยอื่นๆ สามารถนำไปสู่การใช้สารเสพติดได้ง่าย

ปัญหาพฤติกรรมโดยรวมที่พบในเด็กที่อาศัยในสถานสงเคราะห์

นอกจากปัญหาพฤติกรรมของเด็กและวัยรุ่นโดยทั่วไปแล้ว สำหรับเด็กที่อาศัยในสถานสงเคราะห์ในระยะยาว ยังมีการศึกษาพบปัญหาต่างๆ สามารถสรุปประเด็นสำคัญของปัญหาในภาพรวม สำหรับเด็กที่เติบโตอาศัยในสถานสงเคราะห์ (นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช, 2555) ได้ดังนี้

1) โรคทางกายเรื้อรังร้อยละ 30-80 และร้อยละ 25 พบว่ามีโรคตั้งแต่ 3 โรคขึ้นไป โรคที่พบได้แก่ การติดเชื้อ โรคพยาธิ โรคหืด ปัญหาการมองเห็น การได้ยินบกพร่อง ทูบโฟซนาการ เตี้ย โรคผิวหนัง โลหิตจาง เลี้ยงไม่โต ฟันผุ และมีร่องรอยของการถูกทำร้าย สำหรับวัยรุ่นยังมีความเสี่ยงในเรื่องการมีกิจกรรมทางเพศและใช้สารเสพติด

2) ปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ ร้อยละ 35-50 ได้แก่ ปัญหาความสัมพันธ์ การปรับตัว ปัญหาการเรียน เกรง สามีสั้น ก้าวร้าวและพบอาการซึมเศร้าได้บ่อยที่สุด

3) ปัญหาพัฒนาการ อาจเป็นผลแทรกซ้อนหรือเกิดควบคู่โรคทางกาย ร้อยละ 20-60 ของเด็กสถานสงเคราะห์ที่มีพัฒนาการผิดปกติหรือล่าช้าสูงกว่าเด็กทั่วไปประมาณร้อยละ 10 โดยเด็กอาจเกิดก่อนกำหนด สมอ่งพิการ พัฒนาการล่าช้า มีปัญหาการมองเห็นการได้ยิน บกพร่องทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

4) เด็กที่ถูกทอดทิ้งอาจพบสติปัญญาบกพร่อง การเรียนรู้และพัฒนาการด้านภาษาล่าช้า ความสัมพันธ์กับเพื่อนไม่ดี อาจมีปัญหาพฤติกรรมแบบเก็บกด ได้แก่ วิดกกังวล ซึมเศร้า หรือมีพฤติกรรมแบบแสดงออก ได้แก่ ก้าวร้าว หนุนหันพลันแล่น

5) เด็กที่ถูกทารุณกรรม มีปัญหาสุขภาพร่างกาย สติปัญญาบกพร่อง พฤติกรรมก้าวร้าว มีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน เกิดความเครียดที่

ผิดปกติหรือโรคจิตเวชที่เกิดตามหลังเหตุการณ์รุนแรง (post-traumatic stress disorder) อาจมีปัญหาดังกล่าวแบบเก็บกดหรือพฤติกรรมแบบแสดงออก

6) เด็กในสถานสงเคราะห์ต้องต่อสู้กับความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง คือ ต่ำหนืดตนเองและรู้สึกผิดที่ต้องแยกจากพ่อแม่ บรรณาที่ จะกลับไปอยู่กับพ่อแม่ แม้ว่าจะถูกทำร้าย รู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ต้องการ หากต้องรอผู้อุปถัมภ์เป็นระยะเวลานาน รู้สึกช่วยเหลือตนเองไม่ได้ในการที่ต้องเปลี่ยนผู้ดูแลหลายคนในเวลาที่ผ่านมา มีอารมณ์ปะปนกันในความผูกพันกับพ่อแม่ผู้อุปถัมภ์ รู้สึกไม่มั่นคงและไม่แน่นอนเกี่ยวกับอนาคต

ดังนั้น ผู้เขียนสรุปได้ว่าการดูแลหรือทำงานช่วยเหลือปรับพฤติกรรมเด็กและวัยรุ่นนั้นถือเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน เนื่องจากวัยเด็กและวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในทุกด้าน และเด็กมักเผชิญปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการตามวัย หรือปัญหาที่ตัวเองก่อขึ้น รวมถึงผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดขึ้น จึงเป็นเรื่องปกติที่การดูแลช่วยเหลือเด็กในวัยนี้จะมีความยากลำบากกว่าวัยอื่นๆ

ยิ่งไปกว่านั้น การดูแลและช่วยเหลือเด็กที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ ปัญหาและความยุ่งยากจะเพิ่มมากขึ้นอีก เนื่องจากเด็กเหล่านี้มักมีเบื้องหลังและพื้นฐานสภาพชีวิตหรือได้ประสบวิกฤตปัญหาต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบพัฒนาการของเด็กตามวัยในมิติด้านต่างๆ และก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น ซึ่งทำให้การดูแลและแก้ไขปรับพฤติกรรมมีความยุ่งยากกว่าเด็กโดยทั่วไป และถือเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงควรได้รับการช่วยเหลือดูแลเป็นพิเศษ ดังนั้น การดูแลช่วยเหลือในสถานสงเคราะห์เด็กจำเป็นต้องมีผู้ดูแลหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีพื้นฐานของความรักและความเข้าใจ

ในชีวิตของเด็ก รวมถึงมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ขณะเดียวกันเพื่อให้งานบริการด้านแก้ไขพฤติกรรมเด็กเกิดผลสำเร็จ สถานสงเคราะห์เด็กเอกชนจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการทำงานให้มีคุณภาพและเป็นมาตรฐานเพื่อสามารถบรรลุเป้าหมายการดูแลและแก้ไขปรับพฤติกรรมเด็กได้อย่างเหมาะสม ทำให้เด็กได้รับการคลี่คลายปัญหาของตนเอง และมุ่งเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็กเติบโตอย่างสมวัยในมิติต่างๆ ต่อไป

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการจัดการรายกรณี (Case Management)

1. ความหมายของการจัดการรายกรณี

Matthias J. Naleppa. (2016:183; อ้างถึงใน นุชนาฏ ยูธันเงาะ, 2561, น.17) ให้ความหมายของการบริหารจัดการรายกรณีว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันในการประเมิน วางแผน ดำเนินการประสานงาน ตรวจสอบและประเมินทางเลือกและบริการที่จำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการแก่ผู้ใช้บริการ มีการใช้การสื่อสาร การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณภาพและคุ้มค่า

นุชนาฏ ยูธันเงาะ (2561, น.17-18) ได้กล่าวสรุปการบริหารจัดการรายกรณีไว้ว่า หมายถึง วิธีการให้บริการช่วยเหลืออย่างบูรณาการ มีกระบวนการที่นำไปสู่การวางแผนและการดำเนินการให้บริการจากหลากหลายหน่วยงาน โดยมีผู้จัดการรายกรณีทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากร ทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ ประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ใช้บริการและครอบครัว วางแผนจัดชุดบริการ ประสานความร่วมมือ ดำเนินการช่วยเหลือ ติดตามประเมินผล เพื่อช่วยให้เด็กและครอบครัวได้แก้ปัญหาของตน และพัฒนาศักยภาพของตนเองเข้าสู่วิถีชีวิตปกติ

อภิญา เวชยชัย (2562, น.9) สรุปการจัดการรายกรณีว่า เป็นทั้งกระบวนการและ

วิธีการในการทำงานกับผู้ให้บริการ โดยอาศัยผู้จัดการรายกรณี เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการในการประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการ โดยอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาชีพในสหวิชาชีพสาขาต่างๆ ในการประเมิน วางแผน ดำเนินการ ประสานงานให้ผู้ให้บริการได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการ การติดตาม กำกับงานและประเมินทางเลือกของบริการ ที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้ให้บริการ โดยอาศัยการสื่อสารและการจัดการทรัพยากร ให้เกิดบริการที่มีประสิทธิภาพและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้บริการ

2. หลักการสำคัญของการจัดการรายกรณี (สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, 2554, น.13-15)

1) การมีส่วนร่วม การเสริมพลัง และการวางแผนร่วมกัน โดยทั้ง 3 ส่วนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคล ครอบครัว และคู่สมรสมีส่วนร่วมกัน กำหนดเป้าหมายและพัฒนาแผนการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง ผู้จัดการรายกรณีมีบทบาทหน้าที่เป็นหุ้นส่วนและช่วยเหลือแนะนำเพื่อให้ผู้ใช้บริการรู้จักแหล่งให้บริการ การเข้าถึง รวมถึงการเจรจาเพื่อให้ได้มาซึ่งบริการต่างๆ

2) การพิทักษ์สิทธิ์ หลักสำคัญของการจัดการรายกรณีคือ การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลเรียกว่า “Case Advocacy” และระดับกลุ่ม เรียกว่า “Class Advocacy”

3) การให้การดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ ซึ่งรวมถึงการอำนวยความสะดวกในการจัดหาบริการสังคม สุขภาพอนามัย และที่อยู่อาศัย เป็นต้น

4) ความต่อเนื่องของการช่วยเหลือดูแล จุดมุ่งหมายเพื่อจัดการบริการเข้าด้วยกันที่มีความเบ็ดเสร็จในความต้องการของบุคคล ครอบครัว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือความซับซ้อน

ระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการในลักษณะเดียวกัน

5) การเข้าถึงบริการ บริการที่มีต้องสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความเป็นธรรม ในขณะเดียวกันผู้ใช้บริการต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติหรือลำเอียง ผู้จัดการจึงต้องทบทวนบริการที่มีอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บริการนั้นสามารถตอบสนองความจำเป็นของชุมชนด้วย

6) การบูรณาการบริการ เป้าหมายสำคัญของการบูรณาการบริการเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ใช้บริการว่าตนเองจะได้รับการประสาน การดูแล ให้ได้รับการบริการอย่างเหมาะสม

7) การประมวลมุมมอง เป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการรายกรณีเพื่อก้าวสู่ความรับผิดชอบชีวิตของคนในทุกระดับ รวมทั้งเครือข่าย ระบบเศรษฐกิจ เชื้อชาติ วัฒนธรรม วันเวลาพักผ่อน จิตวิญญาณ อารมณ์และจิตใจ รวมทั้งสุขภาพกาย ดังนั้น งานหลักอันหนึ่งที่จะทำให้การประมวลมุมมองต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมคือ การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการให้เข้ามาช่วยสนับสนุนการทำงาน

8) การประเมินผลและการกำกับดูแล การจัดการรายกรณีจำเป็นต้องมีการติดตามอย่างต่อเนื่องด้วยการให้คำปรึกษา โดยการมีสัมพันธภาพที่ดีของการให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

3. ประโยชน์ของการจัดบริการแบบการจัดการรายกรณี

อภิญา เวชชัย (2562) การบริหารจัดการรายกรณีซึ่งมีผู้จัดการรายกรณีเป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญ นับเป็นจุดเปลี่ยนที่บังเกิดผลดีต่องานสังคมสงเคราะห์ ทำให้ระบบบริการมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น กล่าวคือ

1) ตัวผู้ใช้บริการเองจะได้รับการดูแลช่วยเหลือ กำกับติดตามอย่างเป็นระบบ มีส่วน

ร่วมกันในการจัดการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ปัญหาของบุคคลเป้าหมาย

2) หน่วยงานบริการสังคม ได้รับ ประโยชน์โดยตรงเนื่องจากมีผู้จัดการรายกรณี มา ช่วยดูแลงานเป็นการเฉพาะตามกรณีปัญหา ช่วย ติดตามและประสานเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่าง ใกล้ชิด

3) ผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้จัดการราย กรณี ตนเองมีความพึงพอใจกับบทบาทงาน มีความ อิสระ และท้าทายให้คิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมกับ สถานการณ์ในการแก้ไขปัญหา

4. ผู้จัดการรายกรณี (Case Manager)

1) บทบาท หน้าที่หลักของผู้จัดการ รายกรณี

ผู้จัดการรายกรณี ใช้ เรียก ผู้ปฏิบัติงานด้านบริการสังคมที่ทำหน้าที่เปรียบได้ กับผู้เชื่อมโยงหรือเป็นสะพานเชื่อมระหว่างผู้ประสบ ปัญหากับแหล่งทรัพยากรหรือแหล่งความช่วยเหลือ ต่างๆ โดยจัดการให้ผู้ประสบปัญหาสามารถเข้าถึง แหล่งช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ผู้จัดการรายกรณี จึงเป็นวิชาชีพหนึ่งของงานบริการสังคมเป็นผู้ที่ทำ หน้าที่บริหารจัดการให้เกิดการคิด การวางแผน ร่วมกันระหว่างนักวิชาชีพสาขาต่างๆ โดยเป็นผู้ ประสาน จัดกระบวนการ จัดการวางแผน หรือ บางครั้งอาจทำหน้าที่เป็นนายหน้า ต่อรอง ผลักดัน ให้เกิดการบริการที่ดีที่สุดแก่ผู้ใช้บริการ ผู้จัดการ รายกรณีจึงมีบทบาทสำคัญในการบริการและ เชื่อมโยงผู้ประสบปัญหากับแหล่งทรัพยากรความ ช่วยเหลือ อาจทำงานได้หลายบทบาท (อภิญา เวชชัย. 2562) อาทิ

(1) บทบาทในการบริหารจัดการ ให้เกิดการคิด การร่วมกันวางแผนระหว่างนักวิชาชีพ สาขาต่างๆ ในฐานะเป็นผู้ ประสานงาน จัด กระบวนการ จัดการวางแผนหรือเป็นผู้ต่อรอง ผลักดันให้เกิดการบริการที่ดีที่สุดแก่ผู้ใช้บริการ

(2) บทบาทในการให้คำปรึกษา แนะนำ ผู้จัดการรายกรณีมีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ประสานให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูล ทั้งเรื่องแหล่งทรัพยากร เช่น สถานที่ บุคคล ความรู้ ช่วยให้ผู้ใช้บริการเข้าใจและมีทางเลือกมากขึ้นใน การตัดสินใจต่อปัญหาของตน

(3) บทบาทในการกำกับ ผู้จัดการ รายกรณีมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลงาน ประเมิน ความก้าวหน้าของผู้ใช้บริการ ประเมินผลของการ บริการตามเป้าหมายหรือแผนงานที่กำหนดขึ้น ประเมินผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบ

2) บทบาท หน้าที่ของผู้จัดการราย กรณีในกระบวนการจัดการรายกรณี

บทบาทและความรับผิดชอบของ ผู้จัดการรายกรณีแต่ละคนอาจหลากหลายขึ้นกับ โครงการหรือวัตถุประสงค์ของระบบงานบริการ แต่ ในกระบวนการจัดการรายกรณีโดยทั่วไป ผู้จัดการ รายกรณีมีหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการแทรกแซง ช่วยเหลือในระดับผู้ใช้บริการ และระดับระบบการ ให้บริการ (โสภา อ่อนภาส และ นุชนาฏ ยูธินเงาะ, 2549, น.6) หมายความว่า การเข้าแทรกแซง ช่วยเหลือระดับผู้ใช้บริการ ก่อนที่ผู้จัดการรายกรณี จะประเมินปัญหาและวางแผนความช่วยเหลือโดย การให้บริการตรงหรือการส่งต่อ ผู้จัดการรายกรณี จะต้องประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนหรือจำกัดของ ผู้ใช้บริการ รวมทั้งฐานะเศรษฐกิจ แหล่งทรัพยากร ที่มีแก่ผู้ใช้บริการ ผู้จัดการรายกรณีต้องพิจารณาได้ ว่าควรนำทรัพยากรต่างๆ มาเชื่อมโยงกับประเด็น ปัญหา ในการประเมินสามารถพัฒนาแผนการ ช่วยเหลือเฉพาะกรณี กำหนดแผนตามลำดับ ขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีกลยุทธ์ และทรัพยากรที่ใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ขณะเดียวกันควรระบุหน้าที่ของผู้จัดการรายกรณีให้ ชัดเจนตามระยะเวลาของแผนงาน โดยมีการติดต่อ

ประสานงานกับผู้ใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ
ประเมินปัญหาและการพัฒนาแผนบริการร่วมกัน

สิ่งสำคัญ ผู้จัดการรายกรณีมี
หน้าที่จะต้องนำแผนการที่กำหนดไว้ลงไปสู่
ภาคปฏิบัติ โดยการประสานความร่วมมือ การระดม
ทรัพยากรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อ
ประโยชน์สูงสุดทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมของ
ผู้รับบริการ ผู้จัดการรายกรณียังทำหน้าที่เป็นผู้
พิทักษ์ประโยชน์ รวมถึงต้องมีการประเมิน
สถานภาพของผู้ใช้บริการเป็นระยะๆ ประเมิน
ประสิทธิผลการช่วยเหลือ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยมี
การทบทวนแผนการให้บริการอย่างสม่ำเสมอจนกว่า
จะยุติความช่วยเหลือ ที่สำคัญในทุกขั้นตอนของ
การช่วยเหลือนั้น ผู้จัดการรายกรณีต้องมีอำนาจ
เพียงพอในการเข้าถึง จัดสรร ดูแลและประเมิน
บริการและทรัพยากร อำนาจการตัดสินใจอย่าง
เหมาะสมเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ระบบบริการมี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. กระบวนการบริหารจัดการรายกรณี

การจัดการรายกรณีเป็นกระบวนการที่
เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ คน งาน องค์กร พื้นที่และ
สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงต้องใช้หลักการ
บริหารมาช่วยในการวางระบบงาน เพื่อให้การ
ทำงานมีหลักประกันที่ดี หลักการบริหารคล้ายกับ
หลักการบริหารโครงการหรือองค์กรโดยทั่วไปที่มี
การทำงานในลักษณะวงจร มีขั้นตอนเพื่อช่วยให้
บรรลุเป้าหมาย แต่เนื่องจากขอบเขตของงานในการ
คุ้มครองเด็ก มีทั้งด้านกว้างและลึก อีกทั้งต้องม
ีความละเอียดอ่อน ความยืดหยุ่นที่จะเข้าไปปัญหา
อุปสรรคต่าง ๆ อย่างเป็นจริง ดังนั้นกระบวนการ
บริหารจัดการในงานบริการสังคม จึงต้องมีการ
ดำเนินงานที่เป็นระบบ เป็นขั้นตอน เพื่อเป็น
หลักประกันในความสำเร็จของงาน และยังเน้นถึง
การแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อทำการประเมินสภาวะ
เด็กอย่างรอบด้าน การบริหารจัดการในการทำงาน

กับเด็กจึงต้องทำความเข้าใจกับทั้งปัญหา ความ
ต้องการของกลุ่มเป้าหมายและระบบบริการของ
หน่วยงาน (อภิญญา เวชชัย, 2562, น.19)

ในกระบวนการจัดการรายกรณีโดยมี
ผู้จัดการรายกรณีทางสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่
แทรกแซงช่วยเหลือผู้ใช้บริการ เพื่อจัดหาหรือ
ประสานการจัดบริการให้กับผู้ใช้บริการตามความ
ต้องการจำเป็น มีขั้นตอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ
(นุชนาฏ ยูธันเงาะ และ โสภา อ่อนโอภาส, 2554)
สรุปได้ดังนี้

1) การเข้าถึงผู้ใช้บริการ

การเข้าถึงผู้ใช้บริการ การส่งต่อ
การระบุตัวผู้ใช้บริการ และการมีส่วนร่วมของ
ผู้ใช้บริการด้วยกระบวนการจัดบริการเชิงรุก การ
แสวงหาข้อเท็จจริงหรือการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่
เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหา นักสังคมสงเคราะห์
จะต้องเข้าถึงและระบุได้ว่าใครคือผู้ที่สมควรได้รับ
บริการ และเป็นบริการในรูปแบบที่เหมาะสมและมี
ประโยชน์สูงสุด เมื่อผู้ใช้บริการได้รับเลือกให้เข้าสู่
บริการจัดการรายกรณี จะต้องประเมินสภาวะ
แวดล้อมของผู้ใช้บริการและทรัพยากรเพื่อการ
จัดบริการที่เหมาะสมต่อไป

2) การประเมินสภาวะของ ผู้ใช้บริการ

การประเมินทางสังคมจิตวิทยา
เป็นการประเมินสภาวะจิตและพฤติกรรมของ
ผู้ใช้บริการซึ่งเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ทางสังคม
โดยมีความเชื่อว่าปัญหาของผู้ใช้บริการทั้งกาย จิต
และสังคมมีความเกี่ยวข้องกัน (วันทนี วาสิกะสิน,
2552, น.1) ดังนั้นผู้จัดการรายกรณีจะต้องทำการ
ประเมินสภาวะทางกาย จิต และสังคมของ
ผู้ใช้บริการ เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนของ
ผู้ใช้บริการตามสถานการณ์ที่เขาเผชิญ เพื่อเข้าใจ
สภาพองค์รวมของปัญหา โดยมีการประเมินทั้งด้าน
ร่างกาย สภาวะแวดล้อม พฤติกรรม สภาวะทาง

จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ความต้องการจำเป็น โดยผู้จัดการรายกรณีควรกำหนดแนวทางช่วยเหลือบนพื้นฐานของข้อค้นพบในการประเมินดังกล่าว ในการประเมินสภาวะควรอาศัยความร่วมมือจากทีมสหวิชาชีพร่วมด้วยซึ่งจะทำให้สามารถอธิบายสถานการณ์ของผู้ใช้บริการได้ชัดเจนขึ้น หลังจากการประเมินแล้ว ผู้จัดการรายกรณีและทีมต้องระบุผลการประเมินหรือระบุปัญหาที่แท้จริง และมีข้อเสนอแนะที่ตอบสนองต่อปัญหานั้นได้

สำหรับการประเมินอย่างเต็มรูปแบบ (Assessment) ควรครอบคลุมการประเมินดังนี้ 1) การประเมินสภาวะกาย-จิต-สังคม (Bio-Psycho-Social Assessment) 2) การประเมินสภาวะครอบครัว (Family Assessment) 3) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) 4) การประเมินความต้องการ (Needs Assessment)

3) การพัฒนาแผนการให้บริการ

บนพื้นฐานการประเมินปัญหาโดยใช้แนวคิดกาย จิต สังคม ผู้จัดการรายกรณีควรร่วมมือกับผู้ใช้บริการทำการเลือกและจัดลำดับความสำคัญของบริการ และวางแผนการให้บริการแต่ละรายอย่างเหมาะสม ถ้าเป็นไปได้ควรให้ผู้เชี่ยวชาญของแต่ละวิชาชีพมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการประเมินปัญหาและพัฒนาแผน ซึ่งช่วยให้แผนบริการมีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงและสถานการณ์ปัญหามากขึ้น โดยผู้จัดการรายกรณีจะรับผิดชอบดูแลการประสานงานและจัดทำเอกสารบันทึกพัฒนาการของแผนการให้บริการร่วมกับผู้ใช้บริการ

การจัดการรายกรณีเป็นระบบบริการเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ผู้ใช้บริการต้องการแหล่งทรัพยากรและบริการจากหลากหลายหน่วยงาน หากมีการวางแผนการจัดระบบบริการอย่างเป็นองค์รวมและเป็นหนึ่งเดียวกันจะทำให้เกิดความร่วมมืออย่างต่อเนื่องใน

การช่วยเหลือทุกมิติของชีวิต ที่อาจเรียกว่าแผนชีวิต (Life Plan) และเพื่อให้เกิดบริการที่มีคุณภาพสอดคล้องกับปัญหาความต้องการ จึงควรมีการวางแผนที่ครอบคลุมบริการที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขป้องกันปัญหาในทุกมิติ

4) การนำแผนสู่การปฏิบัติ

การปฏิบัติงานตามแผนเป็นการให้บริการอย่างต่อเนื่องโดยผ่านระบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าบริการเหล่านั้นเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของผู้ใช้บริการและมีประสิทธิผลคุ้มค่า มีการเลือกหน่วยงานที่มีมาตรฐานในการให้บริการ มีการกำหนดระยะเวลาให้บริการ ระยะเวลาของการเริ่มต้นการให้บริการและส่งเสริมบริการหรือกิจกรรมที่ทำให้ผู้ใช้บริการพึ่งพาตนเองได้ ในการดำเนินการตามแผนงานที่จัดวางไว้ หากมีอุปสรรคปัญหาสำคัญเกิดขึ้น ผู้จัดการรายกรณีควรประสานกับนักวิชาชีพหรือหน่วยงานถึงปัญหาดังกล่าว เพื่อร่วมกันแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาด้วยกัน

5) การติดตามการให้บริการ

การกำกับติดตามเป็นกระบวนการหลักของผู้จัดการรายกรณีซึ่งทำหน้าที่ประสานงานการให้บริการเพื่อรับประกันความต่อเนื่องและความครบถ้วนของการให้บริการ มีการติดต่อกับผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่ามีการให้บริการที่ต่อเนื่อง เหมาะสม ตรงตามแผนบริการที่วางไว้ มีการติดตามผลการบริการที่ผู้ใช้บริการได้รับ รวมถึงกำกับติดตามในการปรับปรุงแผนบริการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของผู้ใช้บริการได้ทันทั่วถึง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการของตนเองหรือการเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองสถานการณ์ปัจจุบันของผู้ใช้บริการในการแก้ไขปัญหา

6) การทบทวนและประเมินสถานะซ้ำหรือการประเมินสถานการณ์ของผู้ใช้บริการเป็นระยะ

เป็นกระบวนการที่สืบเนื่องจากการกำกับ ติดตาม ซึ่งอาจมีสถานการณ์แปรเปลี่ยนไป ผู้จัดการรายกรณีจึงควรประเมินความต้องการและความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้บริการเป็นระยะๆ ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย โดยกำหนดระยะเวลาการประเมินให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป การประเมินผลซ้ำอาจจำเป็นต้องจัดทำทั้งโครงการหรือเพียงบางส่วน ขึ้นกับลักษณะปัญหาของผู้ใช้บริการ การประเมินผลซ้ำอาจให้ข้อมูลใหม่ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการบริการที่ดีกว่าเดิม หรือสรุปว่าจะดำเนินการทบทวนแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป หรือส่งต่อผู้ให้บริการสู่แหล่งทรัพยากรอื่นหรือยุติบริการ

7) การยุติการให้บริการ

การยุติการให้บริการอาจเกิดจากหลายเหตุผล เช่น ผู้ใช้บริการบรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้ใช้บริการหรือครอบครัวไม่ยอมรับ ผู้ใช้บริการหรือผู้จัดการรายกรณีถอนตัว ผู้ใช้บริการย้ายไปโครงการอื่น ผู้จัดการรายกรณีต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้ให้บริการทราบถึงผลกระทบของการยุติการบริการ

บทเรียนจากโครงการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรม ในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนแห่งหนึ่ง

จากประสบการณ์ของตนเองในฐานะผู้บริหารสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนแห่งหนึ่งโดยให้การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กที่ประสบภาวะปัญหาชีวิตเข้ารับบริการมากกว่า 100 คน ทำให้พบเห็นปัญหาในการดูแลเด็ก โดยเฉพาะการทำงานด้านการแก้ไขความประพฤติเด็ก เป็นต้นในวัยรุ่น ยังพบว่า แม้พื้นฐานของบุคลากรในองค์กรจะมีความรักและอุทิศตนทำงานเพื่อเด็ก แต่

สถานสงเคราะห์ยังขาดกระบวนการบริหารจัดการหรือการทำงานปรับพฤติกรรมเด็กในกรณีที่ยุ่งยากซับซ้อนอย่างเป็นระบบ ตามมาตรฐานการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ทำให้พบว่า มีหลายกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมเด็กที่ยุ่งยากซับซ้อนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งทำให้เด็กบางส่วนขาดความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม

จากการได้ศึกษาและเห็นถึงคุณประโยชน์ขององค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการรายกรณี และเห็นความจำเป็นในการพัฒนาระบบการทำงานที่มีมาตรฐานในการการทำงานด้านการแก้ไขพฤติกรรมเด็กขององค์กร จึงได้ส่งเสริมให้มีการนำแนวคิดการจัดการรายกรณีมาพัฒนากระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์ โดยสถานสงเคราะห์กำหนดเป็นโครงการฝึกปฏิบัติการกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กสรุปขั้นตอนการดำเนินงานโดยสังเขปดังนี้

- 1) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการรายกรณี โดยมีการประชุมเพื่อนำเสนอแนวคิดการรายกรณีให้คณะกรรมการบริหารสถานสงเคราะห์ได้รับทราบ และตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของการนำกระบวนการจัดการรายกรณีมาใช้เพื่อแก้ไขปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์ โดยกำหนดให้เป็นนโยบายสำคัญ จากนั้นร่วมกันวางแผนโครงการฝึกปฏิบัติการกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์

- 2) จัดการอบรมเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการรายกรณี โดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ จำนวน 2 ครั้ง ให้แก่ครูผู้ดูแลเด็กและบุคลากรผู้เกี่ยวข้องในการแก้ไขความประพฤติเด็ก โดยมีเนื้อหาสำคัญได้แก่

- 2.1 แนวคิด หลักการและกระบวนการจัดการรายกรณี 7 ขั้นตอน

- 2.2 ศึกษาเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติงานของผู้จัดการรายกรณี ได้แก่ แผนผัง

ครอบครัว (Genogram) แผนผังนิเวศน์ (Ecological Mapping) แผนผังลำดับเหตุการณ์สำคัญในชีวิต (Timeline) รวมถึงแบบประเมินที่เกี่ยวข้อง เช่น แบบการค้นหาข้อเท็จจริง แบบประเมิน แบบการวางแผน แบบการรายงานความก้าวหน้า แบบส่งต่อ

2.3 กรณีศึกษาการจัดการรายกรณี เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม และวิธีการนำกระบวนการจัดการรายกรณีลงสู่ภาคปฏิบัติในสถานสงเคราะห์

3) ประชุมคัดเลือกและกำหนดผู้จัดการรายกรณีจำนวน 3 กรณี โดยให้ผู้จัดการรายกรณี 1 คนทำหน้าที่รับผิดชอบเด็ก 1 รายกรณี ซึ่งเป็นกรณีเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมยุ่งยากซับซ้อนที่ควรใช้กระบวนการจัดการรายกรณีแก้ไข

4) ฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมในสถานสงเคราะห์ โดยมีการนิเทศ และติดตามการฝึกปฏิบัติ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตามแต่ละขั้นตอน

5) ประชุมประเมินผลโครงการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็ก

สรุปบทเรียนและผลการดำเนินงานโครงการ

หลังการดำเนินงานโครงการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินผลและสรุปบทเรียนได้ดังนี้

1. จากการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมแก่เด็ก ผู้รับบริการทั้ง 3 กรณี ในภาพรวมพบว่ากระบวนการจัดการรายกรณีเป็นประโยชน์และเกิดผลดีต่อการแก้ไขปัญหาลูกพฤติกรรมเด็ก เนื่องจากเด็กผู้รับบริการมีแผนบริการที่เฉพาะเจาะจง มีการติดตามและพิทักษ์สิทธิ

2. การนำกระบวนการจัดการรายกรณีมาใช้ในการปรับพฤติกรรมเด็ก ช่วยให้สถานสงเคราะห์เด็กมีระบบการทำงานด้านการแก้ไขความพฤติกรรม

เด็กที่มีมาตรฐาน และเป็นหลักประกันความสำเร็จของงาน

3. ควรมีการจัดอบรมการจัดการรายกรณีเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นในการจัดทำแผนบริการ (Life Plan) และการดำเนินการตามแผนบริการปรับพฤติกรรม ผู้จัดการรายกรณีและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กควรฝึกฝนทักษะความรู้ต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์สามารถนำมาช่วยเหลือปรับพฤติกรรมเด็ก เช่น องค์ความรู้ด้านจิตวิทยา พัฒนาการเด็ก การให้คำปรึกษา การทำศิลปะบำบัด

4. ในการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็ก คงไม่มีแผนบริการใดที่สมบูรณ์แบบ แต่ระบบการจัดการรายกรณีทำให้มีการประสานงานและทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการวางแผนร่วมกันอย่างลุ่มลึก ซึ่งช่วยให้แผนบริการปรับพฤติกรรมมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. กระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กให้ประสบผลสำเร็จ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานต้องมีความตระหนักเห็นคุณค่า และดำเนินงานติดตามอย่างต่อเนื่องในระยะยาว รวมถึงสามารถจัดสรรเวลาอย่างเหมาะสมในการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการรายกรณีอย่างเป็นรูปธรรม

6. ควรให้ความสำคัญกับการทบทวนและประเมินซ้ำ เพราะพฤติกรรมและสถานการณ์ของเด็กอาจเปลี่ยนแปลงไป การทบทวนการให้ความช่วยเหลือช่วยพัฒนาวิธีการหรือปรับปรุงแผนบริการที่เหมาะสมขึ้น

7. การจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กสามารถใช้ทีมสหวิชาชีพภายในของสถานสงเคราะห์เองได้เป็นส่วนใหญ่ เมื่อจำเป็นควรประสานกับสหวิชาชีพภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญตามแต่กรณี

8. ปัญหาของผู้จัดการรายกรณีคือ มีภาระงานประจำอยู่แล้วและมีเวลาไม่เพียงพอในการดำเนินงานตามขั้นตอนและรายละเอียดของกระบวนการจัดการรายกรณี ยังขาดความเข้าใจในองค์ความรู้การจัดการรายกรณีอย่างถ่องแท้ ขาดความชำนาญในการวิเคราะห์เชิงลึกในการประเมินสถานะและพฤติกรรมเด็ก

บทสรุป

การจัดการรายกรณีเป็นระบบบริการทางสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ใช้บริการที่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อน โดยให้บริการอย่างเป็นระบบ จึงเป็นระบบการดำเนินงานที่มีคุณภาพและมีหลักประกันของความสำเร็จ โดยในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการนำการจัดการรายกรณีมาใช้ในการงานคุ้มครองเด็กในเขตพื้นที่ รวมถึงในสถานสงเคราะห์เด็กหลายแห่งได้มีการจัดการรายกรณีเพื่อคุ้มครองเด็กเมื่อรับเข้าแรกรับหรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ประสบปัญหา แต่เมื่อเด็กเข้ามารับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพในสถานสงเคราะห์เด็กในระยะยาว มักพบเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมที่ยุ่งยากซับซ้อนจากสาเหตุต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาและความยุ่งยากของผู้ดูแล โดยเฉพาะเมื่อไม่สามารถแก้ไขความประพฤติได้ ยิ่งกว่านั้นเมื่อถึงช่วงวัยที่เด็กต้องกลับคืนสู่สังคม เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมจะกลายเป็นวงจรปัญหาสังคมต่อไปอีก ปัญหางานบริการด้านแก้ไขความประพฤติจึงเป็นความท้าทายสำคัญของสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนในปัจจุบัน

สถานสงเคราะห์เด็กเอกชนจึงจำเป็นต้องแสวงหากระบวนการ หรือพัฒนาระบบงานบริการแก้ไขความประพฤติเด็กให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การนำกระบวนการจัดการรายกรณีซึ่งเป็นระบบบริการที่มีประสิทธิภาพมาใช้เพื่อปรับพฤติกรรมเด็ก จึงเป็นทางออกของสถานสงเคราะห์เด็กที่ประสบปัญหาในการแก้ไขความประพฤติเด็ก เนื่องจากการดำเนินงานที่เป็นระบบ

และมีคุณภาพ มีการกำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการแก้ไขพฤติกรรมเด็ก โดยมีการกำกับติดตาม รวมถึงการพิทักษ์สิทธิเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กผู้รับบริการ

สำหรับการจัดการรายกรณีต้องอาศัยผู้จัดการรายกรณีเป็นเจ้าของหรือผู้บริหารจัดการอย่างมีระบบเพื่อช่วยเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมกรณีที่มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นการทำงานเชิงลึกรายบุคคล โดยต้องประเมินสถานะและให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นองค์รวมในทุกมิติคือ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้การเยียวยาแก้ไขให้สอดคล้องกับปัญหาในทุกมิติของชีวิตเด็ก การปฏิบัติงานตามขั้นตอนกระบวนการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กเริ่มตั้งแต่การรับทราบสถานการณ์ประเมินสถานะของเด็ก วางแผนบริการ ประสานทีมสหวิชาชีพหรือแหล่งทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรม ดำเนินการช่วยเหลือ ติดตาม ประเมินผล เพื่อช่วยให้เด็กคลี่คลายปัญหาของตนเองและมุ่งเสริมสร้างเขาให้เจริญเติบโตในมิติต่างๆ ในแง่หนึ่งการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กจึงเป็นระบบงานที่มีส่วนช่วยเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเพื่อคืนสู่ครอบครัวและสังคมในอนาคตไม่ให้กลับกลายเป็นปัญหาสังคมอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ในประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบการจัดการรายกรณีสำหรับงานคุ้มครองเด็กในเขตพื้นที่ แต่ยังไม่มีการพัฒนาการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กโดยตรง จึงควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กที่มีปัญหาซับซ้อนในสถานสงเคราะห์เด็ก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในงานบริการช่วยเหลือแก้ไขพฤติกรรมเด็กของสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย

2. การจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กเป็นกระบวนการทำงานซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ

การบริหารจัดการด้านบุคคลากร งบประมาณ เวลา และทรัพยากรขององค์กร รวมถึงการประสานกับสหวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จได้จึงต้องมีการส่งเสริมและกำหนดนโยบายขององค์กรที่ชัดเจน อีกทั้งผู้ปฏิบัติงานมีความตระหนักเห็นคุณค่า และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

3. ในการจัดการรายกรณีเพื่อแก้ไขปรับพฤติกรรมเด็กที่ยุ่ยากซ้ำซ้อนผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงกระบวนการจัดการรายกรณีตามขั้นตอนต่างๆ อย่างถ่องแท้ แต่แก่นสำคัญของงานแก้ไขปรับพฤติกรรมเด็กนั้น ผู้จัดการรายกรณีหรือผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องสามารถประยุกต์นำนวัตกรรม องค์ความรู้หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กมาใช้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในขั้นตอนการจัดทำแผนบริการปรับพฤติกรรมเด็ก (Life Plan) รวมถึงการดำเนินงานตามแผนบริการ

4. การจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นการจักระบบบริการอย่างเป็นองค์รวมโดยมุ่งช่วยเหลือเด็กในทุกมิติชีวิต จึงเกี่ยวข้องและต้องอาศัยความรู้ในการจัดทำ

แผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan) ซึ่งเป็นแผนการบริการที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงกับเด็กเป็นรายบุคคล

5. ผู้จัดการรายกรณีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการรายกรณีเพื่อปรับพฤติกรรมให้บรรลุผลสำเร็จ จึงควรเป็นผู้มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจหมายถึงนักสังคมสงเคราะห์ บุคลากรวิชาชีพ หรือครู/พ่อแม่ผู้ดูแลเด็กของสถานสงเคราะห์เด็ก เป็นต้น โดยพื้นฐานควรเป็นผู้มีจิตใจรักและอุทิศตนเพื่อเด็ก ขณะเดียวกันมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ผู้จัดการรายกรณีเสนอว่าควรมีคุณสมบัติดังนี้ 1) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์หรือที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทางด้านจิตวิทยา สังคมศาสตร์ สังคมวิทยา 2) มีประสบการณ์การทำงานด้านสังคม โดยเฉพาะเรื่องเด็ก 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กร 4) มีความสามารถในการสื่อสาร 5) มีทักษะในการวิเคราะห์เชิงลึก (สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, 2554, น. 42)

บรรณานุกรม

- ชนกร โพธิ์นาคนเงิน, & ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล. (2561) การบริหารจัดการและความร่วมมือในการ สงเคราะห์ และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนจังหวัดชลบุรี. วารสาร สังคมภิวัฒน์, ปีที่ 9 (ฉบับที่ 2).
- ดำรงศิลป์ เป้งใจและทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล. (2562) การจัดการรายกรณีสำหรับเด็กด้อยโอกาสเชิงพื้นที่ : กรณีศึกษาโครงการคลองเตยโมเดล. วารสารสังคมภิวัฒน์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (2019): พฤษภาคม-สิงหาคม 2562.
- นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช. (2555) ปัญหาที่ พบในเด็กสถานสงเคราะห์. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/380114>. (10 ธันวาคม 2564)
- นุชนาฏ ยูธันเงาะ และโสภา อ่อนโอภาส. (2554) ศึกษาการจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

- นุชนาฏ ยูฮันเงาะ. (2561) รูปแบบการบริหารจัดการรายกรณีเพื่อการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารสวัสดิการสังคม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ภัทรภรณ์ พวงเพชร. (2561) การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549) จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย : วัยรุ่น-วัยสูงอายุ เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรางค์รัตน์ วศินารมณ. (2554) การจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภา อ่อนโอภาส และนุชนาฏ ยูฮันเงาะ. (2549). การจัดการรายกรณีทางสังคมสงเคราะห์. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- โสภา อ่อนโอภาส. (2563) การจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์สำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/676404>. (24 ธันวาคม 2564)
- อภิญา เวชยชัย. (2562) การจัดการรายกรณีในการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็ก. กรุงเทพฯ: สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.

BOOK REVIEW: Social Rights in the Welfare State Origins and Transformations

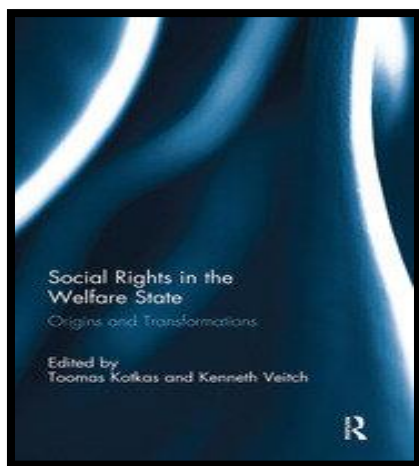
โดย พัทยาพร สังขรัตน์*

Received 15th December, 2022

Revised 20th December, 2022

Accepted 29th December, 2022

สังคมยุค ดิจิทัลในปัจจุบันได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะ ผลกระทบจากโควิด 19 เปลี่ยนแปลงโลกอย่างมาก ในทุกมิติ แต่ประชากรยังไม่มีความพร้อมต่อ new normal และผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับโลก เราเอง นักสังคมสงเคราะห์เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือในการวางแผน กลยุทธ์ในการช่วยเหลือทางด้านสังคม เพื่อช่วยให้ประเทศพัฒนาารวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์จึงมี ความสำคัญอย่างยิ่ง

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นสำหรับคนที่สนใจเรื่องของสิทธิของบุคคลในสวัสดิการของรัฐ ในช่วงเวลาที่ยุคของรัฐบาลสวัสดิการเป็นประเด็นถกเถียงอย่างเผ็ดร้อนในหลายๆ ประเทศในยุโรป คอลเล็กชันที่ได้รับการแก้ไขนี้จะสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันนี้กับสิทธิทางสังคม มีโครงสร้างตามหัวข้อของการเมืองเรื่องสิทธิทางสังคม คำถามเกี่ยวกับความเสมอภาคและการกีดกันทางสังคม/การรวมเป็นหนึ่ง และผลกระทบที่เพิ่มขึ้นของความจำเป็นของตลาดที่มีต่อนโยบายทางสังคม หนังสือเล่มนี้สำรวจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในรัฐสวัสดิการต่อสิทธิทางสังคมและพื้นฐานของพวกเขา เหตุผลและตรรกะ เขียนโดยกลุ่มนักวิชาการระหว่าง

ประเทศ บทความหลายชิ้นกล่าวถึงประเด็นเร่งด่วนและเฉพาะประเด็นภายในนโยบายสังคม รวมถึง: สิทธิของผู้ลี้ภัย; การเพิ่มการตลาดและการบริโภคบริการสวัสดิการสาธารณะ; การดูแลผู้สูงอายุ และข้อผูกมัดในการทำงานอันเป็นเงื่อนไขในการเข้าถึงสวัสดิการ บทความเรื่องความชุดนี้จะดึงดูดนักวิชาการและนักศึกษาที่ทำงานในสาขากฎหมายและการศึกษากฎหมายสังคมสังคมวิทยานโยบายสังคม และการเมืองในระดับนานาชาติ

*นักสังคมสงเคราะห์แคมป์แม่หละ จ.ตาก

และสหวิทยาการในแนวทางของมัน นอกจากนี้ยังจะเป็นที่สนใจของผู้กำหนดนโยบายและทุกคนที่มีส่วนร่วมในการได้วาทะเกี่ยวกับอนาคตของรัฐสวัสดิการและสิทธิทางสังคม

ผู้เขียนที่ปรากฏในหนังสือนี้ Toomas Kotkas เป็นศาสตราจารย์ด้านนิติศาสตร์และกฎหมายสังคมที่มหาวิทยาลัยแห่งฟินแลนด์ตะวันออก ประเทศฟินแลนด์

Kenneth Veitch เป็นอาจารย์อาวุโสด้านกฎหมายที่ Sussex Law School, University แห่งซัสเซกซ์ สหราชอาณาจักร

บทนำ กล่าวถึง สาเหตุของความสนใจในสิทธิทางสังคมที่เพิ่มขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ สามารถระบุปัจจัยอธิบายที่เกี่ยวข้องกันอย่างน้อยสองปัจจัย

ประการแรก วิกฤตเศรษฐกิจโลกครั้งล่าสุด (พ.ศ. 2551-2555) ทำให้สิทธิทางสังคมกลายเป็นศูนย์กลางของการโต้แย้งทางการเมืองและกฎหมาย มาตราการรัดเข็มขัดที่เกิดขึ้นเองหรือกำหนดไว้ในหลายประเทศได้ก่อให้เกิดการตัดสินใจเรื่องสิทธิทางสังคมและการเคลื่อนไหวด้านสิทธิทางสังคมที่ใช้การโต้แย้งสิทธิทางสังคมในการรณรงค์ต่อต้านการตัดทอนและการถอนรากถอนโคน

ประการที่สอง สิทธิทางสังคมได้รับมาจากระดับสถาบันเช่นกัน สิทธิทางสังคมถูกรวมไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ และยังได้เข้าสู่เครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคต่างๆ เช่น กฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป การมีผลบังคับใช้ของพิธีสารเลือกรับของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในปี 2556 ทำให้บุคคลสามารถส่งการสื่อสารโดยกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิที่มีอยู่ในกติกา ดังนั้น ทั้งวิกฤตการณ์ทางการเงินและการจัดตั้งสถาบันสิทธิทางสังคมได้นำไปสู่การเติบโตของหลักนิติศาสตร์สิทธิทางสังคมในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

บทที่ 1 กล่าวถึง ประวัติศาสตร์สั้น ๆ และไม่สำคัญของวาทกรรมสิทธิทางสังคมในรัฐสวัสดิการของนอร์ดิก ประวัติศาสตร์ของรัฐสวัสดิการตะวันตกดำเนินไปพร้อมกับประวัติศาสตร์ของสิทธิทางสังคม แน่นอนว่าความทะเยอทะยานและนโยบายที่จะรับประกันสวัสดิภาพทางสังคมของประชาชนนั้นไม่เป็นที่รู้จักของรัฐเสรีนิยมในต้นศตวรรษที่ 20 หรือแม้แต่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในศตวรรษก่อน ๆ แต่เป็นสถาบันทางกฎหมายที่ให้สิทธิทางสังคมเป็นสิทธิในการกระจาย ที่ให้กำเนิดรัฐสวัสดิการสมัยใหม่ รัฐสวัสดิการเกิดขึ้นจากการตระหนักถึงสิทธิของประชาชนในการประกันสังคมและสุขภาพในกฎหมายระดับชาติ

เมื่อกล่าวเช่นนี้แล้ว จะต้องสังเกตด้วยว่าวาทกรรมเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานได้สร้างความแตกต่างในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมของรัฐสวัสดิการของชาวนอร์ดิก ตัวอย่างเช่น สิทธิพลเมืองตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนมีบทบาทในด้านกฎหมายสวัสดิการสังคมตั้งแต่ศตวรรษ 1980 เป็นต้นมา เมื่อการดูแลสุขภาพในโรงพยาบาลจิตเวช บ้านพักคนชรา บ้านพักเด็ก บ้านพักผู้พิการ และ จึงได้รับการปฏิรูป แทนที่จะอยู่ภายใต้อำนาจสถาบันอันไร้ขีดจำกัดของบุคคล สิทธิส่วนบุคคลในความสัมพันธ์ของร่างกาย สิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเอง การดูแลที่มีคุณภาพดี การได้รับการรับฟัง สิทธิในการอุทธรณ์ และอื่น ๆ เริ่มได้รับการยอมรับในกฎหมายและโดย ศาล ความจริงที่ว่า การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นช้ามาก อย่างน้อยก็สามารถอธิบายได้บางส่วนด้วยข้อเท็จจริงเดียวกันว่าทำไมจึงไม่มีการระบุอย่างชัดเจน

บทที่ 2 กล่าวถึงรัฐสวัสดิการและสิทธิทางสังคมของนอร์เวย์ การเพิ่มขึ้นของเสรีนิยมใหม่และสิทธิในรัฐสวัสดิการขั้นสูงหมายความว่าปรากฏการณ์ทั้งสองเป็นเพื่อนโดยธรรมชาติหรือไม่? นักวิจารณ์กล่าวหาว่าสิทธิพลเมือง (และสิทธิทาง

สังคมบางอย่าง) ได้รับการจัดระเบียบโดยกลุ่มอภิสิทธิ์ในด้านการเมือง ศาล และที่อื่น ๆ เพื่อทำลายและทำให้สินค้าและกฎระเบียบสวัสดิการสังคมในสถาบันอ่อนแอลง เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง "การหดตัวของรัฐสวัสดิการของเคนส์" ร่วมสมัยกับ "แนวความคิดที่แพร่หลายของสิทธิในฐานะเสรีภาพเชิงลบที่จำเป็นซึ่งปกป้องขอบเขตส่วนตัวจากแชนยาวของรัฐที่รุกราน" การดำเนินการสำหรับการพัฒนานี้มักถูกกล่าวถึงว่าเป็นแหล่งกำเนิดของสถาบันเสรีนิยมและเสรีนิยมใหม่ระดับชั้นนำ เช่น ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหภาพยุโรป แม้ว่า Hirschl ยังชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของพรรคอนุรักษนิยมที่สร้างพื้นที่ทางการเมืองสำหรับการพิจารณาคดี

สิทธิเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเสรีนิยมใหม่ที่ขุดออกจากรัฐสวัสดิการหรือไม่ ในกรณีของนอร์เวย์ คำตอบต้องมีเงื่อนไข ประการแรก เมื่อตั้งประเด็นในมุมมองทางประวัติศาสตร์ มีข้อโต้แย้งว่าประวัติศาสตร์อันยาวนานของลัทธิเสรีนิยมนอร์เวย์ในศตวรรษที่ 19 (รวมถึงการทบทวนการพิจารณาคดีและรัฐธรรมนูญ) เป็นตัวตั้งต้นของรัฐสวัสดิการมากพอๆ กับตัวแทนของความขัดแย้ง ประการที่สอง องค์กรได้ตั้งคำถามต่อถ้อยแถลงที่คลุมเครือเกี่ยวกับการเสื่อมถอยของรัฐสวัสดิการสังคม และได้เน้นแทนการประทับตราแบบเสรีนิยมใหม่ในรูปแบบของความช่วยเหลือทางสังคมแบบมีเงื่อนไขที่เพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนชนชั้นกลาง ประการที่สาม เป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่ายุคฟื้นฟูศิลปวิทยาของสิทธิพลเมืองที่ได้รับอำนาจตุลาการและการเข้ามาของสิทธิมนุษยชนทางสังคมนั้นไม่จำเป็นต้องสวนทางกับการโจมตีแบบเสรีนิยมใหม่ต่อรัฐสวัสดิการเสมอไป ในบางกรณี สิทธิทางสังคมของปัจเจกชนได้ถูกนำมาใช้อย่างมีกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมสิทธิส่วนรวม ก่อตัวเป็นคุณธรรมแทนที่จะเป็นวงจรอุบาทว์

บทที่ 3 กล่าวถึงการว่างงานและข้อบังคับของมิติด้านสิทธิทางสังคม วัตถุประสงค์ของบทนี้คือการเน้นและไตร่ตรองถึงบทบาทของพันธกรณีในการทำความเข้าใจสิทธิทางสังคมในบริบทของธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปของรัฐสวัสดิการมีเหตุผลสองประการสำหรับการมุ่งเน้นนี้ ประการแรกเกี่ยวข้องกับมิติ "สังคม" ของสิทธิทางสังคม การอ้างอิงถึงสิทธิทางสังคมมักถือว่าหนึ่งในสองความหมาย ในแง่หนึ่ง "สังคม" หมายถึงชุดของสินค้าพื้นฐานที่มนุษย์จำเป็นต้องเข้าถึงเพื่อดำรงชีวิต เช่น บ้าน การดูแลสุขภาพ การศึกษาและความมั่นคงของรายได้ เป็นต้น เรียกรวมกันว่าสินค้าเหล่านั้นช่วยสร้างการดำรงอยู่ทางสังคม ในทางกลับกัน "สังคม" ของสิทธิทางสังคมได้รับความหมายผ่านการเปรียบเทียบสิทธิทางสังคมกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตรงกันข้ามกับสิทธิประเภทหลังซึ่งมักมีลักษณะเป็นสิทธิในรูปแบบเชิงลบโดยสรุปเป็นสิทธิเสรีภาพจากการแทรกแซงของรัฐ - สิทธิทางสังคมถูกระบุว่าชี้ไปที่การเรียกร้องต่อรัฐ พวกเขาเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแทรกแซงเพื่อส่งเสริมการใช้เสรีภาพในเชิงบวก ยิ่งไปกว่านั้น มักเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าสิทธิทางสังคมมาก่อนความเป็นไปได้ของการใช้สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอย่างมีความหมาย สิทธิในรูปแบบหลังนี้มีประโยชน์อย่างไร เช่น หากขาดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในแง่ที่สองนี้ สิทธิทางสังคม "ทางสังคม"

ธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิทางสังคมและการผูกพันในบริบทของนโยบายการว่างงานได้เปลี่ยนแปลงไปในทศวรรษที่ผ่านมาตามที่ระบุไว้ก่อนหน้านี้ ประการที่สอง นี้แสดงให้เห็นว่าระบบการทำงานไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยตรรกะในการป้องกันเป็นหลัก แต่เนื่องจาก Dardot และ Laval ได้แย้งเกี่ยวกับสถานะเสรีนิยมใหม่โดยระบบที่ปรับเปลี่ยนได้ อันที่จริงในที่นี้ เราสามารถเห็นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่สั่นไหวมากขึ้นระหว่างสิทธิ

และภาระผูกพัน ในที่สุด ในแง่ของการอภิปรายในบทนี้ คำถามเร่งด่วนก็ปรากฏขึ้น: การนำวาทกรรมเรื่อง "สิทธิทางสังคม" ไปใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจนโยบายการว่างงานในปัจจุบันในสหราชอาณาจักรนั้นมีความเกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด

บทที่ 4 กล่าวถึงสิทธิทางสังคมและความเท่าเทียม หนึ่งในหน้าที่หลักของสิทธิทางสังคมหรือโดยทั่วไปของรัฐสวัสดิการสมัยใหม่ คือความก้าวหน้าของความเท่าเทียมกันระหว่างพลเมืองเสมอมา ตัวอย่างเช่นตามคำกล่าวของ T. H. Marshall "[ทุกคน] ทุกคนจะเห็นด้วยว่าวิวัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในหลายๆ ด้านจากแนวคิดที่เท่าเทียมและความพยายามอย่างมีสติในการนำไปปฏิบัติ" (Marshall 1964, p63) ผู้ติดตามของเขาที่ London School of Economics, R. M. Titmuss เตือนเราว่า "[t]o เต็มโตในความมั่งคั่ง [...] ไม่ได้หมายความว่าเราควรละทิ้งการแสวงหาความเท่าเทียมกัน" (Titmuss 1987, p34) มุมมองของนักทฤษฎีรัฐสวัสดิการในยุคแรก (ซึ่งในที่นี้หมายถึงหลังสงคราม) เหล่านี้สะท้อนโดยนักวิชาการสมัยใหม่: ตาม G. Esping-Andersen "ควรเป็นที่ประจักษ์แก่ทุกสิ่งที่เราไม่สามารถจะไม่เป็นผู้คุ้มกันในระบบเศรษฐกิจขั้นสูงของ ศตวรรษที่ 21" (Esping-Andersen 2002, p3); และ F.Vandenbroucke พูดถึง "หลักการความเท่าเทียม" ว่าเป็น "รากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยในสังคม"

คำถามทั่วไปเบื้องต้น คือในแง่ใดที่รัฐสวัสดิการและสิทธิทางสังคมจะทำให้เราเท่าเทียมกัน แม้แต่แบบสำรวจสั้นๆ จากงานของนักทฤษฎีเพียงไม่กี่คนก็แนะนำว่าไม่มีคำตอบง่ายๆ สำหรับคำถามนี้ ความเท่าเทียมกันที่เป็นเป้าหมายของรัฐสวัสดิการอาจหมายถึงการแบ่งรายได้และทรัพยากรวัตถุดิบเท่าเทียมกันมากขึ้น ความเท่าเทียมกันอย่างเป็นทางการของโอกาส ความเท่าเทียมกันของ

สวัสดิการ ความเท่าเทียมกันทางโอกาส; ความสามารถเท่าเทียมกัน หรือสิทธิเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในสังคม (เช่น สังคมแห่งความเท่าเทียม)

บทที่ 5 กล่าวถึงความเสี่ยงใหม่ทางสังคม และสิทธิใหม่ทางสังคมในระบบสวัสดิการของฝรั่งเศสนับตั้งแต่มีการสร้างระบบประกันสังคมแห่งชาติในปี 2488 แกนกลางของสิทธิทางสังคมของฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับผลประโยชน์พิเศษค่าเบี้ยเลี้ยง และบริการในกรณีที่เป็น จำเป็น ได้รับการประกันผ่านโครงการประกันสังคมแบบสมทบ โครงการประกันสังคมของฝรั่งเศสได้รับการออกแบบให้เป็น "ระบอบการปกครองทั่วไป" โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครอบคลุมประชากรผ่านระบบประกันสังคม ดังที่บทนี้จะแสดงให้เห็น ระบบการประกันสังคมนี้ได้รับการยึดตามหลักทฤษฎีไว้ในแนวคิดหรือกระบวนทัศน์ของความเสี่ยงทางสังคม ซึ่งสันนิษฐานว่ากฎหมายกำหนดความเสี่ยงเหล่านั้นหรืออย่างน้อยก็ตั้งชื่อความเสี่ยงเหล่านั้นโดยจำแนกสาขาต่างๆ ของระบบประกันสังคม ตามแบบของอนุสัญญาประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศฉบับที่ 102

บทนี้แสดงให้เห็นว่าสิทธิทางสังคมใหม่เกิดขึ้นในระบบสวัสดิการของฝรั่งเศสยุคต้นอย่างชัดเจนของระบบ ซึ่งก่อนหน้านี้เน้นไปที่การประกันสังคมได้เปลี่ยนบางส่วนไปยังขอบเขตของนโยบายการดำเนินการทางสังคมใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการกีดกันทางสังคมและการสูญเสียเอกราช นโยบายและสิทธิใหม่เหล่านี้มีลักษณะที่น่าสนใจ: เป็นขั้นตอนที่มากกว่าและอิงตามผลประโยชน์ที่เป็นสากล ในแง่หนึ่ง เราอาจจินตนาการถึงการเปลี่ยนแปลงทั่วโลกไปสู่ระบบสิทธิทางสังคมที่ยืดหยุ่นและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยอิงจากการระบุความต้องการทางสังคมของประชากรโดยรวม (กล่าวถึงผู้ดำเนินการต่างๆ เช่น รัฐ หน่วยงานท้องถิ่น

หน่วยงานประกันสังคม และ สมาคมพลเมือง) การประเมินรายบุคคลและแผนความช่วยเหลือส่วนบุคคล รวมถึงผลประโยชน์ทางการเงินและบริการทางสังคม โมเดลนี้พยายามที่จะจัดการแบ่งแยกในสมัยโบราณระหว่างความเสี่ยงทางสังคมและความต้องการทางสังคมที่มีโครงสร้างตามประเพณีของระบบฝรั่งเศส: (ระดับชาติ) สิทธิประกันสังคมด้านหนึ่ง และ (ระดับท้องถิ่น) สิทธิการช่วยเหลือทางสังคม ในอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม

บทที่ 6 กล่าวถึงผู้ขอลี้ภัย สิทธิทางสังคม และการกำเนิดของลัทธิชาตินิยมใหม่ จากรัฐสวัสดิการแบบรวมเป็นเอกสิทธิ์ของอังกฤษในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา สิทธิทางสังคมของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในสหราชอาณาจักร (UK) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเพื่อสะท้อนถึงฉันทามติทางการเมืองที่เพิ่มขึ้นว่าสิทธิของพลเมืองควรได้รับการจัดลำดับความสำคัญเหนือสิทธิของชุมชนผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Bales 2013) ด้วยเหตุนี้ การเข้าถึงงานของผู้ขอลี้ภัยในปัจจุบันจึงถูกจำกัดอย่างเข้มงวด และได้รับการสนับสนุนผ่านระบบสวัสดิการที่แยกออกมา ซึ่งจ่ายเงินสัปดาห์ในในระดับประมาณครึ่งหนึ่งของระดับที่ประชาชนในประเทศสามารถจ่ายได้ แม้จะมีข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) มากมายที่บันทึกผลกระทบเชิงลบร้ายแรงของระบบสนับสนุนที่ลี้ภัย รวมถึงความยากจน ภาวะทุพโภชนาการ และภาวะซึมเศร้า (Refugee Action 2010; Teather et al 2013; Carnet et al 2014)

ตามเงื่อนไขของความเข้มงวด Rex (1996) เขียนว่า "ลัทธิชาตินิยมใหม่" ต่อต้านการอพยพอย่างรุนแรง ในแง่ของการถอนสิทธิทางสังคมจากผู้ขอลี้ภัยในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาและการวิจัยที่ครอบคลุมซึ่งเผยให้เห็นความรู้สึกไม่ดีต่อกลุ่มสาธารณะ (Hobson et al 2008, p20) เป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าผู้ขอลี้ภัยเป็นเป้าหมายหลักของลัทธิชาตินิยมใหม่ . แม้ว่านักวิจารณ์หลายคนเชื่อว่า

การที่อัตลักษณ์ของอังกฤษอ่อนแอลงเป็นผลมาจากการอพยพเข้าเมืองที่เพิ่มขึ้น (Goodhart 2013; Goodwin 2011) บทนี้อ้างว่าการกีดกันไม่สามารถถือเป็นผลพลอยได้ตามธรรมชาติของการย้ายถิ่นฐาน แต่ต้องพิจารณาในบริบท ของวาระเสรีนิยมใหม่และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่เพิ่มขึ้นในสหราชอาณาจักร อย่างน้อยก็ส่วนหนึ่งเกิดจากการถอนสวัสดิการ

บทที่ 7 กล่าวถึงตั้งแต่สิทธิทางสังคมไปจนถึงเศรษฐกิจ แรงจูงใจ? คุณธรรม ที่สร้างขึ้นโดยทุนนิยมสวัสดิการ แนวคิดของ "ทุนนิยมสวัสดิการ" หมายถึงระบอบการเมือง-เศรษฐกิจที่รวมเอาหน้าที่ของเศรษฐกิจตลาดทุนนิยมเข้ากับหน้าที่ของรัฐสวัสดิการที่เป็นประชาธิปไตย คำนี้มักใช้โดย Esping-Andersen (1990) ใน The Three Worlds of Welfare Capitalism แต่ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Marshall (1950, p14) เกี่ยวกับสิทธิสามชั่วอายุคน ซึ่งทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองสมัยใหม่: สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมืองและสิทธิทางสังคม คำถามที่บทนี้พยายามที่จะกล่าวถึงคือสิทธิทางสังคมที่ Esping-Andersen และ Marshall เข้าใจว่าเป็นจุดสูงสุดของรัฐสวัสดิการในระบอบประชาธิปไตยนั้น ยังคงผูกมัดกับตรรกะของเศรษฐกิจตลาดทุนนิยมอย่างไร เมื่อใช้มุมมองของสังคมวิทยาเศรษฐกิจของกฎหมาย จะมีการโต้แย้งว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยมสวัสดิการในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมาได้นำไปสู่การตีความสิทธิทางสังคมในแง่ของแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ในประเด็นนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเงินของรัฐสวัสดิการทั้งด้านรายได้และรายจ่าย จะเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมทางศีลธรรมเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พลเมือง ซึ่งได้รับแจ้งมากขึ้นจากการโต้แย้งทางเศรษฐกิจ

บทสรุปของ Marshall ในบทนี้เกี่ยวข้องกับคำถามที่ว่า การเปลี่ยนแปลงของรัฐสวัสดิการ

ส่งผลต่อเนื้อหาและศีลธรรมของสิทธิทางสังคมอย่างไร สร้างจากสิทธิสามชั่วอายุคน เป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าการผสมผสานหรือแม้แต่บูรณาการของหน้าที่ของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดทุนนิยมและรัฐสวัสดิการในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของทุนนิยมสวัสดิการสมัยใหม่ นำมาซึ่งหัวข้อของสิทธิที่แตกต่างกัน ซึ่งเสริมกัน อื่น ๆ แต่ที่ยังคงอยู่ในความขัดแย้งสัญญาทางสังคมที่อยู่ภายใต้ระบบทุนนิยมสวัสดิการเป็นสัญญาระหว่างอาสาสมัครที่มีสิทธิต่างกัน ซึ่งอาจจะมีการเจรจาใหม่ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประนีประนอมทางประวัติศาสตร์ระหว่างทุนและแรงงานอยู่บนความสมดุลระหว่างเรื่องของสิทธิในทรัพย์สินและเรื่องของสิทธิทางสังคมความสมดุลนี้เป็นประเด็นอีกครั้งในการสร้างศีลธรรมของระบบทุนนิยมสวัสดิการสิ่งที่เราสังเกตเห็นได้ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมาคือสิทธิทางสังคมมีความเกี่ยวข้องมากขึ้น เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือแม้แต่แทนที่ด้วยแรงจูงใจทางเศรษฐกิจในสิ่งที่กลายเป็น "รัฐสวัสดิการด้านอุปทาน"

บทที่ 8 กล่าวถึง สิทธิทางสังคมและค่าใช้จ่ายของผู้ใช้ พร้อมกับการแปรรูป การทำสัญญา และเทคนิคการจัดการ "ใหม่" การแสดงวิสัยทัศน์และนโยบายเสรีนิยมใหม่ที่มีนัยสำคัญ แต่มีน้อยได้เปลี่ยนแปลงบริการทางสังคมโดยผ่านข้อกำหนดที่บุคคลจ่ายสำหรับบริการเหล่านั้น - บริการที่ เมื่อให้บริการฟรี วิธีการแบบคู่ขนานซึ่งควรแยกความแตกต่าง รวมถึงการเสนอบริการ "ฟรีเมียม" ในภาคที่กำหนดด้วยต้นทุนที่กำหนด

บทนี้เน้นย้ำถึงความเสี่ยงที่ร้ายแรงที่เกิดจากการขยายนโยบายการเรียกเก็บเงินสำหรับบริการที่ได้รับทุนสาธารณะในภาคสุขภาพและการศึกษา แนะนำว่าอย่างน้อยที่สุดไฟร่วอลท์ทางกฎหมายที่สร้างมาอย่างเข้มงวด ในรูปแบบของสิทธิที่เข้มแข็งต่อสุขภาพและการศึกษา ควรปกป้อง

องค์ประกอบหลักของสินค้าทางสังคมเหล่านี้นจากการบุกรุกของบรรทัดฐานของตลาด นอกจากนี้ ควรใช้สิทธิ์เหล่านี้เพื่อลดการใช้การเรียกเก็บเงินเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการเข้าถึงผ่านเครื่องมือทางกฎหมายสาธารณะที่คุ้นเคย เช่น การประเมินว่าการเรียกเก็บเงินมีจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ และดำเนินการขั้นสูงโดยใช้วิธีการตามสัดส่วน

บทที่ 9 กล่าวถึงการรวมยุโรปและการเปลี่ยนแปลงของรัฐสังคม เพื่อครอบคลุม บทนี้อธิบายว่าวิวัฒนาการของโครงการการรวมกลุ่มของยุโรปได้เปลี่ยนความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันในขั้นต้นกับสถานะทางสังคมหลังสงครามให้กลายเป็นหนึ่งของการครอบงำภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบันได้อย่างไร ขั้นแรกให้ภาพรวมขององค์ประกอบที่โดดเด่นของรัฐทางสังคมซึ่งรับประกันสิทธิทางสังคมตามธรรมเนียมผ่านสิทธิขั้นพื้นฐาน นโยบายทางสังคมและการบริการสาธารณะ และการแสดงทางกฎหมายของ Rechtsstaat ทางสังคมและประชาธิปไตยโดยใช้แนวคิดนี้เป็นกรอบแนวคิด การวิเคราะห์จะอธิบายชุดของเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งเมื่อรวมกันแล้ว จะอธิบายว่าการรวมกลุ่มของยุโรปส่งผลกระทบและเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมอย่างไรโดยแยกองค์ประกอบพื้นฐานสามประการออกจากกัน: หลักนิติธรรม หลักประชาธิปไตย

สรุป

ในช่วงกว่าหกทศวรรษของการมีอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างการรวมยุโรปกับประเทศสมาชิกได้พัฒนาไปอย่างมาก แต่เดิมนี่เป็นหนึ่งใน การอยู่ร่วมกันโดยแต่ละระดับมีส่วนร่วมทำให้สถานะทางสังคมเป็นจริง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เมื่อรวมเข้าด้วยกันได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ทางชีวภาพนั้นให้เป็นหนึ่งในการครอบงำของระดับยุโรปเหนือระดับชาติ ขั้นตอนแรก

ในวิวัฒนาการนี้คือความโดดเด่นของระเบียบกฎหมายใหม่ที่เป็นอิสระเหนือระบบกฎหมายของประเทศ อย่างไรก็ตาม การร่างกฎหมายของสหภาพยุโรปให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญถือว่าคำสั่งทางกฎหมายใหม่นั้นสอดคล้องกับหลักนิติธรรม เป็นความเป็นอิสระอย่างแท้จริง ซึ่งจำเป็นต้องรับประกันว่าตลาดจะไม่ถูกแยกส่วนเนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายของสหภาพยุโรปที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้: ความถูกต้องตามกฎหมายของกฎหมายของสหภาพยุโรปขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาที่เป็นอิสระเท่านั้น และไม่รวมการทดสอบใดๆ ตามพารามิเตอร์ที่แตกต่างกัน ดังที่พิสูจน์โดยความขัดแย้งอันยาวนานกับศาลรัฐธรรมนูญของประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานหรือการปฏิเสธการปฏิบัติตาม ECHR เมื่อเร็ว ๆ นี้ (ความเห็น 2/13, EU:C:2014:2454) แนวคิดที่อ้างถึงตนเองเกี่ยวกับความถูกต้องตามกฎหมายนี้ขัดแย้งกับหลักนิติธรรม ซึ่งความชอบด้วยกฎหมายยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญและไม่ใช้

แค่องค์ประกอบที่เป็นทางการเท่านั้น (Kochenov 2015) การทำให้เป็นรัฐธรรมนูญของกฎหมายของสหภาพยุโรปนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งการรวมเป็นกฎหมาย

ความคิดเห็นของตนเองต่อหนังสือเล่มนี้มีความเห็นเชิงบวกคือเห็นด้วยที่ทางประเทศนอร์ดิกเป็นต้นแบบที่ดีที่สุดเรื่องรัฐสวัสดิการ และการที่ NGOs ชื่อ We fare ที่พยายามขับเคลื่อนให้ประเทศเราเป็นประเทศที่มีรัฐสวัสดิการนับเป็นเรื่องที่ดี แต่เป็นเรื่องที่ไม่ง่าย ถ้าทำได้ประชาชนมีหลักประกันในการดูแลตั้งแต่เกิด ถึงเสียชีวิต เรื่องที่สำคัญคือ เรื่องภาษี แต่ถ้าคนไม่มีงานทำจะจ่ายภาษีได้อย่างไร ในขณะที่ประเทศสแกนดิเนเวียเสียภาษีถึง 60 เปอร์เซ็นต์ เขายินดีจ่ายเพราะรัฐดูแลอย่างทั่วถึง เช่นการศึกษาเรียนฟรีจนถึงระดับปริญญาเอก ภาษีสร้างระบบรัฐสวัสดิการ ตนเองเชื่อว่า สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทย โดนที่ต้องการเวลา

บรรณานุกรม

Edited By Toomas Kotkas, Kenneth Veitch.(2017) *Social Rights in the Welfare State Origins and Transformations* First Edition .Routledge C&M Digitals (P) Ltd.